

Suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointi

Iida Nikkanen
Pro gradu -tutkielma
Sosiaalipolitiikka
Sosiaalitieteiden laitos
Turun yliopisto
Helmikuu 2021

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck-järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Sosiaalitieteiden laitos / Sosiaalipolitiikka

NIKKANEN, IIDA: Suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointi

Pro gradu -tutkielma, 60 sivua + 6 liitesivua

Sosiaalipolitiikka

Helmikuu 2021

Tämän pro gradu -tutkielman aiheena on suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointi. Tutkimuksessa tarkastellaan hyvinvointia aiempaan tutkimuskirjallisuuteen pohjaten hyvinvoinnin kolmella ulottuvuudella, jotka ovat elintaso ja fyysinen hyvinvointi, sosiaalinen hyvinvointi sekä itsensä toteuttaminen ja autonomia.

Tutkielmassa selvitetään, millä tasolla suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden eri hyvinvoinnin ulottuvuuksilla ilmenevä hyvinvointi on. Elintasoa ja fyysistä hyvinvointia tarkastellaan toimeentulo- ja terveystieteen kautta, sosiaalista hyvinvointia yksinäisyyden kokemuksen ja keskustelutuen saamisen kokemuksen kautta sekä itsensä toteuttamista ja autonomiaa oikealla alalla opiskelemisen kokemuksen sekä opintojen keskeyttämisen harkitsemisen kautta. Lisäksi tarkastellaan mahdollisesti hyvinvointiin yhteydessä olevia tekijöitä: ikää, sukupuolta, korkeakoulusektoria ja opintojen vaihetta sekä ulottuvuuskohtaisia tekijöitä. Ulottuvuuskohtaisina tekijöinä tarkastellaan elintason ja fyysisen hyvinvoinnin ulottuvuudella opintolainan nostamista ja työssäkäyntiä. Sosiaalisen hyvinvoinnin ulottuvuudella tarkastellaan oman alan opiskelijoiden ryhmään kuulumisen kokemusta ja ystävien tapaamistiheyttä sekä itsensä toteuttamisen ja autonomian ulottuvuudella kokemusta opinnoissa saatavasta ohjauksesta sekä työllistymiskäsityksiä.

Tutkimusaineistona käytetään Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiön keräämää Opiskelijabaronometri 2012 -aineistoa. Sen perusjoukkona ovat syksyllä 2012 läsnäolleet suomalaisten korkeakoulujen perustutkinto-opiskelijat. Tutkimusmenetelmänä on logistinen regressioanalyysi.

Tulosten perusteella korkeakouluopiskelijoilla on hyvinvoinnin puutteita kaikilla hyvinvoinnin ulottuvuuksilla tarkasteltuna. Korkeakouluopiskelijat vaikuttavat kuitenkin käsittävän elintasonsa paremmaksi kuin mitä heidän objektiiviset olosuhteensa osoittavat. Erityisen huolestuttavina näyttäytyvät sosiaalisen hyvinvoinnin ulottuvuudella ilmenevät hyvinvointipuutteet, koska melkein puolet opiskelijoista kokee yksinäisyyttä ja joka viides puutetta keskustelutuesta. Itsensä toteuttamisen ja autonomian hyvinvoinnin osalta jopa joka kymmenes opiskelija kokee epäröintiä siitä, opiskelevatko he oikealla alalla. Lisäksi joka kuudes opiskelija on harkinnut opintojen keskeyttämistä.

Hyvinvointiin yhteydessä olevien tekijöiden osalta havaittiin muun muassa, että oman opiskelualan yhteisöön kuulumisen tunne ja ystävien tapaamistiheys olivat yhteydessä korkeakouluopiskelijoiden sosiaalisen ulottuvuuden hyvinvointiin. Tämä tuo esille perusteita suosia yhteisöllisempiä opiskelutapoja. Itsensä toteuttamisen ja autonomian ulottuvuudella tehdyn tarkastelun myötä korostuu myös opinto-ohjauksen merkitys korkeakouluopiskelijoiden hyvinvoinnin tukemisessa. Huomiota herättää myös erityisesti se, että opintolainan nostaminen on yhteydessä heikompaan toimeentulokokemukseen sekä myös heikompaan terveydentilakokemukseen. Jatkossa olisikin tärkeä tutkia sitä, miten koulutuspoliittiset, esimerkiksi opiskelupalveluita ja tukijärjestelmään liittyvät, muutokset ovat vaikuttaneet korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointiin ja sujuvaan työelämäsiirtymään.

Asiasanat: hyvinvointi, opiskelu, korkea-asteen koulutus

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointiin vaikuttavat rakenteelliset tekijät	4
2.1 Yhteiskunnan muutos.....	4
2.2 Työelämän muutos.....	6
2.3 Koulutuspolitiikan muutos.....	7
3. Hyvinvoinnin määrittelyä	9
3.1 Hyvinvointi objektiivisesta ja subjektiivisesta näkökulmasta	9
3.2 Hyvinvointi tarpeiden näkökulmasta	10
3.3 Hyvinvointi toimintamahdollisuuksien näkökulmasta.....	13
4. Hyvinvoinnin ulottuvuudet	14
4.1 Elintaso ja fyysinen hyvinvointi	14
4.2 Sosiaalinen hyvinvointi.....	19
4.3 Itsensä toteuttaminen ja autonomia.....	21
5. Tutkimusasetelma	24
6. Suomalaisen korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointi	30
6.1 Korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointi hyvinvoinnin ulottuvuuksilla tarkasteltuna.....	30
6.2 Elintason ja fyysiseen hyvinvointiin yhteydessä olevat tekijät.....	34
6.3 Sosiaaliseen hyvinvointiin yhteydessä olevat tekijät	40
6.3 Itsensä toteuttamiseen ja autonomiaan yhteydessä olevat tekijät	43
7. Johtopäätökset	48
Kirjallisuus	53
Medialähteet.....	60
Liitteet	61

Taulukot

Taulukko 1 Korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia elintason ja fyysisen hyvinvoinnin ulottuvuudella mittaavien muuttujien jakaumat (%) (n).....	30
Taulukko 2 Korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia sosiaalisen hyvinvoinnin ulottuvuudella mittaavien muuttujien jakaumat % (n).....	32
Taulukko 3 Korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia itsensä toteuttamisen ja autonomian ulottuvuudella mittaavien muuttujien jakaumat % (n).....	33
Taulukko 4 Logistinen regressioanalyysi iän, korkeakoulusektorin, opintojen vaiheen, sukupuolen, opintolainan nostamisen ja työssäkäynnin yhteydestä toimeentulokokemukseen.....	35
Taulukko 5 Logistinen regressioanalyysi iän, korkeakoulusektorin, opintojen vaiheen, sukupuolen, opintolainan nostamisen ja työssäkäynnin yhteydestä terveydentilakokemukseen.....	38
Taulukko 6 Logistinen regressioanalyysi iän, korkeakoulusektorin, opintojen vaiheen, sukupuolen, ryhmään kuulumisen tunteen ja ystävien tapaamistiheyden yhteydestä yksinäisyyden kokemukseen.....	40
Taulukko 7 Logistinen regressioanalyysi iän, korkeakoulusektorin, opintojen vaiheen, sukupuolen, ryhmään kuulumisen tunteen ja ystävien tapaamistiheyden yhteydestä keskustelutuen puutteen kokemukseen.....	42
Taulukko 8 Logistinen regressioanalyysi iän, korkeakoulusektorin, opintojen vaiheen, sukupuolen, opinnoissa avun saamisen ja työllistymisuskon yhteys oikealla alalla olemisen kokemukseen.....	44
Taulukko 9 Logistinen regressioanalyysi iän, korkeakoulusektorin, opintojen vaiheen, sukupuolen, opinnoissa avun saamisen ja työllistymisuskon yhteys opintojen keskeyttämisen harkitsemiseen...	46

1. Johdanto

Kesällä 2019 Suomen ylioppilaskuntien liitto julkaisi kannanoton siitä, ettei opiskelijoilla ole oikeuksia lepoon ja lomaan (SYL 2019). Kannanotto herätti keskustelua, joka ei ollut pelkästään sympatisoivaa: esimerkiksi Helsingin Sanomien toimittaja Annamari Sipilä julkaisi ironisen kolumnin otsikolla ”Voi raukkaparkkaa, hän on yliopisto-opiskelija” (HS 7.7.2019). Kauppalehden vastaava päätoimittaja jakoi kolumnin Twitterissä tilillään @arnoahosniemi 7.7.2019 ja kertoi kolumnin ”sivaltavan laiskanpulskeat syöttöporsaat pieniksi viipaleiksi”.

Tutkimuksissa on kuitenkin havaittu, että korkeakouluopiskelijoiden mielenterveys on viime vuosina heikentynyt. Korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia onkin viime vuosina tutkittu lähinnä mielenterveyden näkökulmasta. (Oksanen ym. 2017 & Kunttu ym. 2017.) Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön keräämää Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimusta lukuun ottamatta laaja-alaisemmalla korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia koskevalla tutkimuksella ei ole kuitenkaan erityistä tutkimusperinnettä. Viime vuosina nuoria koskevassa hyvinvointitutkimuksessa on keskitytty enemmän koulutuksen ja työelämän ulkopuolella oleviin nuoriin (ks. esim. Myrskylä 2012; Sutela ym. 2016; Aaltonen, Kivijärvi & Myllylä 2019). Hallitusohjelmassa ja korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiossa tavoitteena kuitenkin on, että puolet 25–34-vuotiaista suomalaisista suorittaisi korkea-asteen tutkinnon vuoteen 2030 mennessä (Halonen ym. 2019, 22). Vuonna 2018 tutkinnon oli suorittanut 41 prosenttia tästä ikäryhmästä (Halonen ym. 2019, 21), ja tutkintotavoitteisia korkeakouluopiskelijoita oli yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa liki 300 000 (SVT 2019).

Näin ollen myös korkeakouluopiskelijoiden hyvinvoinnin tutkiminen on tärkeää, koska korkeakouluopiskelijoista puhuttaessa puhutaan merkittävästä osasta suomalaisia nuoria, jotka valmistautuvat korkeakouluopinnoissaan työelämään. Korkeakouluopiskelijoiden hyvinvoinnin tutkiminen onkin perusteltua subjektiivisen, korkeakouluopiskelijoiden kokeman, hyvinvoinnin lisäksi myös yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Yhteiskunta on ajan saatossa muuttunut, ja nyky-yhteiskunnassa kohtaamme uudenlaisia hyvinvointia uhkaavia sosiaalisia riskejä, joiden on argumentoitu koskettavat erityisesti nuoria. Erityisesti perhe ja työelämä, jotka ovat aiemmin olleet merkittäviä hyvinvoinnin lähteitä, luovat nyt uudenlaisia riskejä perhe- ja työelämän yhdistämisen haasteiden sekä työmarkkinoiden muutoksen kautta. (esim. Esping-Andersen 1999, 150.) Nuorilla ei välttämättä enää ole samanlaista perinteistä turvallista työuraa kuin aikaisemmillä sukupolvilla. Elämä on monimutkaistunut

ja epävarmuus ja katkonaisuus ovat tulleet osaksi työelämää. (Kajanoja 2003, 198; Julkunen 2008, 35.)

Myös koulutuspolitiikan saralla tapahtuneen kehityksen voidaan ajatella vaikuttavan korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointiin (esim. Sorjanen & Vainio 2020, 58, 80). Viime vuosina koulutuspolitiikassa ja opiskelijoiden tukijärjestelmässä toteutettujen uudistusten tavoitteena on ollut nopeuttaa nuorten siirtymistä työmarkkinoille, koska korkeakouluopintojen aloittamisen viivästyminen ja opintojen pitkittyminen vähentävät korkeakoulutettuna tehtyjä työvuosia ja täten heikentävät talouden tuottavuutta. Korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointi tai sen puute voidaan nähdä siis yksilötason lisäksi myös tärkeänä yhteiskunnallisena kysymyksenä, mikäli korkeakouluopiskelijoiden heikentynyt hyvinvointi heijastuu esimerkiksi opintojen kestoon ja työkykyyn. Lisäksi koulutuspolitiikan voidaan ajatella vaikuttavan myös siihen, missä määrin korkeakouluopintoihin hakeudutaan, ja miten houkuttelevina nuoret korkeakouluopinnot näkevät. Tätä myötä onkin tärkeää tutkia juuri korkeakouluopiskelijoita, koska koulutuksella ja tutkimuksella voidaan ajatella olevan merkittävä vaikutus koko yhteiskunnan hyvinvointiin ja tulevaisuuteen. Korkeakouluopiskelijat ovat tulevaisuuden työntekijöitä, ja myös yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisijoita.

Tämän vuoksi tässä pro gradu -tutkielmassa tutkin korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia ja hyvinvointipuutteita. Tarkoituksena on tuottaa uutta tutkimustietoa korkeakouluopiskelijoiden hyvinvoinnista, josta ei ole laajasti aiempaa tutkimustietoa, vaikka aihe onkin herättänyt yhteiskunnallista keskustelua. Hyvinvointi käsitetään tässä tutkimuksessa moniulotteiseksi ilmiöksi. Sen määrittely on haasteellista, sillä vaikka kaikki voimme yhdistää hyvinvoinnin tietynlaisiin asioihin, ei hyvinvoinnille ole tutkimuskirjallisuudessa yhtä täsmällistä määritelmää. Kielitoimiston sanakirjassa hyvinvointi määritellään vauraudeksi, varallisuudeksi ja rikkaudeksi sekä hyväksi terveydentilaksi ja hyväksi harmoniseksi oloksi (Kotimaisten kielten keskus 2020). Hyvinvoinnin voidaankin nähdä sisältävän sekä objektiivisia, ulkoa määriteltyjä, että subjektiivisia, ihmisen itsensä kokemukseen perustuvia, tekijöitä (esim. Noponen 1973; Saari 2011). Tässä tutkimuksessa hyvinvointia mitataan subjektiivisesti eli korkeakouluopiskelijoiden omien käsitysten perusteella.

Tutkielmassa tarkastelen hyvinvointia perinteisten Allardtin, Doyalin & Goughin sekä Senin ja Nussbaumin hyvinvointia koskevien teorioiden kontekstissa, joita koskevan keskustelun perusteella havaitaan, että teorioissa esiintyvät asiat ovat linkitettävissä Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuuksiin. Näitä ovat elintaso ja fyysinen hyvinvointi, sosiaalinen hyvinvointi sekä itsensä toteuttaminen ja autonomia. Elintason ja fyysisen hyvinvoinnin ulottuvuuden hyvinvointi liittyy yksilön resursseihin kuten taloudellisiin olosuhteisiin sekä fyysiseen terveyteen. Hyvinvoinnin sosiaalinen ulottuvuus liittyy enemmän yksilön suhteeseen muihin ihmisiin sekä itsensä toteuttamisen ulottuvuus yksilön suhteeseen

seen yhteiskuntaan. Yksilön yhteiskuntasuhteen kautta syntyvään hyvinvointiin ja hyvinvointiin ylipäättänsä linkittyvät myös hänen toimintamahdollisuutensa eli mahdollisuudet toteuttaa itseään ja vaikuttaa elämäänsä. (Allardt 1976.)

Tutkielmassa selvitän, millä tasolla suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointi on ja tarkastelen korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointiin yhteydessä olevia tekijöitä. Tutkielman alussa luvussa 2 käsittelen yhteiskunnallisia rakenteita ja niissä tapahtuneita muutoksia, jotka voivat olla merkityksellisiä korkeakouluopiskelijoiden hyvinvoinnille. Tällaisia ovat esimerkiksi yhteiskunnan epävarmuuden lisääntyminen, työelämän muutos sekä koulutuspolitiikassa tapahtuneet muutokset. Yhteiskunnallisten tekijöiden käsittelemisen jälkeen etenen käsittelemään hyvinvointia ilmiönä, ja luvussa 3 pohdinkin sitä, mitä hyvinvointi oikeastaan on. Luvussa 4 käsittelen tarkemmin Allardtin hyvinvointiteorian hyvinvoinnin ulottuvuuksia, joiden pohjalle on myös rakennettu luvussa 5 esiteltävä tutkimusasetelma. Lopulta luvussa 6 tarkastelen saamiani tutkimustuloksia suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden hyvinvoinnista ja siihen yhteydessä olevista tekijöistä. Johtopäätökset esitän luvussa 7.

2. Korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointiin vaikuttavat rakenteelliset tekijät

Tässä luvussa tarkastelen hyvinvointia osana yhteiskuntaa ja sen instituutioita – niitä tekijöitä, joilla on välittömiä ja välillisiä vaikutuksia hyvinvointiin. Käsittelen hyvinvointia yhteiskunnan instituutioiden ja niissä ajan myötä tapahtuneiden muutosten kautta. Yhteiskunnassa vallitseviin sosiaalisiin riskeihin voidaan pyrkiä vastamaan hyvinvointipolitiikalla. Institutionaaliset olosuhteet sekä keskeiset työ- ja koulutuspolitiikkaan kytkeytyvät rakenteet sekä niissä tapahtuvat muutokset ovat merkityksellisiä tarkasteltaessa korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia. Korkeakouluopiskelijoidenkin elämään vaikuttava yhteiskunnallinen realiteetti on muuttunut vuosien saatossa, ja työelämän epävarmuuden lisääntymisen on havaittu koskettavan erityisesti nuoria (esim. Esping-Andersen 1999, 150; Kajanoja 2003, 198; Julkunen 2008, 35). Koulutuspolitiikalla voidaan pyrkiä sujuvoittamaan opintojen etenemistä ja vaikuttamaan esimerkiksi siihen, miten nopeaa opiskelijoiden siirtymä opiskeluista työelämään on.

2.1 Yhteiskunnan muutos

Yhteiskunnan mahdollistamia universaaleja edellytyksiä yhteisön säilymiselle ja yksilöiden tarpeiden ja hyvinvoinnin toteutumiseksi ovat tarpeille välttämättömien hyödykkeiden ja palveluiden tuotanto, väestön uusiutumisen tukeminen, kulttuurin välittyminen eli arvojen ja taitojen siirtäminen yksilöiden välillä sekä auktoriteetti ja yhteiskuntajärjestyksen ylläpitäminen. (Doyal & Gough 1991, 80–90, 170.) Yhteiskunnan instituutiot ovat kuitenkin olleet vuosien varrella muutoksen alaisena. Aiemmin perhe ja sosiaalinen ympäristö ohjasivat voimakkaasti sitä, mihin kukin elämässään päätyy. Nykyisessä postmodernissa ja rajattomasti informaatiota sisältävässä maailmassa nuorilla voidaan ajatella olevan enemmän tietoa, koulutusta ja mahdollisuuksia kuin aiemmilla sukupolvilla (Pylkkänen 2003, 144–145.) Toisaalta on havaittu, että 1990-luvun jälkeen koulutustarjonnan laajentuminen on Suomessa hidastunut olennaisesti. Tämä on johtanut koulutautuneisuuden ikärakenteen muutokseen. Koulutetuimman ikäryhmän asema on siirtynyt 25–34-vuotiailta vanhemmille ikäryhmille. Vaikuttaakin siltä, että 1970-luvun lopulla syntynyt kohortti on jäämässä Suomen koulutetuimmaksi sukupolveksi. (Kalenius 2018, 2.)

Tiedon ja mahdollisuuksien lisääntyessä on nuoria ympäröivä maailma samanaikaisesti muuttunut epävarmemmaksi kuin mitä se oli aiemmille sukupolville. (Pylkkänen 2003, 144–145.) Sosiologi Zygmunt Bauman argumentoi, että nykyinen postmoderni yhteiskunta, tai yhteisö, on jatkuvan liikkeen ja alituisen muutoksen vaikutuksen alaisena vailla selkeää päämäärää. Baumanin mukaan

elämme vaeltamisen maailmankaikkeudessa, jossa ihmiset ja tavarat vaeltavat. Elämä ei ole enää riippuvainen perinnöllisistä määräävistä tekijöistä, vaan ”postmodernit nomadit vaeltelevat yhteen kuulumattomien ja irrallisten paikkojen välillä”. Elämää ei eletä suunnitellun elämänprojektin mukaisesti, vaan sitä on mahdollista tarkastella prosessinomaisena elämäntapahtumien sarjana vasta retrospektiivisesti. (Bauman 1996, 195, 182–183, 201.)

Nykyiseen elämänmenoon on rakennettu tarve olla jatkuvasti liikkeessä: taidot, työpaikat, työtehtävät, asunnot ja puoliset tulevat ja menevät (esim. Bauman 1996, 186). Elämän ja yhteiskunnan enakoimattomuus hankaloittaa sosiaaliin riskeihin reagoimista. Hyvinvointipolitiikalla on perinteisesti pyritty vastaamaan sellaisiin riskeihin, joiden on nähty heikentävän yhteisön jäsenten hyvinvointia. Perinteiset sosiaaliset riskit – kuten sairaus, työkyvyttömyys, työttömyys, vanhuus ja kuolema – ovat luoneet tarpeen sosiaaliturvajärjestelmien luomiselle ja pohjan nykyiselle hyvinvointipolitiikalle. Nyky-yhteiskunnassa kohtaamme kuitenkin uudenlaisia hyvinvointia uhkaavia sosiaalisia riskejä, joiden on argumentoitu koskettavat erityisesti nuoria. Erityisesti perhe ja työelämä, jotka ovat aiemmin olleet merkittäviä hyvinvoinnin lähteitä, luovat nyt uudenlaisia riskejä perhe- ja työelämän yhdistämisen haasteiden sekä työmarkkinoiden muutoksen kautta (esim. Esping-Andersen 1999, 150).

Uudet sosiaaliset riskit liittyvät myös esimerkiksi teknologiseen kehitykseen, demografisiin muutoksiin ja globalisaatioon (esim. Havakka 2018, 125.) Uusien sosiaalisten riskien ja yhteiskunnassa lisääntyneen epävarmuuden voidaankin nähdä läpäisevän monia yhteiskunnan rakenteita ja täten myös vaikuttavan yhteiskunnan jäsenten hyvinvointiin. Erilaisia riskejä voidaan nähdä olevan läsnä jatkuvasti, ja tulevaisuutta on alati mietittävä osana nykyhetkeä. Riskien arviointi on kuitenkin mahdotonta, koska elämme täysin uudenlaisessa tilanteessa. Modernia yhteiskuntaa ja instituutioita luonnehtii dynaamisuus ja globaalisuus. Globalisoituvassa maailmassa perinteistä hyvinvointipolitiikkaa voidaan ajatella haastavan myös kysymys siitä, kenen vastuulla hyvinvoinnin tuottaminen on. Globalisaation myötä riskit koskettavat laajasti koko maailmaa, taloudellisilla, ympäristöön tai esimerkiksi erilaisiin sairauksiin liittyvillä tekijöillä on mahdollisuudet levitä salamannopeasti ympäri maailmaa. (Giddens 1991, 4). Tämän olemme voineet huomata esimerkiksi vuoden 2020 koronaviruspandemian aikana.

Ulrich Beck on luonnehtinut tilannetta riskiyhteiskunnan käsitteellä. Hänen mukaansa olemme siirtyneet teollisuusyhteiskunnasta riskiyhteiskuntaan, jossa riskejä ei voi rajata ajallisesti, paikallisesti tai sosiaalisesti, ja jossa on mahdotonta selvittää kausaalisuutta ja syyllisyyttä. Riskejä voidaan yrittää minimoida, mutta niitä ei voida poistaa (Beck 1990, 17.) Uudenlaisia yhteiskunnallisia haasteita aiheuttavat esimerkiksi ongelmat, jotka aiheutuvat siitä, että luontoa ei enää voida nähdä erillisenä yh-

teiskunnallisesta elämästä. (Beck 1990, 63–64; Giddens 1991, 4). Suomalaisten nuorten huoli ilmastomuutoksesta onkin kasvanut huomattavasti viime vuosikymmenellä (Pekkarinen & Myllyniemi 2019, 5). Ilmastoaktiivisuus on näkynyt nuorten mielenilmauksina niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Nuoret nimeävät maapallon ja suomalaisen yhteiskunnan suurimmiksi haasteiksi muun muassa ilmastomuutoksen, biodiversiteetin hupenemisen, lajikadon ja globaalin pakolaiskriisin (Sorjanen & Vainio 2020, 174). Nämä ovat niitä haasteita, joiden voidaan ajatella huolestuttavan ja vaikuttavan myös korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointiin, koska korkeakouluopiskelijat sisältyvät ikänsä puolesta monien nuorisotutkimuksien perusjoukkoon.

2.2 Työelämän muutos

Yhteiskunnan lisääntynyt epävarmuus liitetään usein vahvasti erityisesti työelämän epävarmuuteen ja prekarisoitumiseen. Prekarisaatiolla viitataan palkkatyörakenteen muutokseen, jota luonnehtivat esimerkiksi pätkätöiden lisääntyminen, työsuhteen ja työaikojen epätyypillisuus sekä työsopimusehtojen heikkeneminen (Pöllänen 2016). Prekariaatti on työvoimaa, joka kokee epävarmuutta oikeuksistaan, toimeentulostaan ja tulevaisuudestaan nykyisessä palkkatyöyhteiskunnassa. Prekaarisuutta on verrattu laittomaan siirtolaiseen, joka elää oikeudettomana ja erilaisten eteen tarjoutuvien työmahdollisuuksien armoilla. Prekarisaatio koskettaa naisia enemmän kuin miehiä ja nuoria vahvemmin kuin vanhempia sukupolvia. (Korhonen, Peltokoski & Saukkonen 2006, 379–380.) Työelämää koskevat tekijät ovat merkityksellisiä myös korkeakouluopiskelijoiden hyvinvoinnin kannalta, koska opiskeluiden päämääränä on saada tietoja ja taitoja, joiden avulla työllistyminen itselle mielekkäisiin työtehtäviin tulee mahdolliseksi.

Eurooppalaisessa kontekstissa työmarkkinoiden muutos ja työn prekarisaatio koskettavatkin erityisesti nuoria. Työttömyyden, toimeentulon puutteen ja yhteiskunnan marginaaliin putoamisen riskissä ovat myös työntekijät, joilla on erityistaitoja ja korkea koulutus. (Murgia & Poggio 2014, 80.) On argumentoitu, että turvalliset hierarkiat, pysyvät työsuhteet ja työtehtävät sekä kestävät sitoumukset ovat väistymässä. Kuka tahansa voi tulla irtisanotuksi tai pudota työelämästä. (Julkunen 2008, 35.) Työelämän muutoksen voidaankin nähdä vaikuttavan myös korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointiin. Tutkimuksissa on esimerkiksi havaittu, että erityisesti työttömät tai prekaareissa olosuhteissa työskentelevät nuoret ovat alttiita terveysongelmille (Vancea & Utzet 2017, 79). Lisäksi tuoreimmassa Nuorisobarometrissa miltei joka kolmas nuori oli sitä mieltä, että työelämän kasvaneet vaatimukset ajavat monet ihmiset ennenaikaisesti loppuun (Haikkola & Myllyniemi 2020, 47).

Myös digitalisaatio ja robotiikka ovat tulleet pysyväksi osaksi työelämää. Teknologinen kehitys mahdollistaa tuottavuuden kasvamisen vähemmällä ihmistyöllä. Tämä myötä palvelutyö on lisääntynyt

ja työntekijäammateissa toimivien työntekijöiden osuus on vähentynyt (Pensola ym. 2010, 94). Pinnalle onkin noussut kysymys työntekijän asemasta. Nuoret voivatkin mahdollisesti nähdä automaation lisääntymisen myös uhkana tulevaisuuden työllistymiselle (esim. Heikkilä & Nevala 2019, 28). Toisaalta työelämän muutos kohti tietointensiivisempää ja teknologiaa laajasti hyödyntävää yhteiskuntaa mahdollistaa myös hyvinvointia tukevien tekijöiden lisääntymisen. Tällaisia ovat esimerkiksi uudenlaisten kiinnostavien työtehtävien syntyminen, erilaisten työorganisaatioiden muotoutuminen ja mahdollisuudet tehdä työelämään ja työskentelyyn liittyviä valintoja itseohjautuvammin. (esim. Dufva ym. 2017, 16–18.)

2.3 Koulutuspolitiikan muutos

Myös koulutuspolitiikan saralla tapahtuneen kehityksen voidaan ajatella vaikuttavan opiskelijoiden hyvinvointiin sekä mahdollisesti lisäävän opiskelijoiden paineita. On havaittu, että nuoret aikuiset käyttävät koulutustason nousun myötä yhä pidempiä aikoja opiskeluun ja siirtyvät työelämään myöhemmin (esim. Arnett 2004). Suomessa korkeakouluopintojen mediaani aloitusikä on 22 vuotta (Potila ym. 2017, 24), ja ammattikorkeakoulututkinto saadaan valmiiksi noin 26-vuotiaana ja yliopistojen ylempi korkeakoulututkinto noin 28-vuotiaana (Halonen ym. 2019, 8). Koulutuspolitiikan saralla on tehty uudistuksia, jotka tähtäävät ensimmäistä korkeakoulututkintoa suorittavien osuuden lisäämiseen. Nuorten pitkittynyt siirtyminen työmarkkinoille heikentää talouden tuottavuutta, koska korkeakouluopintojen aloittamisen viivästyminen ja opintojen pitkittyminen vähentävät korkeakoulutettuna tehtyjä työvuosia.

Suomalaisten korkeakoulujen opiskelupaikoista menee vuosittain viidesosa muille kuin ensimmäistä korkeakoulututkintoa aloittaville hakijoille (Potila ym. 2017, 24). Korkeakouluopintojen nopeaa suorittamista on pyritty edistämään esimerkiksi opintolainahyvityksellä, joka voidaan myöntää määräajassa ensimmäisen korkeakoulututkinnon suorittaneelle korkeakouluopiskelijalle. Opintolainahyvitys on 40 prosenttia opintolainasta 2500 euroa ylittävältä osuudelta. (Opintotukilaki 1994/65 15 b §, 15 d §.) Lisäksi Korkeakouluopiskelua varten saatavia opintotukikuukausia on rajattu, tukiaikaa on lyhennetty ja opintotuen lainapainotteisuutta lisätty nostamalla opintolainan valtioneuvoston määrää 400 eurosta 650 euroon. (HE 229/2016.) Opintotukea voi saada enintään 54 kuukautta, tai 57 kuukautta, kun alemman ja ylempään tutkinnon laajuus on 360 opintopistettä. Opintotukea voi saada pääsääntöisesti vain yhteen tutkintoon. Jos opiskelijalle on myönnetty opintotukea korkeakouluopintoihin, mutta hän ei ole suorittanut kyseistä korkeakoulututkintoa, ja aloittaa uuden tutkinnon suorittamisen, vähennetään aiemman tutkinnon suorittamiseen käytetyt opintotukikuukaudet uuden tutkinnon tukikuukausista. (Opintotukilaki 1994/65 7 §.)

Tukijärjestelmän muutoksien lisäksi käyttöön on muun muassa otettu korkeakoulujen ensikertalais-kiintiöt, joiden avulla opintoihin pyritään valitsemaan tietty määrä hakijoita, joilla ei ole aikaisempaa tutkintoa. Lisäksi on kasvatettu ylioppilaskirjoitusten roolia korkeakouluopintoihin hakemisessa. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että opiskelijan pitäisi opiskella vain yksi tutkinto, ja onnistua valitsemaan ala ensimmäisellä kerralla oikein. (Sorjanen & Vainio 2020, 80.) Valmistautuminen korkeakouluopintoihin hakeutumiseen ja kilpailu jatko-opiskelupaikoista alkaakin näin ollen jo toisen asteen opintojen alussa. Todistusvalinnan lisääminen on johtanut myös pohdintoihin siitä, ovatko opiskelijat opintoihin hakeutuessaan tietoisia siitä, mitä he oikeastaan ovat opiskelemassa (esim. Merimaa 2020). Tarjolla olevien koulutusvaihtoehtojen moninaisuus voi myös johtaa valinnanvaikeuteen ja henkiseen kuormitukseen (Sorjanen & Vainio 2020, 53), vaikkakin yhteiskunnan tarjoamat koulutusmahdollisuudet voidaan nähdä merkittäväksi yksilön autonomiaa ja hyvinvointia edistäväksi tekijäksi (Doyal & Gough 1991, 60–61).

3. Hyvinvoinnin määrittelyä

Tässä luvussa tarkastelen hyvinvointia koskevaa tutkimuskirjallisuutta. Hyvinvointi on moniulotteinen ilmiö, ja sen yksiselitteinen määrittely on haasteellista. Tutkijat ovat erimielisiä muun muassa siitä, mistä tekijöistä ja ulottuvuuksista hyvinvointi muodostuu, ja mitkä tekijät ovat hyvinvoinnin kannalta keskeisiä. (esim. Noponen 1973, 1; Saari 2011, 9.) Luvussa esittelemäni hyvinvointia koskeva tutkimuskirjallisuus tuo esille sen, että hyvinvointia tulee ymmärtää moniulotteisena käsitteenä. Hyvinvointia ei siis voida tiivistää tiettyyn indikaattoriin, kuten esimerkiksi taloudellisiin voimavaroihin. Hyvinvoinnin moniulotteisen tarkastelun edellytyksenä on hyvinvoinnin jakaminen mahdollisimman laajasti resursseja ja tarpeentyydytystä kattaviin osatekijöihin. (Raunio 1995, 307.)

3.1 Hyvinvointi objektiivisesta ja subjektiivisesta näkökulmasta

Hyvinvointi voidaan luokitella karkeasti objektiiviseen ja subjektiiviseen hyvinvointiin (Noponen 1973, 29). Objektiivisuus pohjautuu hyvinvointierojen vertailtavuuteen. Tämän näkökulman pohjalta hyvinvoinnista voidaan päästä yhteisymmärrykseen ulkopuolelta objektiivisesti määriteltyjen kriteerien avulla (Noponen 1973, 30; Saari 2011, 34). Kun hyvinvointitutkimuksessa käytetään objektiivisiä indikaattoreita, tutkitaan ennalta määriteltyjä asioita kuten kotitalouden kokoa tai bruttotuloja (esim. Allardt 2003, 92). Hyvinvointitutkimuksen pohjoismaisessa perinteessä hyvinvointi onkin perinteisesti liitetty käytössä oleviin resursseihin: ihmisten oletetaan voivan sitä paremmin, mitä enemmän heillä on resursseja kuten työtä, tuloja, terveyttä tai koulutusta. Hyvinvointia voidaan tutkia ihmisten omista arvioista riippumatta esimerkiksi rekisteriaineistojen avulla. (Saari 2012, 10.)

Subjektiivisen hyvinvointitutkimuksen merkitys ja tarve on tunnistettu vahvemmin 2000-luvulla (Saari 2012, 10). Subjektiivista hyvinvointia tai tarpeita ei voi määritellä objektiivisin kriteerein, vaan subjektiivisuus liittyy koettuun hyvinvointiin, jossa ihmisen omat arviot hyvinvoinnistaan korostuvat. (Noponen 1973, 44; Saari 2011, 35.) Niinpä subjektiivista hyvinvointia tutkittaessa ei tarkastella esimerkiksi tuloja ja työllisyystilannetta, vaan ihmisten tyytyväisyyttä tuloihinsa tai työtilanteeseensa. Lisäksi subjektiivinen hyvinvointitutkimus liittyy onnellisuuden ja elämäntyytyväisyyden tutkimukseen. Onnellisuutta ja tyytyväisyyttä elämään ei voida käsitteinä täysin samaistaa toisiinsa, mutta kehittyneissä yhteiskunnissa ne ovat kuitenkin pitkälti päällekkäisiä. (Saari 2012, 10.) Subjektiivinen hyvinvointi on suhteellista: oman subjektiivisen hyvinvoinnin arvioimiseen vaikuttavat myös käsitykset muiden ihmisten hyvinvoinnista (Noponen 1973, 56).

Objektiivinen hyvinvointi voidaan siis tiivistää tarpeiden todelliseksi tyydytysasteeksi ja subjektiivinen hyvinvointi tyytyväisyydeksi tarpeiden tyydytysasteeseen (Noponen 1973, 17). Hyvinvointitutkimusta tehdessä on kiinnitettävä huomiota siihen, tutkitaanko hyvinvointia objektiivisin vai subjektiivisin indikaattorein. Objektiiviset kriteerit eivät huomioi yksilöllisiä tekijöitä. Kaksi henkilöä samankaltaisessa objektiivisessä tilanteessa voivat kokea hyvinvointinsa hyvinkin eri tavoin. Myös subjektiivisiin indikaattoreihin liittyy haasteita. Esimerkiksi siinä on eroja, miten ihmiset tunnistavat ja tuovat esille tyytyväisyyttään ja tyytymättömyyttään elinoloihinsa. (Allardt 2003, 92.) Toisaalta empiiriset tutkimukset ovat myös osoittaneet, että ihmiset käsittävät hyvinvoinnin subjektiiviset ulottuvuudet, kuten onnellisuuden ja elämään tyytyväisyyden, melko yhteneväisesti (Ervasti & Saari 2011, 195). Objektiiviset ja subjektiiviset mittarit kuitenkin selkeästi huomioivat erilaisia ulottuvuuksia hyvinvoinnista, sillä tutkimuksissa objektiivisten ja subjektiivisten hyvinvointi-indikaattorien yhteys on havaittu yllättävän heikoksi (Allardt 2003, 92).

3.2 Hyvinvointi tarpeiden näkökulmasta

Hyvinvointia voidaan tarkastella tarpeiden näkökulmasta (esim. Erik Allardt 1976, Doyal & Gough 1991). Tarpeita tutkittaessa on määriteltävä, mitä ihmisen tarpeet ovat. Kenties tunnetuin tarve-teoria on Abraham Maslowin tarvehierarkia, jonka perusajatuksena on se, että toimintaa motivoivat tarpeet, ja ihmisen tulee tyydyttää yksinkertaisemmat tarpeensa voidakseen tyydyttää muita tarpeitaan. Tarpeiden tyydytystä voidaan kuvata pyramidimallilla, jonka tasoilla etenee ylöspäin tarpeiden tyydytyksen myötä. Ajankohtaisin tarve valtaa ihmisen tietoisuuden ja hän keskittyy siihen, kunnes saa tarpeensa täytettyä, jonka jälkeen hän voi alkaa tavoitella korkeammalla tasolla olevien tarpeidensa täyttämistä. Alimmalla tasolla ovat fysiologiset tarpeet kuten ruoka ja juoma, ja toisella tasolla ovat turvallisuuden tarpeet kuten suoja ja ruumiillinen koskemattomuus. Kun fysiologiset ja turvan tarpeet on tyydytetty, seuraavalla tasolla ovat sosiaaliset tarpeet kuten esimerkiksi ryhmään kuulumisen tunne ja rakkaus. Neljännellä eli toiseksi ylimmällä tasolla on muilta saatavan arvostuksen tarve ja kaikista ylimmällä tasolla itsensä toteuttaminen eli tarve tehdä itselle merkityksellisiä asioita. (Maslow 1943.)

Maslow julkaisi artikkelinsa teoriasta 1940-luvulla ja teorian empiiristä testausta odotettiin 1960-luvulle asti. Teoriaa ovat kritisoineet esimerkiksi Wahba & Bridwell (1976), jotka tarkastelivat kahdeksaa faktorianalyysillä toteutettua tutkimusta tarvehierarkiasta. Heidän mukaansa faktorianalyysitutkimukset eivät tue ihmisen perustarpeiden jakautumista viiteen eri kategoriaan vaikkakin joidenkin tutkimusten mukaan tarpeet voisivat jakautua karkeammin alhaisemman ja korkeamman tason tarpeisiin. Wahba & Bridwell (1976) tuovat artikkelissaan esille sen, että tarvehierarkian validiteetin

testaaminen on kuitenkin hyvin hankalaa, koska Maslown teorian eri ulottuvuuksien operationalisointi on haastavaa. Teoria onkin edelleen jossain määrin hyväksytty, ja sitä on pyritty kehittämään eteenpäin. Vuonna 2010 Douglas Kenrick tutkijakollegoineen julkaisi artikkelin, jossa he pääosin hyväksyivät neljä ensimmäistä tarvetta, mutta ehdottivat viimeisen tarpeen tilalle lisääntymistä ja vanhemmuutta (Kenrick ym. 2010).

Maslown artikkeli tarvehierarkiasta on kokonaisuudessaan hyvin pohdiskeleva ja jopa filosofinen, eikä hän anna varsinaisia suoria ja aukottomia vastauksia siitä, mitä voidaan pitää tarpeiden tyydyttymisen lähteenä. Hän tuo esille esimerkiksi sen, että kehittyneessä yhteiskunnassa terve ja hyväosainen yksilö on pitkälti tyydyttänyt turvallisuuden tarpeensa, ja niiden nouseminen toiminnan motivaattoriksi vaatii esimerkiksi onnettomuuksia, sotaa, sairautta ja yhteiskunnan epäjärjestystä. Toisaalta hän liittää turvallisuuden tunteeseen myös esimerkiksi tarpeen jäsentää yhteiskuntaa ja universumia tiedon, tutkimuksen ja elämäkatsomuksen keinoin. Maslown tarvehierarkia sisältää siis useita eri ulottuvuuksia ja näkökulmia. Voitaisiin sanoa, että sen empiirinen testaaminen sekä hyödyntäminen tutkimuksessa sisältää aina tutkijan oman näkökulman siitä, mitä esimerkiksi fysiologisten tai turvallisuuden tarpeiden tyydyttyminen edellyttää.

Maslown tarvehierarkiassa tarpeita tarkastellaan erityisesti ihmisen toiminnan motivaattorina, mutta tarpeet voidaan toiminnan motivoimisen lisäksi nähdä myös perusedellytyksinä ihmisen hyvinvoinnille. Hyvinvointia ovat tarkastelleet tarvenäkökulmasta esimerkiksi Erik Allardt hyvinvointiteoriassaan (1976) sekä Len Doyal ja Ian Gough (1991) omassa tarveteoriassaan. Allardt käsittää hyvinvoinnin tarpeiden tyydytyksen asteena. Hänen teoriassaan hyvinvointi rakentuu kolmesta ulottuvuudesta, joihin tarpeet voidaan luokitella. Ne ovat elintaso (having), yhteisyyssuhteet (loving) ja itsensä toteuttaminen (being). Ulottuvuudet perustuvat arvoihin, jotka ovat tärkeitä ihmisen hyvinvoinnille ja tarpeen tyydytykselle. (Allardt 1976.) Teoria keskittyy olosuhteisiin, joita ilman ihminen ei ole kyvykäs selviytymään, välttämään kurjuutta, tuntemaan yhteyttä muihin ihmisiin ja välttämään vieraantumista yhteiskunnasta. Elintaso, yhteisyyssuhteet ja itsensä toteuttaminen ovat yläkäsitteitä keskeisille ja välttämättömille olosuhteille, jotka luovat perustan olemassaololle ja elämälle. (Allardt 2003, 89–94.)

Len Doyalin ja Ian Goughin tarveteoriassa (1991) ihmisen perustavanlaatuisia perustarpeita on kaksi: fyysinen terveys ja henkilökohtainen autonomia. Ne ovat universaaleja perusedellytyksiä yksilön toiminnalle kaikissa kulttuureissa. Elämässä toimiminen vaatii fyysisiä taitoja sekä henkisiä kykyjä, joihin terveys vaikuttaa, mutta sen lisäksi ihmisellä tulee olla myös autonomiaa ja mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä sekä kritisoida yhteiskunnan olosuhteita. Kuten Maslown teoriassa, myös Doyalin ja Goughin teoriassa esille nousee tarpeiden hierarkkisuus, koska fyysinen terveys ja autonomia ovat perustarpeina sen luontoisia, että ne täytyy tyydyttää ennen muita tarpeita. Tällaisia tarpeita ovat

Doyalin ja Goughin määrittelemät niin sanotut välilliset tarpeet, jotka mahdollistavat sen, että perustarpeet pysyvät tyydyttyinä. Kaikki määritellyt välilliset tarpeet liittyvät siis jollakin tavalla fyysisen terveyden ja autonomian saavuttamiseen ja ylläpitämiseen. Välillisiä tarpeita ovat riittävä ravitsemus ja vesi, asumisolosuhteet, turvallinen ympäristö, riittävä terveydenhuolto, turvallinen lapsuus, merkittävät ihmissuhteet, fyysinen ja taloudellinen tuvallisuus, lisääntymisterveys ja koulutus. (Doyal & Gough 1991, 54, 56, 59–60, 157–158, 170.)

Allardtin keskittyessä lähinnä yksilötasoon hyvinvoinnin käsittämässä ja määrittelyssä, Doyalin ja Goughin teoriassa käsitellään myös yksilön tarpeiden tyydytyksen ja yhteiskunnan sekä kollektiivisen hyvän välistä suhdetta. Doyalin ja Goughin mukaan tarpeet ovat yhteydessä yhteiskunnan toimintaan ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin tarpeiden tyydytykselle. Nämä teoriat eroavat toisistaan myös siinä, miten niissä suhtaudutaan objektiiviseen ja subjektiiviseen tarpeiden määrittelyyn. Allardtin tarveteoriaan sisältyy sekä materiaalisia ja ei-materiaalisia tarpeita, ja hänen mukaansa molempia indikaattoreita tarvitaan, jotta voidaan saada kattava käsitys yhteiskunnassa vallitsevasta hyvinvoinnista. Kaikkia kolmea hyvinvoinnin ulottuvuutta voidaan mitata sekä subjektiivisin että objektiivisin indikaattorein. (Allardt 2003, 89–94.) Doyalin ja Goughin mukaan subjektiiviset tuntemukset eivät ole luotettavia määrittäjiä ihmisen tarpeille, koska ihminen voi haluta jotain itselleen haitallista tai toisaalta olla haluamatta jotain, mikä on välttämätöntä. Siksi he luottavat siihen, että välttämättömät tarpeet ovat määriteltävissä objektiivisesti, ja ne ovat myös universaaleja kaikille. Tarpeiden universaaliudesta huolimatta erilaisissa kulttuureissa tarpeita voidaan tyydyttää eri tavoin. Päämäärä on silti kuitenkin aina sama: fyysinen terveys ja autonomia eli mahdollisuus toimia osana yhteiskuntaa mahdollisimman vähäisin rajoittein. (Doyal & Gough 1991, 49, 69.)

Doyalin ja Goughin teoriassakin esille nouseva tarpeiden määrittelyn ongelmallisuus on huomioon otettava tekijä tarveperusteisessa hyvinvointitutkimuksessa. Sen perusteella tarvepohjaisia hyvinvointiteorioita voidaan myös kyseenalaistaa. On melko vaikeaa määrittellä, mitä ihminen tarvitsee, ja mitkä tekijät tosiasiallisesti ovat merkityksellisiä ihmisen hyvinvoinnille. Hyvinvoinnin objektivistista määrittelyä tarpeiden ja resurssien näkökulmasta voidaan kritisoida myös siitä, että se samaistaa hyvinvoinnin vahvasti taloudellisiin voimavaroihin (esim. Sen 1995, 28–30). Tarveteorioita koskeva kritiikki liittyy etenkin ihmisten subjektivistisiin käsityksiin, sillä ihminen voi kokea saavansa hyvinvointia tai tulevansa onnelliseksi myös sellaisista asioista, jotka vahingoittavat hänen terveyttään. Vaikka yksilöllä olisi objektivistisesti tarpeiden tyydyttymistä edistäviä resursseja kuten rahaa, ei hän välttämättä tee resurssinsa suhteen sellaisia valintoja, jotka parantaisivat hänen hyvinvointiaan. (esim. Uusitalo 2011, 272 – 273; Sen 1995, 56.)

3.3 Hyvinvointi toimintamahdollisuuksien näkökulmasta

Merkityksellistä voisikin saatavilla olevien resurssien sijasta olla mahdollisuus hyödyntää resursseja. Taloustieteilijä Amartya Senin (2009) mukaan esimerkiksi taloudelliset resurssit eivät suoraan osoita sitä, millainen ihmisen elämänlaatu on. Resurssit avaavat mahdollisuuksia toimia. Ne ovat välineitä, joiden avulla voidaan saavuttaa parempaa elintasoja ja hyvinvointia, mutta pohjimmiltaan hyvinvointi vaatii kyvykkyyttä toimia. (Sen 2009, 253.) Senin ja filosofi Martha C. Nussbaumin (esim. 2007, 2011) kehittämässä toimintateoriassa (capability approach) toiminnat (functionings) kuvaavat yksilön tilaa eli niitä asioita, joita hän onnistuu tekemään tai olemaan eläessään. Jotkin toiminnat ovat hyvin alkeellisia, kuten riittävä ravitsemus, ja toiset taas monitahoisempia kuten sosiaalinen integroituminen. Yksilöiden välillä voi myös olla eroja siinä, miten he antavat painoarvoa tietyille toimintoille, ja ne ovat myös kontekstisidonnaisia. Yksilön kyky (capability) reflektoi erilaisia toimintojen kokonaisuuksia, joita yksilön on mahdollista saavuttaa. Toimintakykyteoria perustuu ajatukseen elämästä tekemisestä ja olemisesta, jonka myötä elämänlaatua ja hyvinvointia arvioidaan kykynä saavuttaa toimintoja (functionings). (Sen 2003, 31–32.)

Toimintakykyteorian tarkoituksena on tuoda esille perusolosuhteita ja kansalaisten perustavanlaatuisia oikeuksia, jotka ovat edellytyksiä kohtuullisesti oikeudenmukaiseen yhteiskuntaan (Nussbaum 2007, 155). Nussbaum on eritellyt kymmenen kohtaa sisältävän erittelyn ihmisen tärkeimmistä toimintamahdollisuuksista. Erittely sisältää mahdollisuuden normaalin pituiseen elämään ("elämä"), mahdollisuuden pysyä terveenä ("terveys") sekä mahdollisuuden liikkua ja toimia vapaasti ilman pelkoa tai väkivallan uhkaa ("ruumiillinen koskemattomuus"). Lisäksi yksilöllä tulee olla vapaus kehittää aistejaan ja ajatteluaan riittävän koulutuksen turvin sekä toteuttaa itseään politiikan, kulttuurin ja uskonnon saralla ("aistit, mielikuvitus ja ajattelu") sekä mahdollisuus suunnitella omaa elämää ja muodostaa käsitys hyvästä ("käytännön päättely"). Yksilöllä tulee olla myös mahdollisuus rakastaa ja kiintyä sekä oikeus erilaisiin tunteisiin ("tunteet"). Samaa tematiikkaa tuo esille myös mahdollisuus sosiaaliseen vuorovaikutukseen sekä luottamus siihen, että yhteisössä kaikki ovat tasa-arvoisia ("yhteenkuuluvuus"). Lisäksi yksilöllä tulee olla mahdollisuus huolehtia ympäristöstä ja muista eliöistä ("muut lajit") sekä mahdollisuus leikkiä, pelata ja harrastaa ("leikki"). Listan viimeisenä on mahdollisuus osallistua poliittiseen elämään ja ajatella vapaasti, oikeus osallistua työelämään sekä omistusoikeus ("hallinta, työ- ja omistusoikeus"). (Nussbaum 1992, 222; suomentanut Björklund 2008, 139.)

4. Hyvinvoinnin ulottuvuudet

Tässä tutkielmassa tutkin hyvinvointia laajana ja monitahoisena ilmiönä, jota voidaan havainnollistaa erilaisten teorioiden avulla. Tarkastelen hyvinvointia erilaisten hyvinvointia koskevien teorioiden näkökulmasta, mutta erityisesti Erik Allardtin tarveteorian (1991) hyvinvoinnin ulottuvuuksilla. Allardtin teoriaa on sovellettu myös aiemmassa korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia koskevassa tutkimuksessa (Saari & Villa 2017), ja ulottuvuuksien laajan luonteen vuoksi niiden voidaan ajatella sisältävän myös monia muissa hyvinvointiteorioissa esille tulevia asioita. Tässä luvussa käsittelemkin tarkemmin hyvinvoinnin eri ulottuvuuksia, jotka jaotellaan Allardtin (1979) sekä Doyalin & Goughin (1991) tarveteorioita soveltaen elintasoon ja fyysiseen hyvinvointiin, sosiaaliseen hyvinvointiin sekä itsensä toteuttamiseen ja autonomiaan.

4.1 Elintaso ja fyysinen hyvinvointi

Elintaso

Sosiaalipolittinen hyvinvointitutkimus on perinteisesti ollut erityisesti elintasotutkimusta. Elintaso voidaan määritellä sekä tarve- että resurssiperusteisesti. Tarveperusteinen elintasokäsite viittaa tarpeentyydytyksen tasoon, jonka ”tietyissä aikayksikössä kulutettujen hyödykkeiden ja palvelusten virta tuottaa väestölle”. Resurssipohjaisesti elintaso määriteltäessä taas elintaso määritellään niillä resursseilla, joilla yksilö voi hallita elinolosuhteitaan. Tällaisia resursseja ovat esimerkiksi raha, omaisuus, tiedot, taidot, fyysinen ja psyykinen toimintakyky sekä sosiaaliset suhteet. Resurssiperustainen määritelmä korostaa enemmän yksilön autonomiaa ja toimintamahdollisuuksia: ihmisen uskotaan voivan vaikuttaa elämäänsä ja hyvinvointiinsa, kunhan hänelle taataan tietyt perusresurssit. (Raunio 1995, 304–305.)

Elintaso (having) on Erik Allardtin tarveteorian ensimmäinen arvoulottuvuus, jolla viitataan sellaisiin tarpeisiin, joiden tyydytys on määritelty yksilön resurssien pohjalta. Elintason ulottuvuuteen liittyvät erityisesti fysiologiset tarpeet, ja aineellisten resurssien riittävyys nähdään edellytyksenä elämälle. Elintason osatekijöitä ovat tulot, asumistaso, työllisyys, koulutus ja terveys. (Allardt 1976, 37–50.) Lisäksi myös Doyalin & Goughin tarvetoriassa (1991, 46–60, 170) vaikuttavat korostuvan voimakkaasti juuri objektiiviset elintasoon liittyvät tarpeet, sillä heidän luettelemistaan välillisistä tarpeista suurin osa voidaan käsittää objektiivisina ja perinteisinä elintaso kuvaavina tarpeina: riittävän ravitsemus ja vesi, asumisolosuhteet, ympäristön sekä fyysinen ja taloudellisen turvallisuus kuin myös riittävä terveydenhuolto ja lisääntymisterveys sekä koulutus.

Fyysistä elintasoja ilmentävät tekijät ovat nopeasti ymmärrettävissä hyvinvointia tuottaviksi tekijöiksi. Riittävä ravitsemus ja vesi ovat biologisia itsestäänselvyyksiä ihmisen hyvinvoinnille. Toisaalta voidaan pohtia sitä, missä vaiheessa ravitsemus voi muuttua myös hyvinvointia heikentäväksi tekijäksi, jota ilmentää esimerkiksi länsimaissa – mukaan lukien Suomessa – yleistynyt lihavuus, joka aiheuttaa myös yhteiskunnalle taloudellisia kustannuksia yksilön hyvinvoinnin heikentymisen ohella. Hyvinvointia tutkittaessa on toisaalta myös muistettava, että vaikka lihavuus voitaisiin objektiivisesti nähdä yksilön sekä yhteiskunnan hyvinvointia heikentäväksi tekijäksi voi yksilön oma subjektiivinen käsitys hyvinvoinnistaan olla hyvä siitä huolimatta. Tämä tuo esille hyvinvoinnin kompleksisen luonteen. Jos hyvinvointi käsitetään subjektiivisesti ja se samaistetaan esimerkiksi hedonismiin tai halujen täyttymiseen, voidaan sellaisetkin asiat nähdä hyvinvointia tuottavina, jotka eivät objektiivisin kriteerein ja mittarein edistä hyvinvointia vaan pikemminkin heikentävät sitä (esim. Uusitalo 2011, 272 – 273).

Kohtuullisen elintason ja taloudellisen turvallisuuden takaaminen on keskeinen sosiaalipolitiikan vastuualue, jonka tavoitteena ei ole pelkästään fyysisen olemassaolon ylläpitäminen vaan myös yhteisön elämänmuotoon osallistumisen mahdollistaminen. Kohtuulliseen tulotasoon liittyy myös debatti siitä, mitä asioita voidaan pitää ihmiselle välttämättöminä, jotta hän voi elää yhteiskunnassa sen täysivaltaisena jäsenenä. (Simpura 2003, 131.) Vaurauden yhteys hyvinvointiin on kuitenkin myös kyseenalaistettu, joka käy ilmi esimerkiksi tunnetusta Easterlinin paradoksista: Richard Easterlin (1974) havaitsi tutkimuksissaan, että koettu hyvinvointi ei olekaan välttämättä korkeampaa vauraammissa maissa eikä BKT:n kasvu lisääkään hyvinvointia. Talouskasvu on kuitenkin merkittävä osa hyvinvoinnin lisäämiseen tähtäävää yhteiskuntapolitiikkaa, ja lukuisissa tutkimuksissa Easterlinin paradoksia on myös kyseenalaistettu. Niissä talouskasvun on havaittu olevan yhteydessä subjektiiviseen hyvinvointiin (esim. Stevenson & Wolfers 2008; Deaton 2008). Tutkijat eivät ole kuitenkaan saavuttaneet konsensusta siitä, miten talouskasvu ja varallisuus sekä hyvinvointi ovat yhteydessä toisiinsa (Saari 2012, 59). Aihetta ovat pohtineet myös Wilkinson & Pickett (2011), joiden tutkimustulosten perusteella voitaisiin ajatella, että ei niinkään varallisuus vaan sen jakautuminen, eli tuloerot, on merkittävä ihmisten hyvinvointia selittävä tekijä länsimaissa.

Easterlinin paradoksi liittyy kuitenkin maatason vertailuihin. Bruttokansantuote on makrotason muuttuja ja lähemmäs kotitalouksien elintasoja päästään tutkimalla esimerkiksi kotitaloustyyppiä, asumistapaa, tuloja, varallisuutta sekä kestokulutustavaroiden omistusta (Raijas 2011, 246–248). Yksilötasolla paradoksia ei voi soveltaa. Easterlin havaitsi maiden sisäisissä vertailuissa, että korkeammissa yhteiskuntaluokissa olevien subjektiivinen hyvinvointi oli aina alempia luokkia parempi (Easterlin 1974, 100). Kiistatonta on, että alhaiset tulot ja resurssien vähäisyys alentavat yksilön koettua hyvin-

vointia. Suomessa kotitalouksien tulotasot ovat nousseet, mutta pienituloiset ovat jääneet tulokehityksestä jälkeen. (Raijas 2011, 246–248.) Pienituloisten määrä on kasvanut 1990-luvulta huomattavasti. Vuonna 2018 miltei 12 prosenttia väestöstä oli pienituloisia, eli heidän nettotulonsa olivat alle 1250 euroa. (SVT 2018.) Pienituloisten joukossa ovat myös muun muassa opiskelijat (esim. Mukkila, Ilmakunnas, Moisio & Saikkonen 2019, 86).

Varallisuus ja resurssit kietoutuvat ihmisen mahdollisuuksiin tehdä valintoja arjessaan ja elämässään, ja tämä näkökulma nouseekin esille esimerkiksi Senin ja Nussbaumin toimintakykyteoriassa (Sen 2003, 2009; Nussbaum 2007). Taloudellinen toimeentulo liittyykin läheisesti myös muihin fyysistä elintasoja ilmentäviin tekijöihin kuten työllisyyteen ja koulutukseen. Työn kautta yksilö saa taloudellisia resursseja, ja koulutuksen avulla mahdollisuudet työllistyä paranevat. Alhainen peruskoulutus on monien hyvinvointivajeiden kannalta merkittävä riskitekijä (esim. Simpura 2003, 153; Talala ym. 2014). Sekä ammattikorkeakoulu- että yliopisto-opiskelijat ovat sikäli hyvässä asemassa, että he suorittavat korkeakoulututkintoa. Elinkaarinäkökulmasta katsottuna opiskelijat eivät siis todennäköisesti tulevaisuudessa enää ole pienituloisia. Opiskeluaika ja sen mukanaan tuoma pienituloisuus voidaan nähdä investointina henkiseen pääomaan sekä korkeampaan elintasoon tulevaisuudessa. (esim. Kanniainen 2011, 658.) Toisaalta nykyisessä prekarisoituvassa epävarmojen työmarkkinoiden yhteiskunnassa työttömyys ja toimeentulon epävarmuus koskettavat myös korkeasti koulutettuja ihmisiä (esim. Murgia & Poggio 2014, 80).

Korkeakouluopiskelijoiden toimeentulo muodostuu opintotuen ja asumisen tuen lisäksi monista eri lähteistä. Näitä ovat esimerkiksi palkkatulot sekä vanhempien ja sukulaisten taloudellinen tuki. Palkkatuloissa ja vanhempien taloudellisessa tuessa on kuitenkin suurta hajontaa: osa opiskelijoista saa vain vähän palkkatuloa tai vanhempien tukea, kun taas osalle ne muodostavat merkittävän osan toimeentulosta. (Mikkonen, Lavikainen & Saari 2013, 19). Noin puolet päätoimisista opiskelijoista tekee ansiotyötä säännöllisesti tai silloin tällöin (Potila ym. 2017, 35). Suurin syy opiskelijoiden työssäkäynnille on välttämättömän toimeentulon, kuten ruoan ja asumisen, turvaaminen. Työssäkäynti voitaisiin nähdä vaihtoehtona opintolainan nostamiselle, mutta todellisuudessa opintolainan ja työssäkäynti eivät ole toisilleen vaihtoehtoisia vaan niitä käytetään rinnakkain. Opintolainan nostamisen perusteena vaikuttavat olevan erityisesti elämäntilanteet, joissa välttämättömät menot kasvavat suuriksi. Opintolainan näyttäytyykin reaktiona heikkoon toimeentulokokemukseen ja sen synnyttämiin elämäntilanteisiin. Vaikuttaa siltä, että työssäkäynti ennustaa hyvää subjektiivista toimeentulokokemusta, kun taas opintolainan nostaminen on yhteydessä heikompaan subjektiiviseen toimeentulokokemukseen. Opintolainaa nostavat arvioivat itsensä muita useammin heikosti toimeentuleviksi, pienituloisiksi ja köyhiksi. (Mikkonen ym. 2013, 5, 34, 39, 70.)

Työssäkäynnin toimeentulokokemusta parantava asema saattaa liittyä opiskelijoiden asenteisiin. Itsenäisyyden ja riippumattomuuden arvostaminen ohjaa opiskelijoiden valintoja ja suhtautumista esimerkiksi opintolainaan tai vanhemmilta saatavaan taloudelliseen tukeen. Työssäkäynti vahvistaa itsenäistymisen kokemusta. (Mikkonen ym. 2013, 85.) Opiskelijoille ansiotyöstä saatavaa toimeentuloa rajoittavat kuitenkin myös opintotuen tulorajat. Opiskelijalla voi olla tukikuukautta kohden tuloja 696 euroa ja tuetonta kuukautta kohden 2078 euroa (Opintotukilaki 1994/65 17 §). Tutkimuksissa on kuitenkin havaittu, että korkeakouluopiskelijoista lähes joka kolmas on joutunut rajoittamaan opintotukikuukausiaan eli esimerkiksi palauttamaan saatua opintotukea. Puolet heistä ilmoittaa rajoittamisen syyksi opintotuen tulorajat. (Potila ym. 2017, 47.)

Opiskelijoiden käytettävissä olevia tuloja tarkastelemalla on havaittu, että miesten tulot ovat keskimäärin hieman naisten tuloja suuremmat. Lisäksi tulot kasvavat lineaarisesti iän mukana tai opintojen aloitusvuoden mukaan. Ensimmäisen vuoden opiskelijat kiinnittyvät enemmän opintoihin ja opiskelijaelämään, mutta opintojen edetessä alkavat tavoitella myös opintojen ulkopuolisia asioita kuten parempaa elintasoja ja oman alan työkokemusta. Ammattikorkeakouluopiskelijat kokevat toimeentulonsa yliopisto-opiskelijoita useammin heikoksi. Ammattikorkeakoulussa opiskelu sinänsä ei kuitenkaan selitä toimeentulokokemuksen heikkoutta. Tämä saattaa liittyä esimerkiksi siihen, että ammattikorkeakouluopiskelijoiden ja yliopisto-opiskelijoiden työssäkäyntimahdollisuudet opintojen ohella eroavat merkittävästi toisistaan. (Mikkonen ym. 2013, 19, 41, 50.)

Fyysinen hyvinvointi

Terveys on elintason osatekijänä hyvin mielenkiintoinen, koska sitä Doyal ja Gough (1991) korostavat teoriassaan toisena universaalina perustarpeena, joka on tarpeen tyydytyksessä päämääränä. WHO on määritellyt terveyden vuodesta 1948 lähtien täydelliseksi fyysisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tilaksi (WHO 2018). Kenenkään terveys ei kuitenkaan voi olla täydellinen. Etenkin kroonisten sairauksien yleistyessä ja väestön ikääntyessä, määritelmä definioi suurimman osan väestöstä terveestä poikkeavaksi. WHO:n määritelmän on sanottu myös edistäneen yhteiskunnan medikalisoitumista eli yksilöiden ja toiminnan määrittelemistä lääketieteellisesti. (Machteld ym. 2011.) Terveyttä voidaankin määritellä lukuisin eri tavoin kuten toimintana, sosiaalisena voimavarana, energisyytenä ja fyysisenä toimintakykynä sekä sairauden puuttumisena. Sairaus on tila, jossa kehon ja mielen normaali toiminta häiriintyy eli poikkeaa tavanomaisesta. (Blaxter 1990, 21–29.)

Terveys voidaan myös käsittää kykynä sopeutua ja selviytyä sosiaalisista, fyysisistä ja emotionaalisista haasteista (Machteld ym. 2011). Yhteiskuntatieteellisessä hyvinvointitutkimuksessa terveyden ja sairauden tutkimisen kiinnostuksen kohteena on terveyden rooli resurssina, toiminnallisena kyvyk-

kyytinä ja osana hyvinvointia. Sairaudella voi olla vaikutuksia ihmisen toimintakykyyn, ajankäyttöön, saatavilla oleviin taloudellisiin resursseihin, aktiivisuuteen ja sosiaalisiin kontakteihin sekä mielialaan. Terveyttä hyvinvoinnin osana tutkitaan erityisesti yksilön hyvinvoinnin näkökulmasta, ja siihen vaikuttavat myös ympäristötekijät sekä kulttuuriset näkemykset terveydestä. (Karisto 1986, 194–197.) Terveysteen vaikuttavat myös ihmisen terveystottumukset ja terveystottumukset, ja terveyttä voidaan määrittellä myös niiden kautta (Blaxter 1990, 23). Esimerkiksi ruokailutottumukset, liikunta ja päihteidenkäyttö ovat tekijöitä, jotka vaikuttavat ihmisen terveyteen (esim. Koivusilta 2011). Tällaiset jo nuorena omaksutut terveyteen vaikuttavat käyttäytymistavat ja tottumukset vaikuttavat myös aikuisiän terveyteen ja hyvinvointiin (Kunttu 2011, 129).

Sairauden tai poikkeavuuden määrittely on suhteellista ja myös kulttuurisidonnaista, koska tietynlainen käyttäytyminen voidaan eri kulttuureissa määrittellä eri tavoin hyväksytyksi tai poikkeavaksi (esim. Fernando 2014, 30). Terveyttä tutkittaessa onkin objektiivisten mittareiden kuten sairauden esiintyvyyksien, kuolleisuuden ja sairauspoissaolojen lisäksi tärkeää tutkia ihmisten omia kokemuksia terveydestään (Karisto 1986, 199). Vaikka opiskelussa olevat nuoret aikuiset elävät fyysisesti terveinä ikäkauttaan, myös he sairastuvat pitkäaikaisiin ja vakaviin sairauksiin (Kunttu & Makkonen 2011, 208). Valtaosa korkeakouluopiskelijoista kokee kuitenkin terveydentilansa hyväksi (Kunttu & Makkonen 2011, 208). Terveystila koetaan yleensä hyväksi silloin, kun ihmisellä on kokemus toimivuudesta sekä mahdollisuudesta vaikuttaa omaan elämään ja terveyteen (Huttunen 2018). Ajatus terveydestä mahdollisuutena saavuttaa erilaisia toimintoja ja vaikuttaa oman elämään kytkeytyy esimerkiksi Senin ja Nussbaumin toimintakykyteoriaan. (Sen 2003, 2009; Nussbaum 2007). Kuitenkin subjektiivisia näkemyksiä terveydentilan mittarina tarkasteltaessa on muistettava, että yksilöt saattavat käyttää erilaisia normeja määritellessään omaa terveyttään tai olla haluttomia määrittelemään terveyttään huonoksi (Blaxter 1990, 31).

Lisäksi on havaittu, että esimerkiksi terveydenhuollon paraneminen ja terveyttä koskevan tiedon lisääntyminen saattaa johtaa koetun terveyden heikkenemiseen, vaikka todellisuudessa väestön terveys todennäköisesti paranee (Sen 2002, 472–473). Myös viimeisimmässä korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksessa havaittiin, että vertailu yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden sekä miesten ja naisten välillä tuo esille sairauksien kulttuurisidonnaisuuden sekä yhteyden terveystietoisuuteen ja palveluiden saatavuuteen. Herkästi palvelujen piiriin hakeutuva opiskelija saa myös diagnoosin. Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksessa 2016 opiskelijoista kolme neljästä arvioi fyysisen hyvinvointinsa hyväksi tai erittäin hyväksi. Psykkisen hyvinvoinnin osalta näin arvioi vain kaksi kolmesta opiskelijasta. Naiset raportoivat miehiä enemmän fyysisen ja psyykkisen terveyden ongelmia sekä erilaisia terveydellisiä oireita (Kunttu ym. 2017, 31–33).

Terveyteen yhteydessä olevien tekijöiden osalta tiedetäänkin, että naiset raportoivat yleensä miehiä enemmän terveysongelmia. Yhteyteen liittyy myös yleisesti tunnettu terveysparadoksi, sillä vaikka naisten koettu terveydentila on miehiä heikompi, miesten eliniänodote on naisten eliniänodotetta lyhyempi. (Esim. Macintyre, Hunt, Sweeting 1996.) On mahdollista, että naiset tunnistavat avun tarpeensa miehiä paremmin (esim. Rogers & Pilgrim 2014, 43). Terveyden yhteyttä erilaisiin rakenteellisiin tekijöihin on tutkittu myös muiden tekijöiden kuin sukupuolen osalta. Pitkäaikaiset sairaudet ja terveysongelmat sekä kokemus terveydentilan heikkoudesta lisääntyvät iän myötä (esim. Jääskeläinen, Koponen, Lundqvist, Borodulin, & Koskinen 2017), mutta myös esimerkiksi työssä käymisen on havaittu olevan yhteydessä terveydentilaan niin, että työttömien fyysinen terveys on heikompi kuin työssäkäyvien (esim. Janlert & Hammarström 2009).

Yhteys voi liittyä toisaalta siihen, että terveemmät yksilöt kykenevät työskentelemään paremmin kuin sellaiset yksilöt, joilla on terveysongelmia. Toisaalta terveys voi heikentyä myös esimerkiksi heikon taloudellisen tilanteen aiheuttaman stressin takia. (esim. Kauppinen, Saikku & Kokko 2010, 235–236.) Työttömyyden on havaittu olevan yhteydessä myös epäterveellisempään terveyskäyttäytymiseen (esim. Prättälä & Paalanen 2007, 76, 82). Toisaalta Suomessa työssäkäyvillä on yleensä käytössään myös työterveyspalvelut, ja myös palveluiden saatavuudella voikin olla merkitystä koetulle terveydelle (ks. esim. Kauppinen ym. 2010, 235). Korkeakoulukontekstissa on huomioitava, että vain yliopisto-opiskelijat ovat olleet Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön piirissä. Ammattikorkeakouluopiskelijat siirtyivät YTHS:n palveluiden piiriin vasta vuoden 2021 alusta. (ks. HE 145/2018). Tuoreimmassa korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksessa korkeakoulusektorien välillä ei kuitenkaan havaittu tilastollisesti merkitseviä eroja koetussa terveydentilassa tai oireiden raportoinnissa (Kunttu ym. 2017, 32, 34).

4.2 Sosiaalinen hyvinvointi

Sosiaalinen pääoma on yhdistelmä varsinaisia tai potentiaalisia resursseja, jotka syntyvät verkostojen ja ihmissuhteiden eli yhteisöjen jäsenyyden kautta (Bourdieu 1986, 248). Sosiaalisen pääoman ulottuvuudet – verkostot, normit ja luottamus – edistävät yhteisön jäsenten toimintojen yhteensovittamista, tehostavat yksilöiden tavoitteiden toteutumista ja yhteisön hyvinvointia (Ruuskanen 2002, 5). Sosiaalista pääomaa synnyttävät yhteisyysuhteet voivat olla käytännöllisiä, materiaalista tai symbolista vaihtoa sisältäviä, tai niillä voi myös olla institutionaalinen perusta kuten perheen, työn tai koulutuksen kautta syntyvillä yhteisöillä (Bourdieu 1986, 249). Sosiaalinen pääoma muodostuu usein sosiaalisen toiminnan myötävaikutuksesta (Bourdieu 1986, 249; Putnam 1993, 170), ja tämän myötä luottamus, normit ja verkostot vahvistuvat niitä käytettäessä – ja heikentyvät, kun niitä ei käytetä

(Putnam 1993, 170). Korkeakoulukontekstissa tärkeitä sosiaalisen pääoman muodostavia yhteisyyssuhteita muodostuu korkeakoulun institutionaalisen perustan kautta (Bourdieu 1986, 249).

Sosiaalista pääomaa voidaan tutkia sekä yksilön ominaisuutena – siitä näkökulmasta, miten yksilö hyötyy sosiaalisesta pääomasta eli verkostoistaan – että laajemmasta yhteisöllisestä näkökulmasta kuten vertailtaessa erilaisia sosiaalisia ryhmiä ja yhteisöjä (Lehto, Ojanen, Nieminen & Turpeenniemi-Hujanen 2017, 297). Sosiaalisen pääoman mittaamiselle ei ole löydetty yleisesti hyväksyttyä mittaustapaa, ja sosiaalisen pääoman mittaamisen tavat eroavat yksilö- ja yhteisötason jaottelun lisäksi myös määritelmältään sekä kontekstiltaan. Indikaattoreina on usein kuitenkin käytetty esimerkiksi sosiaalista osallisuutta, luottamusta ja vastavuoroisuutta. (Nieminen, Martelin, Koskinen, Aro, Alanen & Hyyppä 2010, 531.) Doyalin ja Goughin (1991, 209–210) mukaan parhaita sosiaalisen pääoman indikaattoreita ovat sellaiset, jotka mittaavat ensisijaisten verkostojen laatua ja valinnaisuutta: esimerkiksi missä määrin yksilö voi luottaa sosiaalisiin verkostoihinsa ja millaiset mahdollisuudet hänellä on valita sosiaaliset verkostot ja yhteisöt, joihin hän ottaa osaa.

Sosiaalinen pääoma sisältää yhteisöjen ominaisuuksia, kuten luottamusta, normeja ja verkostoja, jotka mahdollistavat yhteisön mielekkään kollektiivisen toiminnan. Sosiaalinen pääoma hyödyttää yhteisöä yhtä lailla kuin yksilöä, se on kollektiivista hyvää. (Putnam 1993, 167.) Sosiaalisten suhteiden tiedetään tuottavan hyvinvointia ja terveyttä ihmisille. (Lehto ym. 2017, 297.) Hyvät ihmissuhteet ovat yhteydessä myös elämäntyytyväisyyteen (Kainulainen 2014, 492). Sosiaalisen pääoman ja sosiaalisten suhteiden merkitys ihmisten hyvinvoinnille ja terveydelle onkin havaittu lukuisissa tutkimuksissa (esim. Hyyppä & Mäki 2001; Cattell 2001; Tay, Tan, Diener & Gonzalez 2013). Sosiaalisten tekijöiden on havaittu jopa selittävän kuolleisuutta (mm. Orth-Gomér & Johnson 1987; Dalgard & Håheim 1998; Berg, Huurre, Kiviruuu & Aro 2011; Tay ym. 2013).

Sosiaalisen hyvinvoinnin ulottuvuutta havainnollistaa Erik Allardtin hyvinvointiteorian toinen ulottuvuus, yhteisyyssuhteet (loving). Yhteisyyssuhteet linkittyvät siihen, miten ihminen on yhteydessä ja käyttäytyy suhteessa muihin ihmisiin. Sen osatekijöitä ovat paikallisyhteisyys, perheyhteisyys ja ystävyysuhteet. Yhteisyyssuhteet liittyvät solidaarisuuteen ja sosiaalisten suhteiden verkostoihin kuulumiseen sekä rakkauden ja ihmissuhteiden tarpeisiin. Ihmisellä voidaan ajatella olevan tarve olla pidetty ja huolenpidon kohteena sekä myös itse huolehtia muista. (Allardt 1976, 50.) Allardtin tarve-teorian lisäksi sosiaalisen hyvinvoinnin ulottuvuus esiintyy myös Doyalin ja Goughin tarve-teorian välillisissä tarpeissa, joissa he korostavat turvallisen lapsuuden ja merkittävien ihmissuhteiden merkitystä ihmisen terveydelle ja autonomialle (Doyal & Gough 1991, 170).

Mahdollisuus rakkauteen ja kiintymykseen sekä sosiaaliseen vuorovaikutukseen ovat myös osa Nussbaumin erittelemää toimintakykyjen listaa. Sosiaaliselle hyvinvoinnille tärkeäksi toimintamahdollisuudeksi voidaan nähdä myös luottamus siihen, että yhteisössä kaikki ovat tasa-arvoisia ja nauttivat toistensa kunnioitusta. (Nussbaum 1992.) Yhteisöjen ja ihmissuhteiden tuottama sosiaalinen pääoma edellyttää solidaarisuutta ja luottamusta, mutta toisaalta solidaarisuus ja luottamus myös vahvistuvat verkostoista ja ihmissuhteista saadun hyödyn myötä (Bourdieu 1986, 249). Robert Putnamin (1993, 171) mukaan yhteisöjen ja verkostojen sosiaalista luottamusta ylläpitää eritoten vastavuoroisuus, joka sovittaa yhteen solidaarisuuden ja yksilön oman edun tavoittelun. Korkeakoulu-yhteisö on korkeakouluopiskelijoille merkittävä yhteisöllisyyden lähde. Opiskeluyhteisöön kuuluminen ja yhteisöllisyyttä ja opiskelijoiden osallistumismahdollisuuksia suosiva opiskelukulttuuri parantaa opiskelijoiden opiskelukykyä ja opintojen sujumista (esim. Tuovila, Seilo & Kunttu 2020, 37).

Sosiaalisen pääoman merkitys opiskelijoiden hyvinvoinnille on havaittu aiemmissä tutkimuksissa, sillä esimerkiksi keskustelutuen puutteen, yksinäisyyden ja ystävien harvan tapaamistiheyden on havaittu olevan yhteydessä runsaampaan psyykkiseen oireiluun (Laaksonen 2005, 77). Opiskelijoiden hyvinvointiin yhteydessä olevia tekijöitä tarkasteltaessa on havaittu myös, että miesopiskelijat arvioivat sosiaalisen hyvinvointinsa heikommaksi kuin naisopiskelijat (Kunttu ym. 2017, 31–33). Yleisellä tasolla sukupuolten välisistä sosiaalisen hyvinvoinnin kokemuksista ei voida löytää selkeää trendiä, sillä esimerkiksi yksinäisyyden sukupuolittuneisuudesta on ristiriitaisia tutkimustuloksia (Moisio & Rämö 2007, 393). Yhteiskunnallisessa keskustelussa yksinäisyys on myös linkitetty vahvasti ikään-tyneisiin ihmisiin ja yksinäisyyden onkin havaittu kasvavan yksilön vanhetessa (Jylhä 2004). Esimerkiksi Moisio & Rämö (2007, 393) ehdottavat kuitenkin, että yksinäisyys saattaa tutkimustiedon valossa liittyä vahvemmin puutteisiin toimintamahdollisuuksissa ja sosiaalisissa suhteissa kuin varsinaisesti yksilön ikään.

4.3 Itsensä toteuttaminen ja autonomia

Itsensä toteuttaminen on ihmisen toiminnalle ja olemassaololle merkittävä tarve ja motivaattori. Itsensä toteuttaminen ja muilta saatava arvostus ovat Maslowin tarvehierarkian ylimmällä tasolla olevia tarpeita, joiden tyydyttyminen mahdollistuu vasta muiden tarpeiden tyydytyksen jälkeen (Maslow 1943). Itsensä toteuttaminen (being) on myös Allardtin hyvinvointiteorian kolmas ulottuvuus, ja sillä viitataan niihin tarpeisiin, joiden tyydytys määrittäytyy ihmisen suhteesta yhteiskuntaan. Tämän ulottuvuuden osatekijöitä ovat arvonanto (status), korvaamattomuus, poliittiset resurssit sekä mielenkiintoinen vapaa-ajan toiminta. Itsensä toteuttaminen liittyy siis sekä itseltä että muilta saatavaan arvostukseen ja korvaamattomuuden tunteeseen sekä ihmisen omiin toimintamahdollisuuksiin, joiden

avulla hän voi vaikuttaa elämäänsä. (Allardt 1976, 42–50.) Yhtymäkohtaa teoriasta voidaan löytää toimintakykyteorian toimintamahdollisuuksiin, jotka liittyvät yksilön vapauteen kehittää aistejaan ja ajatteluaan, osallistua ja toteuttaa itseään politiikan, kulttuurin ja uskonnon saralla sekä ylipäätään mahdollisuuteen vaikuttaa omaan elämään (Nussbaum 1992).

Nämä näkemykset sisältävät samankaltaista tematiikkaa kuin Doyalin ja Goughin (1991) teorian autonomia ihmisen perustarpeena. Doyalin & Goughin mukaan yksilön autonomiaan vaikuttaa kolme avaintekijää. Ensinnäkin autonomiaan vaikuttavat yksilön käsitykset itsestään ja sekä ympäröivästä kulttuurista ja siinä vallitsevista rooleista ja sosiaalisista normeista. Toiseksi yksilöllä on oltava psyykkistä kyvykkyyttä muodostaa päämääriä elämässään, riittävästi luottamusta omaan toimintaansa ja halua osallistua yhteisön elämänmuotoon. (Doyal & Gough 1991, 60–63.) Kolmantena autonomiaan vaikuttavana tekijänä ovat objektiiviset mahdollisuudet, jotka mahdollistavat yksilön merkityksellisen toiminnan ja valintojen tekemisen. Merkityksellinen toiminta on sosiaalisesti merkittävää toimintaa, joka edistää hänen osallisuuttaan yhteisön elämänmuotoon. Jos yksilöllä ei ole mahdollisuuksia, hänen autonomiansa on rajoittunutta eikä hänellä ole mahdollisuuksia tutkia ja toteuttaa kaikkia kykyjään. (Doyal & Gough 1991, 66–67.) Doyalin ja Goughin teorian voidaan nähdä huomioivan myös Senin ja Nussbaumin toimintakykyteorian ajatuksia (Sen 2003, 2009; Nussbaum 2007).

Aiemmassa korkeakouluopiskelijoita koskevassa tutkimuksessa tätä hyvinvoinnin ulottuvuutta on kartoitettu opiskelutyytyväisyyden avulla (Saari & Villa 2017). Tuomi & Äimälä (2011) määrittelevät opiskelutyytyväisyyden opiskeluhyvinvoinnin tekijäksi ja rinnakkaisilmiöksi, johon vaikuttavat psykologiset tarpeet, kognitiiviset prosessit, sosiaaliset verkostot, opiskeluun liittyvät motivaatiotekijät, hallinnan tunne sekä organisaation luomat opiskelutyytyväisyyden edellytykset. Opiskelutyytyväisyyden käsite voidaan juontaa työtyytyväisyysteorioista. Opiskelu ja työelämä sisältävät samanlaisia elementtejä, kuten ajatuksen opiskelusta työnä ja työstä oppimisena. Opiskeluprosessissa opetuksen ja ohjauksen merkitys on kuitenkin voimakkaampi. Aiemmassa korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia koskevassa tutkimuksessa opiskelutyytyväisyys on liitetty esimerkiksi opinnoissa menestymiseen, opiskelualan oikeaksi kokemiseen sekä riittävään ohjaukseen. (Saari & Villa 2017, 115.)

Hyvä edistyminen opinnoissa, motivoituneisuus ja tavoitteiden saavuttaminen lisäävät opiskeluintoa (Salmela-Aro, 2011, 43), joka liittyy esimerkiksi opiskelun kokemiseen merkitykselliseksi, innostavaksi ja inspiroivaksi (Kunttu ym. 2017, 72). Opinnoissa menestyminen liittyy myös läheisesti opiskelijan näkemyksiin omasta kyvykkyydestä oppijana. (Poutanen, Toom, Korhonen & Inkinen 2012, 22–23). Sellaiset opiskelijat, jotka kokevat menestyneensä opinnoissaan omia tavoitteitaan ja odotuksiaan huonommin, kokevat voivansa huonommin kuin opintomenestyksensä positiivisemmin kokevat opiskelijat (Saari & Villa 2017, 123.) Opinto-ohjauksen avulla voidaan edesauttaa opintoihin

motivoitumista ja niissä pärjäämistä. Jos opiskelija ei löydä tukea ja apua vaikeuksiin ja saa opinnoistaan pääosin negatiivista palautetta, voi seurauksena olla keskeyttämisen tai opintoalan vaihdon pohdinnat sekä opintoihin liittyvien tehtävien lykkääminen. (Poutanen ym. 2012, 22–23). Korkeakouluopintojen viivästymistä ja keskeytymistä pidetään syrjäytymisriskiä lisäävänä ongelmana (Penttilä 2011, 160). Lukuvuonna 2017–2018 opintonsa keskeytti ammattikorkeakoulussa opiskelevista noin 7 prosenttia ja yliopistossa opiskelevista noin 6 prosenttia (SVT 2020).

Itsensä toteuttamiseen ja autonomiaan voidaan nähdä liittyvän myös opintoihin liittyvien valintojen tekeminen, joka edellyttää opiskelijalta myös tulevaisuuden ja mahdollisten työllistymisnäkökulmien pohtimista (Heikkilä, Keski-Koukkari & Eerola 2011, 33). Suomalaisista korkeakouluopiskelijoista kolme neljästä uskoo saavansa oman alan töitä vuoden sisällä valmistumisesta eikä käsityksissä ole korkeakoulusektorien välillä merkittäviä eroja (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014). Opiskelijoiden hyvinvoinnin yhteyttä työllistymiskäsityksiin ei ole vielä Suomessa juurikaan tutkittu, mutta aiemmin on kuitenkin havaittu työllisyysnäkömängän heikoksi käsittävien yliopisto-opiskelijoiden masennusriskin olevan suurempi kuin niiden, jotka näkevät työllistymisensä positiivisemmin (Saari 2013, 70). Työelämä tutkimuksessa on havaittu koetun työhön liittyvän epävarmuuden ennustavan myös heikentynyttä työhyvinvointia (Kinnunen, Mauno, Nätti & Happonen 1999), jonka lisäksi esimerkiksi työttömyyden pelko heikentää koettua hyvinvointia (Kim & von dem Knesebeck 2016, 572).

5. Tutkimusasetelma

Tässä tutkimuksessa tutkin suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia hyvinvoinnin eri ulottuvuuksilla, jotka ovat elintaso ja fyysinen hyvinvointi, sosiaalinen hyvinvointi sekä itsensä toteuttaminen ja autonomia. Tarkoituksena on selvittää, millä tasolla korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointi on, ja mitkä tekijät selittävät korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta selvitetään sitä, millä tasolla korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointi on.

Ensimmäinen tutkimuskysymys on

1. Millä tasolla korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointi on kolmella hyvinvoinnin ulottuvuudella tarkasteltuna?
 - a) Millä tasolla korkeakouluopiskelijoiden elintasaan ja fyysiseen terveyteen liittyvä hyvinvointi on toimeentulo- ja terveyskokemuksen kautta tarkasteltuna?
 - b) Millä tasolla korkeakouluopiskelijoiden sosiaalinen hyvinvointi on yksinäisyyskokemusten ja keskustelutuen kautta tarkasteltuna?
 - c) Millä tasolla korkeakouluopiskelijoiden itsensä toteuttamiseen ja autonomiaan liittyvä hyvinvointi on oikealla alalla opiskelemisen kokemuksen ja opintojen keskeyttämisen harkitsemisen kautta tarkasteltuna?

Toisen tutkimuskysymyksen osalta tarkastellaan mahdollisesti korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointiin yhteydessä olevia tekijöitä. Kaikkien muuttujien osalta tarkastellaan yleisiä rakenteellisia tekijöitä, korkeakoulusektoria, sukupuolta, ikää ja opintojen vaihetta. Aiemmin on havaittu esimerkiksi, että ammattikorkeakouluopiskelijat kokevat toimeentulonsa huonommaksi kuin yliopisto-opiskelijat ja naisopiskelijat kokevat enemmän terveysoireita kuin miesopiskelijat. Ikää ja opintojen vaihetta tutkitaan, koska opintojen alkuvaiheessa olevien opiskelijoiden voidaan ajatella olevan erilaisessa vaiheessa elämässään kuin pian valmistuvien ja jo enemmän työelämään suuntautuneiden opiskelijoiden. Lisäksi tarkastellaan hyvinvointiulottuvuuskohtaisia muuttujia, jotka ovat ulottuvuuskohtaisia tekijöitä, joiden voidaan ajatella mahdollisesti selittävän hyvinvointia kyseisellä ulottuvuudella. Muuttujien valinta perustuu aiemmissa luvuissa esille nousseisiin tekijöihin. Selittävästä muuttujista on kerrottu tarkemmin tämän luvun osuudessa ”selittävät muuttujat”.

Toinen tutkimuskysymys on

2. Ovatko korkeakoulusektori, sukupuoli, ikä ja opintojen vaihe sekä valitut ulottuvuuskohtaiset muuttujat yhteydessä korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointiin?
 - a) Ovatko korkeakoulusektori, sukupuoli, ikä ja opintojen vaihe yhteydessä korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointiin?
 - b) Ovatko työssäkäynti ja opintolainan nostaminen yhteydessä elintason ja fyysisen terveyden ulottuvuuteen liittyvään hyvinvointiin?
 - c) Ovatko oman alan opiskelijoiden ryhmään kuuluminen ja ystävien tapaamistiheys yhteydessä sosiaaliseen ulottuvuuteen liittyvään hyvinvointiin?
 - d) Ovatko opintoihin liittyvä ohjaus sekä tulevaisuuden työllistymiskäsitykset yhteydessä itsensä toteuttamisen ja autonomian ulottuvuuteen liittyvään hyvinvointiin?

Tutkimustyyppi ja menetelmät

Tutkimustyyppinä on kyselytutkimus eli survey. Tutkimus on kvantitatiivinen. Menetelmänä käytetään kuvailevia ja selittäviä tilastollisia menetelmiä. Ensin tarkastellaan selitettävien muuttujien suoria jakaumia. Tämän jälkeen tehdään logistinen regressioanalyysi kullekin selittävälle muuttujalle erikseen vakioimattomien yhteyksien selvittämiseksi sekä vakioitu malli, jossa kaikki tutkittavat muuttujat ovat mukana. Vakioimattomista yhteyksistä on laadittu myös ristiintaulukoinnit, jotka ovat nähtävillä tutkielman liitteissä. Ristiintaulukoinnin tulkinta tapahtuu Khiin neliö -testin avulla, jossa tarkastellaan saatua p-arvoa. P-arvo osoittaa väärän johtopäätöksen todennäköisyyden, jos nollahypoteesi hylätään. Toisin sanottuna p-arvon ollessa riittävän pieni (alle 0.05) tulos on tilastollisesti merkitsevä. (esim. Nummenmaa 2004, 137.)

Logistisessa regressioanalyysissä yhteyden testauksessa tarkastellaan vetosuhdetta eli odds ratiota, $\text{Exp}(B)$, joka vertaa tapahtuman esiintymisen mahdollisuutta henkilöillä, joilla on erilaiset selittävien muuttujien arvot. Vetosuhte kuvaa tutkitun ryhmän suhteellista riskiä tai todennäköisyyttä kuulua tiettyyn joukkoon muiden tekijöiden ollessa vakioituja. (Collett 1991, 36.) Logistisessa regressioanalyysissä korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia kuvaavat muuttujat ovat dikotomisoituja niin, että analyysissä tarkastellaan niitä opiskelijoita, joilla on hyvinvointipuutteita hyvinvoinnin ulottuvuuksia mittaavilla muuttujilla tarkasteluna. Odds ratiota tarkasteltaessa arvoa 1 suuremmat arvot tarkoittavat referenssiryhmää heikompa hyvinvointia ja arvoa 1 pienemmät arvot referenssiryhmää parempaa hyvinvointia.

Vetosuhteiden käyttämiseen liittyy myös rajoitteita, ja joskus niiden käyttäminen saattaa tuottaa tulkinnallisia haasteita. Vetosuhteille vaihtoehtoinen ja täsmällisempi tulkintatapa logistisen regression tuloksille voisi olla esittää tulokset marginaaliestimaatteina. Tässä tutkimuksessa tulkinta tehdään

kuitenkin vetosuhteiden perusteella, koska niitä on perinteisesti käytetty logististen regression tulkin-
nassa ja esille ei noussut erityisiä tulkintaan liittyviä rajoitteita tai ongelmia. Vetosuhteiden havaittiin
riittävän hyvin kuvaamaan kunkin selitettävän muuttujan vaikutuksia selitettäviin muuttujiin.

Aineisto ja muuttujamuunnokset

Aineistona käytetään Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiön keräämää Opiskelijabarometri 2012
-aineistoa, jonka perusjoukkona ovat syksyllä 2012 läsnäolleet suomalaisten korkeakoulujen perus-
tutkinto-opiskelijat. Havaintoyksiköt poimittiin perusjoukosta ositetulla otannalla, jossa 4092 yli-
opisto-opiskelijan ja 2099 ammattikorkeakouluopiskelijan tutkimusotos poimittiin satunnaisotan-
nalla oppilaitosten opiskelijarekistereistä. Kyselyn vastausprosentti on noin 36, ja aineiston lopullinen
otoskoko 2237 opiskelijaa. Otos sisältää 1580 yliopisto-opiskelijaa ja 657 ammattikorkeakouluopis-
kelijaa. Laajassa edustavuus- ja vastauskatoanalyysissä aineiston edustavuus on todettu erin-
omaiseksi. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden osalta aineisto ei kuitenkaan ole yhtä edustava kuin
yliopisto-opiskelijoiden, koska ammattikorkeakouluopiskelijoiden vastausprosentti ja vastaajien
määrä on pienempi. (Saari & Kettunen 2013, 5, 10.)

Selitettävät muuttujat

Selitettävänä muuttujina tarkastellaan elintason ja fyysisen hyvinvoinnin ulottuvuudella muuttujia
”miten käytettävissä olevat rahat riittivät viimeksi kuluneen vuoden aikana” sekä ”millainen on ter-
veydentilasi omasta mielestäsi”. Hyvinvointia käsittelevien teorioiden perustella etenkin terveyden
määrittelyssä yksilön omat kokemukset terveydestään ovat merkityksellisiä. Lisäksi, koska opiskeli-
joiden toimeentulon tiedetään pääsääntöisesti olevan objektiivisesti mitattuna niukkaa, on tässä kon-
tekstissa perusteltua tarkastella subjektiivisia toimeentulokokemuksia. Rahojen riittävyttä mittaava
muuttuja sisältää vastausvaihtoehdot ”tulini hyvin toimeen”, ”tulini toimeen, kun elin säästäväisesti”,
jotka luokiteltiin uudeksi luokaksi ”kokee tulevansa toimeen” sekä luokan ”toimeentuloni oli hanka-
laa ja/tai epävarmaa”, joka säilyi omana luokkanaan ”toimeentulo epävarmaa”. Terveystilaa ku-
vaava muuttuja luokiteltiin myös kaksiluokkaiseksi yhdistämällä luokat ”hyvä” ja ”melko hyvä” lu-
kaksi ”hyvä”, ja luokat ”keskitaso”, ”melko huono” ja ”huono” luokaksi ”terveydentilan heikenty-
mistä”. Luokka ”keskitasoinen” luokiteltiin kyseiseen luokkaan, koska asteikolla tarkasteltuna voi-
daan ajatella, että kyseiseen luokkaan kuuluvat henkilöt kokevat jossain määrin terveytensä heiken-
tyneen.

Sosiaalisen hyvinvoinnin ulottuvuudella selitettävänä muuttujana tarkastellaan muuttujaa ”koetko
olevasi yksinäinen”. Yksinäisyys on merkittävä hyvinvointiin vaikuttava tekijä, ja sen on kansainvä-
lisessä tutkimuksessa havaittu olevan yhteydessä esimerkiksi opintojen keskeyttämiseen (esim. Alkan

2014). Lisäksi tarkastellaan muuttujaa ”tunnetko voitavasi keskustella jonkun läheisesi kanssa avoimesti asioistasi ja ongelmistasi”. Hyvinvoinnin sosiaalisen ulottuvuuden pohjalta sosiaalisten kontaktien lisäksi merkittävänä tekijänä hyvinvoinnille nousi myös luottamus, vastavuoroisuus ja sosiaalisen pääoman laatu. Erityisen hyvänä sosiaalisen hyvinvoinnin indikaattorina voidaan pitää esimerkiksi käsityksiä siitä, missä määrin yksilö voi luottaa sosiaalisiin verkostoihinsa. (Nieminen ym. 2010, 531; Doyal & Gough 1991, 209–210.) Yksinäisyyttä mittaavan muuttujan luokat ”kyllä, jatkuvasti”, ”kyllä, usein” ja ”joskus” luokiteltiin yhdeksi luokaksi ”kokee yksinäisyyttä” ja luokat ”en juurikaan” ja ”en lainkaan” luokiteltiin yhdeksi luokaksi ”ei koe yksinäisyyttä”. Keskustelutukea kuvaavan muuttujan luokat ”ehkä” ja ”en” yhdistettiin luokaksi ”keskustelutuen puutetta” ja luokka ”kyllä” säilytettiin omana ”keskustelutukea” luokkana.

Aiemmassa korkeakouluopiskelijoita koskevassa tutkimuksessa itsensä toteuttamisen ulottuvuutta on kartoitettu opiskelutyytyväisyyteen eli opinnoissa menestymiseen, opintoalan oikeaksi kokemiseen ja riittävään ohjaukseen liittyvien muuttujien avulla (ks. Saari & Villa 2017, 115). Myös tässä tutkimuksessa itsensä toteuttamisen ja autonomian ulottuvuudella hyvinvointia tarkastellaan muuttujan ”koen opiskelevani oikeaa alaa” avulla, jonka luokat ”kyllä, suuressa määrin” ja ”kyllä, jossain määrin” yhdistettiin luokaksi ”kokee” ja luokat ”jossain määrin, en” ja ”en lainkaan” luokaksi ”epäröintiä opiskelualasta”. Luokka ”en osaa sanoa” jätettiin tarkastelusta pois, koska se sisältää vain 9 vastaajaa. Lisäksi hyvinvointia tarkastellaan muuttujan ”harkitsen toisinaan opintojeni keskeyttämistä” avulla. Korkeakouluopintojen viivästyminen ja keskeytyminen on pidetty syrjäytymisriskiä lisäävänä ongelmana (Penttilä 2011, 160). Opintojen keskeyttämistä mittaavan muuttujan luokat ”täysin eri mieltä”, ”vahvasti eri mieltä” ja ”eri mieltä” luokiteltiin yhdeksi luokaksi ”eri mieltä” ja ”samaa mieltä”, ”vahvasti samaa mieltä” ja ”täysin samaa mieltä” yhdeksi luokaksi ”samaa mieltä”. Luokka ”ei samaa eikä eri mieltä” jätettiin pois tarkastelusta.

Selittävät muuttujat

Selittävinä muuttujina tarkastellaan korkeakoulusektoria, sukupuolta, ikää ja opintojen vaihetta. Lisäksi elintason ja fyysisen hyvinvoinnin ulottuvuuden osalta tarkastellaan työssäkäyntiä ja opintolainan nostamista. Nämä muuttujat otettiin mukaan tarkasteluun, koska aiempien tutkimustulosten mukaan opiskelijoiden työssäkäynti ennustaa hyvää subjektiivista toimeentulokokemusta, kun taas opintolainan nostaminen on yhteydessä heikompaan subjektiiviseen toimeentulokokemukseen (Mikkonen ym. 2013, 34, 70). Sosiaalisen hyvinvoinnin ulottuvuuden osalta tarkastellaan myös ystävien tapaa mistiheyttä sekä kokemusta oman alan opiskelijoiden yhteisöön kuulumisesta, koska ryhmään kuulumisen tunne on määritelty tarveteorioissa ihmisen hyvinvoinnille merkittäväksi tarpeeksi (esim. Maslow 1943; Allardt 1976, 50). Itsensä toteuttamisen ja autonomian ulottuvuudella tutkitaan myös

käsityksiä opinnoissa saatavasta avusta ja työllistymisestä. Opiskelijoiden itsensä ohella myös opetushenkilökunnan ja ohjaushenkilöstön panoksella on merkittävä vaikutus opiskelukykyä edistävissä toiminnassa. Opiskelukyvyn edistäminen tukee opintojen etenemistä, oppimistuloksia sekä ehkäisee opiskeluun liittyviä ongelmia. (Kujala 2011, 154.) Opintojen aikana saatava riittävä ohjaus ehkäisee esimerkiksi uupumusta (Salmela-Aro 2011, 45).

Korkeakoulusektoria kuvaava muuttuja rakennettiin monivalintamuuttujista ”mitä tutkintoa suoritat parhaillaan”, joka sisälsi useampia vaihtoehtoja. Lopulliseen muuttujaan yhdistettiin luokkaan ”yliopisto” ne vastaajat, jotka olivat vastanneet opiskelevansa alemmaa, ylempää tai jatkotutkintoa yliopistossa ja luokkaan ”ammattikorkeakoulu” ne vastaajat, jotka olivat vastanneet opiskelevansa ammattikorkeakoulututkintoa tai ylempää ammattikorkeakoulututkintoa. Muuttujaan ei otettu mukaan niitä vastaajia, jotka olivat vastanneet opiskelevansa useampaa tutkintoa samaan aikaan. Sukupuolta kuvaava muuttuja säilytettiin muutoin ennallaan, mutta luokka ”en halua vastata” jätettiin pois tarkastelusta, koska sisälsi vain 16 vastaajaa. Ikää kuvaava muuttuja rakennettiin vähentämällä vuodesta 2012 vastaajan syntymävuotta kuvaavan muuttujan arvo.

Opintojen vaihetta tutkitaan opintojen aloittamisvuoden perusteella. Siitä muodostetaan uusi muuttuja vähentämällä kysymykseen annetut vastaukset kyselyn keräysvuodesta eli vuodesta 2012. Uusi muuttuja saa arvoja väliltä 0–42, ja näistä arvoista muodostetaan uudet luokat ”opintojen alkuvaihe” (opintojen kesto 0–3 vuotta), ”opintojen loppuvaihe” (opintojen kesto 4–6 vuotta) ja ”opinnot viivästyneet” (opintojen kesto 7–10 vuotta). Niitä vastaajia, jotka ovat aloittaneet korkeakouluopiskelun ensimmäisen kerran 11–42 vuotta sitten ei oteta mukaan tarkasteluun, koska on hyvin todennäköistä, että nämä vastaajat ovat suorittaneet jonkin muun korkeakoulututkinnon jo aiemmin. Lisäksi suurin osa vastaajista (94 prosenttia) oli aloittanut opinnot 0–10 vuotta sitten.

Työssäkäyntiä opintojen ohella mittaava muuttuja luokiteltiin uudelleen niin, että se sisältää luokat ”käy sivutoimisesti töissä”, ”opiskelee päätoimisesti”, ”käy päätoimisesti töissä, opiskelee sivutoimisesti”. Luokat ”käyn töissä päätoimisesti, en opiskele” ja ”en opiskele enkä käy töissä” jätettiin pois analyysistä, koska tutkielman kohderyhmänä on opiskelijat. Opintolainan ottamista koskeva muuttuja rakennettiin niin, että ne, jotka arvioivat keskimääräiset opintolainasta saatavat tulonsa 0 euroon luokiteltiin muuttujaksi ”ei opintolainaa” ja ne, jotka olivat raportoineet tulokseen kuukausittain 50 – 300 euroa opintolainaa luokaksi ”opintolainaa”, koska eniten vastaajia oli luokassa 300 euroa (250 vastaajaa) ja tätä suurempia summia raportoi vain 22 vastaajaa 5500 euroon asti, minkä kaltaisten vastausten voidaan ajatella olevan outlier-tapauksia. Aineiston keräysvuotena opintolainan valtiontakauksen määrä oli 18 vuotta täyttäneellä opiskelijalla 300 euroa kuukaudessa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012, 15).

Ystävien tapaamistiheyttä kuvaava muuttuja luokiteltiin kolmiluokkaiseksi niin, että luokat ”päivittäin” ja ”useita kertoja viikossa” yhdistettiin luokaksi ”useita kertoja viikossa” ja luokat ”kerran kuussa tai harvemmin” ja ”en koskaan tai en juuri koskaan” luokaksi ”kerran kuussa tai harvemmin”. Luokka ”useita kertoja kuukaudessa” säilytettiin ennallaan. Oman alan opiskelijoiden yhteisöön kuulumista kuvaava muuttuja luokiteltiin uudestaan niin, että luokat ”ei lainkaan”, ”hyvin vähän” ja ”vähän” yhdistettiin luokaksi ”heikosti”, luokat ”silloin tällöin” ja ”jossain määrin” luokaksi ”jossain määrin” ja luokat ”paljon” ja ”erittäin paljon” luokaksi ”hyvin”.

Opiskeluun saatavaa tukea kuvaava muuttuja siitä, kokeeko opiskelija saavansa apua opintoihin liittyvissä kysymyksissä, luokiteltiin uudestaan niin, että luokat ”täysin eri mieltä”, ”vahvasti eri mieltä” ja ”eri mieltä” luokiteltiin luokaksi ”eri mieltä” ja luokat ”samaa mieltä”, ”vahvasti samaa mieltä” ja ”täysin samaa mieltä” luokaksi ”samaa mieltä”. Luokka ”ei samaa eikä eri mieltä” pidettiin omana luokkana. Työllistymiskäsityksiä mittaava muuttuja siitä, uskoko opiskelija työllistyvänsä valmistumisen jälkeen opiskelemalleen alalle, sai arvoja väliltä 1-5 (hyvin epätodennäköistä – hyvin todennäköistä). Se luokiteltiin uudestaan niin, että 5-luokkaisen muuttujan kaksi ensimmäistä luokkaa luokiteltiin luokaksi ”epätodennäköistä” ja kaksi viimeistä luokkaa luokaksi ”todennäköistä” ja keskimäinen luokka luokaksi ”neutraali”. Luokassa ”en osaa sanoa” oli 71 vastaajaa, nämä jätettiin analyysin ulkopuolelle.

6. Suomalaisen korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointi

Tässä luvussa tarkastelen suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia, ja sitä, voidaanko suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia selittää korkeakoulusektorilla, iällä, sukupuolella ja opintojen vaiheella. Lisäksi tutkin, miten työssäkäynti ja opintolainan nostaminen ovat yhteydessä elintason ja fyysiseen hyvinvointiin. Sosiaalisen hyvinvoinnin osalta tarkastelen myös opiskelijayhteisöön kuulumisen kokemusta sekä ystävien tapaamistiheyttä. Tarkastelen myös ovatko opinnoissa saatava tuki ja käsitykset työllistymisnäkyistä yhteydessä autonomiaan ja itsensä toteuttamiseen liittyvään hyvinvoinnin ulottuvuuteen.

6.1 Korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointi hyvinvoinnin ulottuvuuksilla tarkasteltuna

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni koskee hyvinvoinnin tasoa opiskelijoiden keskuudessa. Aloitan tarkasteluni elintason ja fyysisen hyvinvoinnin mittareiden pohjalta. Taulukossa 1 kuvataan, kuinka riittäviksi opiskelijat kokevat taloudelliset olosuhteensa sekä minkälaiseksi he kokevat oman terveytensä.

Taulukko 1 Korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia elintason ja fyysisen hyvinvoinnin ulottuvuudella mitattavien muuttujien jakaumat (%) (n)

ELINTASO, FYYSINEN HYVINVOINTI			
RAHOJEN RIITTÄVYYS VIIMEISEN VUODEN AIKANA	Kokee tulevansa toimeen	Toimeentulo epävarmaa	Yhteensä
	80,7 (1759)	19,3 (420)	100 (2179)
KOKEMUS TERVEYDENTILASTA	Hyvä	Terveydentila heikentynyt	Yhteensä
	73,3 (1609)	26,7 (586)	100 (2195)

Miltei joka viides opiskelija kokee toimeentulonsa olevan epävarmaa. Tutkimustulos ei ole yllättävä, koska opiskelijoiden toimeentulon tiedetään olevan hyvin niukkaa, ja noin kolmanneksen opiskelijoista voidaan nähdä elävän suhteellisessa köyhyyydessä (esim. Mukkila ym. 2019, 86). Opiskelijat kokoavat toimeentulonsa useasta eri lähteestä. Opiskelijoille kohdennettujen sosiaalietuuksien lisäksi

opiskelijat käyvät töissä sekä voivat saada esimerkiksi avustuksia vanhemmilta. Opiskelijoiden keskimääräinen käytettävissä oleva tulo on kuitenkin mediaanina vain 859 euroa kuukaudessa (Saari, Koskinen, Attila & Saren 2020, 84). Mielenkiintoista onkin, että vaikka kolmanneksen opiskelijoista voidaan nähdä elävän suhteellisessa köyhyydessä, heistä vain joka viides kokee toimeentulonsa epävarmaksi. Tulosten perusteella voidaankin ajatella, että korkeakouluopiskelijoiden subjektiivinen toimeentulokokemus ei välttämättä vastaa objektiivisia olosuhteita. Myös aikaisemmin on havaittu, että opiskelijat eivät koe omaa toimeentuloaan niukkana muuta väestöä useammin, vaan ikään kuin omakuvat niukan toimeentulon elämänvaiheeseensa kuuluvaksi olosuhteeksi (Kuoppala, Ritakallio & Salmela 1996, 193–196).

Suurin osa opiskelijoista, miltei kolme neljästä opiskelijasta, kokee terveydentilansa hyväksi. Saatu tutkimustulos on linjassa aikaisemman tutkimustiedon kanssa, myös viimeisimmässä korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksessa kolme neljästä opiskelijasta arvioi fyysisen hyvinvointinsa hyväksi tai erittäin hyväksi (Kunttu ym. 2017, 31–33). Korkeakouluopiskelijoiden terveydentila vaikuttaa melko hyvältä, koska terveydentilan heikentymistä kuvaavaan luokkaan sisältyy myös ne opiskelijat, jotka kokevat terveydentilansa keskitasoiseksi.

Toisaalta jonkinlaista terveydentilan heikentymistä on kuitenkin havaittavissa joka neljännellä opiskelijalla siinä määrin, etteivät he koe terveyttään hyväksi. Pitkäaikaiset sairaudet ja terveysongelmat sekä kokemus terveydentilan heikkoudesta lisääntyvät iän myötä (esim. Jääskeläinen, Koponen, Lundqvist, Borodulin, & Koskinen 2017). Vaikka korkeakouluopiskelijoiden voidaankin näin ollen ajatella elämänsä aikana elävän elämänsä fyysisesti terveimpiä aikakausia, myös korkeakouluopiskelijat sairastavat erilaisia sairauksia ja kärsivät terveysongelmista. Viimeisimmässä korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksessa (Kunttu ym. 2017) melkein kolmella neljästä opiskelijasta oli kuluneen vuoden aikana hoitoa vaatinut lääkärin, hammaslääkärin tai psykologin toteama pysyvä ja pitkäkestoinen sairaus, vika tai vamma. Opiskelijamiehistä kolmasosa ja -naisista puolet koki päivittäin tai lähes päivittäin oireita, kuten väsymystä, uniongelmia, selkäoireita, ihovaivoja tai psyykkisiä oireita. Sairauksien esiintyvyyden on havaittu korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksissa pysyneen samankaltaisena lukuun ottamatta mielenterveyden ongelmien lisääntymistä (Kunttu ym. 2017, 83).

Sosiaalisen hyvinvoinnin mittareita tarkastellaan taulukossa 2, jossa esitetään jakaumat korkeakouluopiskelijoiden kokemasta yksinäisyydestä sekä keskustelutuen saatavuudesta.

Taulukko 2 Korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia sosiaalisen hyvinvoinnin ulottuvuudella mittaavien muuttujien jakaumat % (n)

SOSIAALINEN HYVINVOINTI			
YKSINÄISYYDEN KOKEMUS	Ei koe yksinäisyyttä	Kokee yksinäisyyttä	Yhteensä
	55,5 (1223)	44,5 (979)	100 (2202)
KESKUSTELUTUKI	Keskustelutukea	Keskustelutuen puutetta	Yhteensä
	79,4 (1744)	20,6 (453)	100 (2197)

Melkein puolet korkeakouluopiskelijoista kokee yksinäisyyttä. Lisäksi jopa joka viides opiskelija kokee puutetta keskustelutuesta. Yksinäisyys ja keskustelutuen puute vaikuttavatkin olevan korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia voimakkaasti uhkaavia tekijöitä. Vuodesta 2000 lähtien korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksia vertailtaessa on havaittu yksinäisyyttä kokevien opiskelijoiden määrän ajan saatossa kasvaneen, minkä lisäksi tuoreimmassa korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksessa sellaisten opiskelijoiden, jotka saavat keskustelutukea läheisiltään vain harvoin tai ei koskaan, osuus oli suurempi kuin kertaakaan aikaisemmin (Saari & Villa 2017, 115–116).

Mielenkiintoista on, että melkein puolet korkeakouluopiskelijoista kokee yksinäisyyttä, mutta silti keskustelutuen puutetta kokee vain joka viidennes opiskelija. Näin ollen yksinäisyyden kokemus ja kokemus keskustelutuen puutteesta mittaavat selkeästi sosiaalisen hyvinvoinnin eri tekijöitä. Onkin huomattava, että esimerkiksi yksinäisyys ja yksin oleminen eivät ole sama asia. Tämä liittyy esimerkiksi siihen, että vaikka yksilöllä olisi sosiaalisia suhteita, niitä ei välttämättä koeta kaikilta osin tyydyttäväksi. Näin ollen myös sosiaaliset ja tiiviisti erilaisissa sosiaalisissa verkostoissa osana olevat yksilöt voivat kokea yksinäisyyttä. (Esim. Russell, Cutrona, McRae & Gomez 2012, 7.)

Itsensä toteuttamiseen ja autonomiaan viittaavina muuttujina tarkastellaan sitä, missä määrin opiskelijat kokevat opiskelevansa alaa, jonka kokevat omakseen sekä sitä, ovatko tutkitut opiskelijat harkinneet opintojensa keskeyttämistä. Näiden muuttujien jakaumat esitetään taulukossa 3.

Taulukko 3 Korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia itsensä toteuttamisen ja autonomian ulottuvuudella mitattavien muuttujien jakaumat % (n)

ITSENSÄ TOTEUTTAMINEN JA AUTONOMIA			
KOKEMUS OIKEALLA ALALLA OPISKELEMISESTÄ	Kokee olevansa oikealla alalla	Epäröintiä omasta opiskelualasta	Yhteensä
	88,8 (2013)	11,2 (255)	100 (2268)
HARKINNUT OPINTOJEN KESKEYTTÄMISTÄ	Eri mieltä	Samaa mieltä	Yhteensä
	83,5 (1705)	16,5 (338)	100 (2043)

Noin joka kymmenes korkeakouluopiskelija kokee epäröintiä siitä, opiskelevatko he oikealla opiskelualalla. Saatu tutkimustulos on selkeästi positiivisempi verrattaessa aiempaan tutkimustietoon, sillä korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksessa 2016 miltei joka neljäs opiskelija oli epävarma opiskelualansa sopivuudesta itselleen (Kunttu ym. 2017, 69). Erilaiset elämänvalintoihin liittyvät pohdinnat voidaan nähdä luontaiseksi korkeakouluopiskelijoille, sillä erityisesti siirtymävaiheessa nuoruudesta aikuisuuteen epävarmuuden kokeminen ja identiteetin etsiminen voidaan nähdä luontaisiksi kokemuksiksi (esim. Arnett 2004). Tarjolla olevien koulutusvaihtoehtojen moninaisuus voi mahdollisesti johtaa jonkinlaiseen valinnanvaikeuteen. Toisaalta myös koulutuspolitiikassa tehdyt muutokset voivat vaikuttaa uravalintapaineiden lisääntymiseen, koska opiskelijoilla on vain rajallinen määrä opintotukikuukausia käytettävissään, jonka lisäksi tietty määrä opiskelupaikoista on varattu ensikertalaisille hakijoille. (ks esim. Sorjanen & Vainio 2020, 53.) Tässä kontekstissa mielenkiintoista onkin, että tämän tutkimuksen aineisto on kerätty ennen ajankohtaisten koulutuspolitiikkaan tehtyjen muutosten kuten ensikertalaishiintien ja opintotukikuukausien rajaamisen käyttöönottoa.

Lisäksi joka kuudes korkeakouluopiskelija on harkinnut opintojen keskeyttämistä. Tilastokeskus määrittelee opintojen keskeyttämisen tilanteeksi, jossa opiskelija lopettaa tutkintoon johtavan koulutuksen eikä jatka opintojaan missään muualla – tai siirtyy koulutussektorilta toiselle. Lukuvuonna 2017–2018 opintonsa keskeytti ammattikorkeakoulussa opiskelevista noin 7 prosenttia ja yliopistossa opiskelevista noin 6 prosenttia (SVT 2020). Keskeyttämistä on selitetty esimerkiksi vaikeuksilla integroitua korkeakoulun sosiaaliseen ja kulttuuriseen ympäristöön. Opiskeluiden keskeyttämiseen voi-

vat vaikuttaa myös opintojen työläys sekä jaksamisen tai motivaation puute. Keskeyttäminen voi selittyä myös siirtymisellä muiden, kiinnostavampien, toimintojen pariin. Saatu tutkimustulos on huolestuttava, koska opintojen keskeyttämistä on pidetty myös syrjäytymisriskiä lisäävänä ongelmana. Ammattikorkeakouluopinnot keskeyttäneistä vain noin kaksi prosenttia siirtyy välittömästi johonkin toiseen oppilaitokseen, yliopisto-opinnot keskeyttäneistä näin tekee alle prosentti keskeyttäneistä. (Penttilä 2011, 161–162.)

6.2 Elintason ja fyysiseen hyvinvointiin yhteydessä olevat tekijät

Toinen tutkimuskysymykseni koskee sitä, kuinka tietyt taustatekijät vaikuttavat opiskelijoiden hyvinvointiin. Tarkastelu tehdään logistisen regressioanalyysin avulla, jossa yhteyden testauksessa käytetään vetosuhdetta (odds ratio), joka kuvaa tutkitun ryhmän suhteellista todennäköisyyttä kuulua tiettyyn joukkoon muiden tekijöiden ollessa vakioituja (Collett 1991, 36). Raportoin taulukoissa vakioitujen suhteiden lisäksi vakioimattomat suhteet, jossa logistinen regressioanalyysi on tehty kullekin selittävälle muuttujalle erikseen. Vetosuhdetta tarkasteltaessa arvoa 1 suuremmat arvot tarkoittavat referenssiryhmää heikompaa hyvinvointia ja arvoa 1 pienemmät arvot referenssiryhmää parempaa hyvinvointia.

Aloitan tarkastelun tutkimalla iän, korkeakoulusektorin, opintojen vaiheen, sukupuolen, opintolainan nostamisen ja työssäkäynnin yhteyttä toimeentulo- ja terveydentilakokemukseen. Tulokset on raportoitu taulukoissa 4 ja 5.

Taulukko 4 Logistinen regressioanalyysi iän, korkeakoulusektorin, opintojen vaiheen, sukupuolen, opintolainan nostamisen ja työssäkäynnin yhteydestä toimeentulokokemukseen

	Vakioimattomat, OR	LV (95 %)	Vakioidut, OR	LV (95 %)
IKÄ	1,004	0,989 – 1,019	1,009	0,969 – 1,051
SEKTORI				
Yliopisto	0,744 *	0,592 – 0,936	0,764	0,507 – 1,152
Amk	ref.		ref.	
OPINTOJEN VAIHE				
0 – 3	0,602 **	0,434 – 0,834	0,528 *	0,285 – 0,977
4 – 6	0,633 *	0,434 – 0,921	0,582	0,309 – 1,098
Yli 6 v (viivästyneet)	ref.		ref.	
SUKUPUOLI				
Nainen	0,977	0,779 – 1,225	1,209	0,832 – 1,757
Mies	ref.		ref.	
OPINTOLAINA				
Ei opintolainaa	0,322 ***	0,230 – 0,450	0,318 ***	0,219 – 0,460
Opintolainaa	ref.		ref.	
TYÖSSÄKÄYNTI				
Päätoiminen opiskelu, sivutoiminen työ	0,669 **	0,528 – 0,847	0,771	0,532 – 1,137
Sivutoiminen opiskelu, päätoiminen työ	0,314 ***	0,204 – 0,485	0,582	0,276 – 1,224
Opiskelee päätoimisesti	ref.		ref.	
Nagelkerke R ² : 0,102 Oikein luokitellut: 77,4 % Omnibus: p < 0,05 Hosmer & Lemeshow 0,339 N 2304				

p < 0,5*, p < 0,01 **, p < 0,001 ***

Ammattikorkeakouluopiskelijat kokevat toimeentulonsa epävarmemmaksi kuin yliopisto-opiskelijat. Myös aiemmin ammattikorkeakouluopiskelijoiden on havaittu kokevan toimeentulonsa yliopisto-opiskelijoita heikommaksi. Tutkimustuloksen on ajateltu liittyvän esimerkiksi siihen, että ammattikorkeakouluopiskelijoiden ja yliopisto-opiskelijoiden työssäkäyntimahdollisuudet opintojen ohella eroavat merkittävästi toisistaan. Korkeakouluopiskelijoiden työssäkäynnin on nimittäin havaittu enustavan hyvää subjektiivista toimeentulokokemusta. (Mikkonen ym. 2013, 34, 50, 70.) Taulukosta onkin nähtävillä, että ne opiskelijat, jotka eivät käy opintojen ohella töissä kokevat toimeentulonsa epävarmemmaksi kuin opiskelijat, jotka käyvät opintojen ohella töissä. Työssä käymättömiin opiskelijoihin verrattuna päätoimisesti opiskelevien ja sivutoimisesti työskentelevien toimeentulokokemus on parempi. Päätoimisiin opiskelijoihin verrattuna toimeentulokokemus on kuitenkin sitäkin parempi niillä opiskelijoilla, jotka opiskelevat sivutoimisesti ja käyvät päätoimisesti töissä. Vakioidussa

mallissa näitä yhteyksiä ei kuitenkaan ole enää havaittavissa, joten saatujen tulosten perusteella toimeentulokokemus ei niinkään vaikuttaisi liittyvän työssäkäyntiin tai korkeakoulusektorien välisiin eriäviin työssäkäyntimahdollisuuksiin, kuten aiemmissa tutkimuksissa on ajateltu.

Sen sijaan toimeentulokokemuksen epävarmuus näyttää olevan vahvasti yhteydessä opintolainaan. Toimeentulokokemuksen epävarmuus on todennäköisempää niillä opiskelijoilla, jotka nostavat opintolainaa. Tulosten perusteella yli kolmasosa opintolainaa nostaneista opiskelijoista koki toimeentulonsa epävarmaksi, kun taas niistä opiskelijoista, jotka eivät olleet nostaneet opintolainaa, toimeentulokokemuksen epävarmuutta raportoi vain 15 prosenttia vastaajista (Liite 1). Tutkimustulos on linjassa aiemman tutkimustiedon kanssa, jonka perusteella opintolainaa yhdistyy heikkoon toimeentulokokemukseen. On havaittu, että opintolainaa nostavat arvioivat itsensä muita useammin heikosti toimeentuleviksi, pienituloisiksi ja köyhiksi (Mikkonen ym. 2013, 34, 70). Mielenkiintoista onkin, että opiskelijoiden toimeentuloa on viime vuosina ohjattu lainapainotteisempaan suuntaan (HE 229/2016), vaikka lainapainotteisuus heikentää opiskelijoiden toimeentulokokemusta.

Opiskelijoiden käytettävissä olevia tuloja tarkastelemalla on myös havaittu, että miesten tulot ovat keskimäärin hieman naisten tuloja suuremmat (Mikkonen ym. 2013, 19, 41). Vaikuttaisi kuitenkin siltä, että tällä ei kuitenkaan olisi merkitystä subjektiiviseen toimeentulokokemukseen, sillä naisten ja miesten välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja subjektiivisessa toimeentulokokemuksessa. Aiemman tutkimustiedon perusteella tulot kasvavat myös lineaarisesti iän sekä opintojen aloitusvuoden mukaan (Mikkonen ym. 2013, 19, 41). Tässä tutkimuksessa ikä ei ole yhteydessä toimeentulokokemukseen, mutta saatujen tulosten perusteella on havaittavissa, että ne opiskelijat, joiden opinnot ovat viivästyneet ja kestäneet yli 6 vuotta kokevat toimeentulonsa epävarmemmaksi kuin alle 3 vuotta opiskelleet ja 4 – 6 vuotta opiskelleet opiskelijat. Saadut tulokset ovat samanlaiset myös tarkasteltaessa malleja, joissa on tutkittu mallia sisällyttämällä siihen vain ikää tai opintojen vaihetta kuvaavat muuttujat ja jättämällä toinen pois.

Saatu tulos on linjassa aiemman tutkimustiedon kanssa, sillä opintojen viivästyminen selitetään usein toimeentulo-ongelmilla, joita opiskelijat raportoivat usein opintojen keskeyttämisen syyksi (Penttilä 2011, 161–162). Vakioidussa mallissa vaikuttaisi siltä, että tilastollisesti merkitsevä ero toimeentulokokemuksessa liittyy siihen, että ne opiskelijat, joiden opinnot ovat viivästyneet, kokevat toimeentulonsa heikommaksi suhteessa opiskelijoihin, jotka ovat opinnoissaan alkuvaiheessa. Vakioidussa mallissa opinnoissaan loppuvaiheessa olevien opiskelijoiden ja opiskelijoiden, joiden opinnot ovat viivästyneet, välillä ei ole havaittavissa tilastollisesti merkitsevää eroa toimeentulokokemuksessa.

Subjekttiivinen toimeentulokokemus saattaa olla opintojen alkuvaiheessa parempi esimerkiksi siitä syystä, että opintojen edetessä ja opiskelijan hakeutuessa työelämään ja tavoitellessa parempaa elintasoa, aletaan omaa toimeentuloa verrata myös muihin ryhmiin kuin opiskelijoihin. Näin ollen tulos voi liittyä suhteelliseen puutteen kokemiseen. Suhteellinen puute tai köyhyys voidaan määrittellä kyvyttömäksi saavuttaa yhteiskunnassa yleisesti odotettua minimielintasoa, jonka määrittely voi vaihdella eri yhteiskunnissa ja eri aikoina (ks. esim. Moisio 2005, 639). Toimeentulokokemus voikin olla jossain määrin kontekstisidonnainen. Ajatusta tukee aiemmin havaittu tutkimustulos siitä, että opiskelijat eivät koe omaa toimeentuloaan niukkana muuta väestöä useammin, vaan ikään kuin omaksuvat niukan toimeentulon elämänvaiheeseensa kuuluvaksi olosuhteeksi (Kuoppala ym. 1996, 193–196).

Lisäksi, mikäli opinnot ovat pitkittyneet esimerkiksi, koska opiskelija on siirtynyt osittain jo työelämään, voi taloudellinen tasapainoilu työelämän ja opintojen välillä voi olla haastavaa. Opintojen pitkittyessä opiskelija voi myös pudota pois opintoetuuksien piiristä, koska käytettyään kaikki tutkintoon myönnettyt opintotukikuukaudet opiskelijalla ei ole enää oikeutta opintotukeen ja opintolainaan kyseisten opintojen ajalle. Tällöin opiskelija saattaa joutua yhteiskunnan viimesijaisten taloudellisten tukimuotojen piiriin. Lisäksi opintotukeen tehtyjen uudistusten vuoksi opintotukea voi saada pääsääntöisesti vain yhteen tutkintoon. Jos opiskelijalle on myönnetty opintotukea korkeakouluopintoihin, mutta hän ei ole suorittanut kyseistä korkeakoulututkintoa, ja aloittaa uuden tutkinnon suorittamisen, vähennetään aiemman tutkinnon suorittamiseen käytetyt opintotukikuukaudet uuden tutkinnon tukikuukausista. (Opintotukilaki 1994/65 7 §.)

Taulukko 5 Logistinen regressioanalyysi iän, korkeakoulusektorin, opintojen vaiheen, sukupuolen, opintolainan nostamisen ja työssäkäynnin yhteydestä terveydentilakokemukseen

	Vakioimattomat, OR	LV (95 %)	Vakioidut, OR	LV (95 %)
IKÄ	1,1013 *	1,001 – 1,026	1,013	0,977 – 1,050
SEKTORI				
Yliopisto	0,812 *	0,661 – 0,998	0,731	0,497 – 1,073
Amk	ref.		ref.	
OPINTOJEN VAIHE				
0 – 3	0,698 *	0,516 – 0,943	0,593	0,306 – 0,948
4 – 6	0,660 *	0,467 – 0,933	0,647	0,361 – 1,160
Yli 6 v (viivästyneet)	ref.		ref.	
SUKUPUOLI				
Nainen	1,003	0,820 – 1,228	1,064	0,752 – 1,505
Mies	ref.		ref.	
OPINTOLAINA				
Ei opintolainaa	0,682 *	0,499 – 0,933	0,635 *	0,450 – 0,897
Opintolainaa	ref.		ref.	
TYÖSSÄKÄYNTI				
Päätoiminen opiskelu, sivutoiminen työ	0,642 ***	0,517 – 0,798	0,562 *	0,385 – 0,818
Sivutoiminen opiskelu, päätoiminen työ	0,890	0,665 – 1,190	0,716	0,382 – 1,341
Opiskelee päätoimisesti	ref.		ref.	
Nagelkerke R ² : 0,047				
Oikein luokitellut: 74 %				
Omnibus: p < 0,05				
Hosmer & Lemeshow 0,754				
N 2304				

p < 0,5*, p < 0,01 **, p < 0,001 ***

Ikä ja opintojen vaihe ovat vakioimattomia yhteyksiä tarkasteltaessa yhteydessä terveydentilakokemukseen. Vaikuttaisi siltä, että vanhemmat opiskelijat kokevat terveydentilansa paremmaksi kuin nuoremmat opiskelijat, mutta toisaalta ne opiskelijat, joiden opinnot ovat viivästyneet, kokevat terveydentilansa huonommaksi kuin 1 – 6 vuotta opiskelleet. Terveysongelmat ovatkin yksi mahdollinen syy korkeakouluopintojen viivästymiseen (esim. Rautopuro & Korhonen 2011, 51). Havaitut yhteydet eivät kuitenkaan ole enää tilastollisesti merkitseviä vakioidussa mallissa.

Tarkastelun perusteella vaikuttaisi myös siltä, että ammattikorkeakouluopiskelijat kokevat terveydentilansa jossain määrin heikommaksi kuin yliopisto-opiskelijat. Korkeakoulusektoria koskeva tutkimustulos on siinä mielessä mielenkiintoinen, että yliopisto-opiskelijat ovat perinteisesti olleet Yliopilaiden terveydenhoitosäätiön hoidon piirissä, kun taas ammattikorkeakouluopiskelijat siirtyivät

YTHS:n terveydenhuoltopalveluiden piiriin vasta vuoden 2021 alusta alkaen. Niinpä tuloksen perusteella vaikuttaisi siltä, että esimerkiksi palvelujen saatavuudella voisi olla jotain merkitystä korkeakoulusektoreiden välisiin eroihin subjektiivisissa terveydentilakokemuksissa. Tämäkään yhteys ei kuitenkaan ole enää havaittavissa vakioidusta mallista.

Sukupuoli ei ole yhteydessä terveydentilakokemukseen, koska korkeakouluopiskelijoiden subjektiivisissa kokemuksissa terveydentilastaan ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja naisten ja miesten välillä. Aiemman tutkimustiedon perusteella tiedetään, että naiset raportoivat yleensä enemmän fyysisiä ja psyykkisiä terveysongelmia kuin miehet. (Riskä 2011, 60). Korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa näin ei kuitenkaan tässä tutkimuksessa saadun tuloksen perusteella vaikuttaisi olevan, vaikka aiemmin myös korkeakouluopiskelijoita tutkittaessa on havaittu, että naiset raportoivat miehiä enemmän fyysisen ja psyykkisen terveyden ongelmia ja erilaisia terveydellisiä oireita (Kunttu ym. 2017, 31–33).

Työttömyyden tiedetään heikentävän yksilön hyvinvointia monilla mittareilla tarkasteltuna (esim. Ervasti & Venetoklis 2010; Kauppinen ym. 2010). Myös työttömien fyysisen terveyden on havaittu olevan heikompi kuin työssäkäyvien (esim. Janlert & Hammarström 2009), joskin yksimieliseen selitykseen työttömyyden ja terveyden välisestä yhteydestä ei ole päästy (esim. Dooley, Fielding & Levi 1996). Työssäkäynti vaikuttaakin olevan yhteydessä myös korkeakouluopiskelijoiden fyysiseen terveydentilakokemukseen. Sivutoimisesti työssäkäyvät opiskelijat kokevat terveydentilansa paremmaksi kuin opiskelijat, jotka eivät käy töissä. Yhteys säilyy myös vakioidussa mallissa. Päätoimisten opiskelijoiden, jotka eivät käy opintojen ohella töissä, terveydentila ei kuitenkaan tilastollisesti merkittävästi eroa opiskelijoista, jotka opiskelevat sivutoimisesti ja käyvät päätoimisesti töissä. Vaikuttaakin siis siltä, että niiden opiskelijoiden terveys, jotka täydentävät opiskelijoiden sosiaalietuksista saatuja tuloja työssäkäynnin avulla, on parempi verrattuna päätoimisiin opiskelijoihin. Toisaalta saattaa olla, että sellaiset opiskelijat, joiden terveydentila on heikompi, eivät myöskään kykene terveydentilansa vuoksi käymään töissä.

Mielenkiintoinen tutkimustulos on myös, että ne opiskelijat, jotka eivät ole nostaneet opintolainaa, kokevat terveydentilansa paremmaksi kuin opiskelijat, jotka ovat nostaneet opintolainaa. Yhteys on havaittavissa sekä vakioimattomasta että vakioidusta mallista. Voitaisiin siis tulkita, että opintolaina ei ole yhteydessä ainoastaan heikompaan toimeentulokokemukseen vaan myös yksilön kokemukseen omasta terveydentilastaan. Tulos ei sinänsä ole yllättävä, koska aiemmin esille on jo noussut se, että opintolaina on yleensä vastaus heikkoon subjektiiviseen toimeentulokokemukseen (Mikkonen ym. 2013, 34, 70). Havaittu yhteys saattaakin kertoa enemmän siitä, että toimeentulonsa heikoksi kokevat opiskelijat kokevat myös terveydentilansa opiskelijatovereita heikommaksi.

6.3 Sosiaaliseen hyvinvointiin yhteydessä olevat tekijät

Seuraavaksi tarkastelen iän, korkeakoulusektorin, opintojen vaiheen, sukupuolen, ryhmään kuulumisen tunteen ja ystävien tapaamistiheyden yhteyttä yksinäisyyden kokemukseen sekä keskustelutuen puutteen kokemukseen. Tulokset on raportoitu taulukoissa 6 ja 7.

Taulukko 6 Logistinen regressioanalyysi iän, korkeakoulusektorin, opintojen vaiheen, sukupuolen, ryhmään kuulumisen tunteen ja ystävien tapaamistiheyden yhteydestä yksinäisyyden kokemukseen

	Vakioimattomat, OR	LV (95 %)	Vakioidut, OR	LV (95 %)
IKÄ	0,976 *	0,964 – 0,988	0,963 ***	0,918 – 0,954
SEKTORI				
Yliopisto	1,078	0,894 – 1,300	0,942	0,759 – 1,169
Amk	ref.		ref.	
OPINTOJEN VAIHE				
0 – 3	0,746 *	0,562 – 0,989	0,630 **	0,456 – 0,871
4 – 6	0,803	0,584 – 1,104	0,744	0,526 – 1,051
Yli 6 v (viivästyneet)	ref.		ref.	
SUKUPUOLI				
Nainen	1,115	0,931 – 1,334	1,089	0,891 – 1,331
Mies	ref.		ref.	
RYHMÄÄN KUULUMI- NEN				
Hyvin	0,483 ***	0,385 – 0,606	0,474 ***	0,363 – 0,618
Jossain määrin	0,734 **	0,604 – 0,892	0,694 **	0,553 – 0,872
Heikosti	ref.		ref.	
YSTÄVIEN TAPAAMIS- TIHEYS				
Useita kertoja viikossa	0,476 ***	0,364 – 0,622	0,424 ***	0,303 – 0,594
Useita kertoja kuukaudessa	0,804	0,600 – 1,077	0,714	0,501 – 1,016
Kerran kuussa tai harvem- min	ref.		ref.	
Nagelkerke R ² : 0,083				
Oikein luokitellut: 61,6 %				
Omnibus: p < 0,05				
Hosmer & Lemeshow 0,246				
N 2304				

p < 0,5*, p < 0,01 **, p < 0,001 ***

Korkeakoulusektori ja sukupuoli eivät ole yhteydessä yksinäisyyden kokemukseen. Yksinäisyyden kokemus onkin mahdollisesti melko universaali kokemus korkeakouluopiskelijoille rakenteellisista tekijöistä kuten sektorista ja sukupuolesta riippumatta. Aiemminhan havaittiin (Taulukko 2), että mel-

kein puolet korkeakouluopiskelijoista kokee yksinäisyyttä. Lisäksi saatujen tulosten perusteella korkeakouluopiskelijan ikä on yhteydessä yksinäisyyden kokemukseen. Iän lisääntyessä yksinäisyyden kokemus lisääntyy ja vakioidussa mallissa yhteys on jopa vakioimatonta tarkastelua voimakkaampi.

Tulosta voi selittää esimerkiksi se, että etenkin ensimmäisenä opiskeluvuotena korkeakouluopintoja aloittaville opiskelijoille on järjestetty paljon ohjelmaa ja tapahtumia, joiden tavoitteena on integroida opiskelijoita korkeakoulu yhteisöön. On mahdollista, että opintojen edetessä opinnot muuttuvat vaativammiksi, vievät enemmän aikaa ja erilaiset opintoihin liittyvät valinnat vaativat opiskelijoilta enemmän itsenäistä työskentelyä. Tulosten perusteella opintojen alkuvaiheessa (1 – 3. vuosi) olevat opiskelijat kokevat vähemmän yksinäisyyttä verrattuna opiskelijoihin, joiden opinnot ovat pitkittyneet. Opintojen pitkittymisen syyt ovat toki monitekijäisiä, mutta voi olla mahdollista, että opintojen pitkittymisen myötä opiskelijayhteisössä olevat sosiaaliset kontaktit vähenevät, kun opintoja samaan aikaan aloittaneet opiskelijakaverit valmistuvat ja siirtyvät pois opiskelijayhteisöstä.

Odotetusti oman opiskelualan opiskelijoiden yhteisöön kuulumisen tunne ja ystävien tapaamistiheys ovat yhteydessä yksinäisyyden kokemiseen. Ne opiskelijat, jotka kokevat kuuluvansa heikosti ryhmään kokevat enemmän yksinäisyyttä kuin itsensä jossain määrin tai hyvin ryhmään kuuluviksi kokevat. Korkeakoulukontekstissa tärkeitä sosiaalisen pääoman muodostavia yhteisyyssuhteita voidaan ajatella muodostuvan juuri myös korkeakoulun institutionaalisen perustan ja opiskeluun liittyvien yhteisöjen kautta (esim. Bourdieu 1986, 249). Ryhmään kuulumisen tunne on määritelty tarve-teorioissa ihmisen hyvinvoinnille merkittäväksi tarpeeksi (esim. Maslow 1943; Allardt 1976, 50). Sosiaaliseen yhteisöön kuulumisesta saatavat hyödyt vahvistavat myös koko yhteisöä ja muodostavat solidaarisen perustan yhteisön olemassaololle (Bourdieu 1986, 249).

Kerran kuukaudessa tai harvemmin ystäviään tapaavat opiskelijat kokevat enemmän yksinäisyyttä kuin useita kertoja viikossa ystäviään tapaavat. Mielenkiintoista kuitenkin on, että useita kertoja kuukaudessa ystäviään tapaavien ja kerran kuussa tai harvemmin ystäviään tapaavien välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa yksinäisyyden kokemisessa. Kerran kuussa tai harvemmin ystäviään tapaavien ryhmä sisältää kuitenkin myös niitä opiskelijoita, jotka eivät tapaa ystäviään juuri koskaan. Niinpä on mielenkiintoista, ettei eroja näiden ryhmien välillä esiinny. Mielenkiintoista on myös, että niistäkin opiskelijoista, jotka ovat säännöllisesti viikoittain yhteyksissä ystäviensä kanssa, jopa 40 prosentilla on yksinäisyyskokemuksia. Samankaltainen havainto voidaan tehdä myös oman alan opiskelijoiden yhteisöön kuulumisesta, koska yli kolmanneksella opiskelijoista on yksinäisyyden kokemuksia, vaikka he kokevat kuuluvansa oman alansa opiskelijoiden yhteisöön. (Liite 3.) Tämä voi heijastaa esimerkiksi sitä, että korkeakouluopintojen aloittaminen saattaa edellyttää myös muuttoa

toiselle paikkakunnalle, kauas vanhasta tuttava- ja ystäväpiiristä. Tämä on noussut myös esille opiskelijoiden omissa näkemyksissä yksinäisyyden taustalla vaikuttavista tekijöistä (ks. Vaarala ym. 2013, 18).

Taulukko 7 Logistinen regressioanalyysi iän, korkeakoulusektorin, opintojen vaiheen, sukupuolen, ryhmään kuulumisen tunteen ja ystävien tapaamistiheyden yhteydestä keskustelutuen puutteen kokemukseen

	Vakioimattomat, OR	LV (95 %)	Vakioidut, OR	LV (95 %)
IKÄ	0,986	0,971 – 1,001	0,960 ***	0,938 – 0,982
SEKTORI				
Yliopisto	1,149	0,909 – 1,452	1,123	0,862 – 1,462
Amk	ref.		ref.	
OPINTOJEN VAIHE				
0 – 3	0,820	0,598 – 1,141	0,856	0,583 – 1,258
4 – 6	0,760	0,520 – 1,110	0,800	0,528 – 1,214
Yli 6 v (viivästyneet)	ref.		ref.	
SUKUPUOLI				
Nainen	0,726 **	0,585 – 0,901	0,691 **	0,545 – 0,877
Mies	ref.		ref.	
RYHMÄÄN KUULUMI- NEN				
Hyvin	0,536 ***	0,404 – 0,711	0,644 **	0,463 – 0,895
Jossain määrin	0,680 **	0,539 – 0,860	0,815	0,623 – 1,066
Heikosti	ref.		ref.	
YSTÄVIEN TAPAAMIS- TIHEYS				
Useita kertoja viikossa	0,352 ***	0,263 – 0,481	0,295 ***	0,207 – 0,419
Useita kertoja kuukaudessa	0,567 ***	0,414 – 0,777	0,512 ***	0,356 – 0,737
Kerran kuussa tai harvem- min	ref.		ref.	
Nagelkerke R ² : 0,068 Oikein luokitellut: 79,1 % Omnibus: p < 0,05 Hosmer & Lemeshow 0,475 N 2304				

p < 0,5*, p < 0,01 **, p < 0,001 ***

Naiset kokevat keskustelutukensa hieman paremmaksi kuin miehet. Tulos tukee aiempaa tutkimustietoa, sillä korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksessa 2016 naiset kokivat keskustelutukensa paremmaksi kuin miehet (Kunttu ym. 2017, 78). Korkeakoulusektori tai opintojen vaihe eivät vaikuttaisi olevan yhteydessä keskustelutuen puutteen kokemiseen. Sen sijaan vakioidussa mallissa ikä on yhteydessä keskustelutuen puutteen kokemiseen niin, että iän lisääntyessä kokemus keskustelutuen

puutteesta lisääntyä. Tutkimustulos voisi liittyä esimerkiksi jo aiemmin mainittuun ajatukseen siitä, että opintojen edetessä itsenäinen työskentely ja opiskelu saattavat lisääntyä.

Oman alan opiskelijoiden ryhmään kuulumisen ja ystävien tapaamistiheys ovat odotetusti yhteydessä keskustelutuen puutteen kokemiseen. Keskustelutuen puutetta on itsensä heikosti ryhmään kuuluviksi kokeviin verrattuna vähemmän opiskelijoilla, jotka kokevat jossain määrin tai hyvin ryhmään kuuluviksi. Vakioidussa mallissa yhteys on tilastollisesti merkitsevä ainoastaan itsensä heikosti ja hyvin ryhmään kuuluviksi tuntevien välillä. Ystävien tapaamistiheyden osalta on havaittavissa, että kerran kuussa tai harvemmin ystäviään tapaavat kokevat keskustelutukensa heikommaksi kuin useita kertoja viikossa ja useita kertoja kuukaudessa ystäviään tapaavat opiskelijat.

Harvemmin ystäviään tapaavien ja opiskelijoiden yhteisöstä itsensä ulkopuoliseksi kokevien sosiaalinen hyvinvointi vaikuttaa siis tulosten perusteella olevan verrattain huonompi. Tulos ei ole yllättävä, sillä sosiaalisten suhteiden merkitys ihmisen henkiseen hyvinvointiin on todettu lukuisissa tutkimuksissa (esim. Umberson & Montez 2010, 557; Uebelacker ym. 2013, 1975; Heslin ym. 2016, 233) ja sosiaalisten tekijöiden on havaittu jopa selittävän kuolleisuutta (mm. Orth-Gomér & Johnson 1987, 933; Dalgard & Håheim 1998, 480; Berg ym. 2011, 172).

6.3 Itsensä toteuttamiseen ja autonomiaan yhteydessä olevat tekijät

Seuraavaksi tarkastelen iän, korkeakoulusektorin, opintojen vaiheen, sukupuolen, opinnoissa avunsaamisen ja työllistymisuskon yhteyttä oikealla alalla olemisen kokemukseen ja opintojen keskeyttämisen harkintaan. Tulokset on raportoitu taulukoissa 8 ja 9.

Taulukko 8 Logistinen regressioanalyysi iän, korkeakoulusektorin, opintojen vaiheen, sukupuolen, opinnoissa avun saamisen ja työllistymisuskon yhteys oikealla alalla olemisen kokemukseen

	Vakioimattomat, OR	LV (95 %)	Vakioidut, OR	LV (95 %)
IKÄ	0,931 ***	0,904 – 0,958	0,902 ***	0,858 – 0,948
SEKTORI				
Yliopisto	0,513 ***	0,391 – 0,671	0,321 ***	0,226 – 0,456
Amk	ref.		ref.	
OPINTOJEN VAIHE				
0 – 3	1,537	0,944 – 2,503	1,021	0,521 – 2,000
4 – 6	1,233	0,713 – 2,132	1,038	0,521 – 2,070
Yli 6 v (viivästyneet)	ref.		ref.	
SUKUPUOLI				
Nainen	1,120	0,840 – 1,494	0,804	0,562 – 1,150
Mies	ref.		ref.	
KOKEMUS OPINTOIHIIN LIITTYVÄN AVUN SAA- MISESTA				
Samaa mieltä	0,309 ***	0,225 – 0,423	0,285 ***	0,190 – 0,429
Ei samaa eikä eri mieltä	0,699	0,477 – 1,026	0,515 **	0,313 – 0,848
Eri mieltä	ref.		ref.	
USKOO TYÖLLISTY- VÄNSÄ OMALLE ALALLE				
Pitää todennäköisenä	0,063 ***	0,044 – 0,91	0,047 ***	0,030 – 0,073
Neutraali	0,275 ***	0,183 – 0,414	0,236 ***	0,146 – 0,381
Pitää epätodennäköisenä	ref.		ref.	
Nagelkerke R ² : 0,317 Oikein luokitellut: 89,8 % Omnibus: p < 0,05 Hosmer & Lemeshow 0,938 N 2304				

p < 0,5*, p < 0,01 **, p < 0,001 ***

Ikä on yhteydessä korkeakouluopiskelijoiden kokemukseen oikealla alalla olemisesta niin, että vanhemmat opiskelijat kokevat nuorempia opiskelijoita todennäköisemmin epäröintiä omasta opiskelualastaan. Tulos on ristiriidassa aiemman tutkimustiedon kanssa, jonka perusteella iältään vanhemmat opiskelijat kokevat useammin opiskelevansa oikealla alalla (Viuhko 2006, 31) ja ovat motivoituneempia ja itsevarmempia opinnoissa etenemisen suhteen (Moore 2003, 115). Toisaalta aiemmin on havaittu myös, että varttuneemmalla iällä opintonsa aloittaneiden valmistumattomuusriski on suurempi kuin opintonsa nuorempana aloittaneiden (Siekinen & Rautopuro 2012, 29). Lisäksi mielenkiintoista on, että opintojen eri vaiheissa olevien opiskelijoiden välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja oman alan oikeaksi kokemisen suhteen. Vaikuttaakin siis siltä, että ennemminkin opiskelijan

ikä kuin opintojen vaihe selittää kokemusta oikealla alalla olemisesta. Voisi ajatella, että opintojen alkuvaiheessa uusien asioiden ja opiskeluihin liittyvien uusien vaatimusten myötä opiskelija kokisi enemmän epävarmuutta alastaan, ja opintojen. Toisaalta myös aiemmassa tutkimuksessa on havaittu, että kokemus oikealla alalla opiskelusta ei vaihtelee opiskeluvuoden mukaan (Viuhko 2006, 32).

Sukupuolten välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja oman alan oikeaksi kokemisen suhteen. Sen sijaan yliopisto-opiskelijat kokevat oman opiskelualansa oikeaksi useammin kuin ammattikorkeakouluopiskelijat. Tulos on hyvin mielenkiintoinen, sillä aiemmin on havaittu, että oman alansa kokevat oikeaksi yleisimmin juuri ammattikorkeakoulun sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan sekä humanistisen, kasvatustieteiden ja kulttuurialan opiskelijat (Kunttu ym. 2017, 69). Opiskelualan oikeaksi kokeminen voidaan nähdä merkittävänä korkeakouluopiskelijan hyvinvointiin vaikuttavana tekijänä. Nuoret aikuiset ovat elämänvaiheessa, jossa on tärkeää päästä ilmaisemaan omia arvoja, elämäntapoja ja näkemyksiä itseohjautuvasti. Havaittu ero voisi liittyä esimerkiksi siihen, että ammattikorkeakouluopinnot ovat ammattiin valmistavia opintoja, joten myös tutkintojen sisällöt tähtäävät tiettyyn ammattiin valmistumiseen. Opinnot ja ala voivat tuntua herkemmin itselle sopimattomilta esimerkiksi verrattuna yliopisto-opintoihin, jotka mahdollisesti sisältävät enemmän valinnanmahdollisuuksia ja mahdollisuuksia ohjata opintoja haluamaansa suuntaan.

Opiskelualan omaksi kokemiseen liittyy myös se, että opiskelijat saattavat joskus hakeutua korkeakouluun puutteellisin tai virheellisin tiedoin esimerkiksi markkinahenkisen opiskelijarekrytoinnin vuoksi. Tätä voidaan korjata esimerkiksi välittämällä realistista tietoa eri koulutusaloista. Opintojen aikana opintojen edistymistä voidaan tukea esimerkiksi henkilökohtaisten opintosuunnitelmien tekemisen ja opinto-ohjauksen avulla. (Penttilä 2011, 162.) Tulosten perusteella vaikuttaakin siltä, että ne opiskelijat, jotka kokevat saavansa heikosti apua opintoihinsa liittyvissä kysymyksissä kokevat alansa todennäköisemmin vääräksi kuin ne opiskelijat, jotka kokevat saavansa apua opintoihinsa liittyvissä kysymyksissä tai eivät ole samaa tai eri mieltä siitä, saavatko opintoihinsa liittyvissä kysymyksissä tarvittaessa apua. Jälkimmäinen ryhmä saattaa sisältää opiskelijoita, jotka etenevät opinnoissaan hyvin itsenäisesti ja määrätietoisesti, eivätkä ole hakeutuneet esimerkiksi henkilökohtaisempaan opinto-ohjaukseen opintojensa ajalla.

Itsensä toteuttamiseen liittyvä hyvinvointi linkittyy arvostukseen ja omanarvon tuntoon, korvaamattomuuden tunteeseen sekä ihmisen toimintamahdollisuuksiin, joiden avulla hän voi vaikuttaa elämäänsä. Korkeakouluopiskelijoiden elämänvaiheessa itsensä toteuttamiseen liittyvään hyvinvointiin voidaan nähdä liittyvän myös odotukset ja uskomukset tulevaisuudesta ja omista mahdollisuuksista työllistyä opiskellulle alalle. Onkin havaittavissa että, ne opiskelijat, jotka pitävät työllistymistä omalle alalle epätodennäköisenä, kokevat epärointiä omasta alastaan useammin kuin opiskelijat, jotka

pitävät työllistymistä todennäköisenä ja jotka eivät pidä työllistymistä omalle alalle erityisen todennäköisenä tai epätodennäköisenä. Tutkimustulos saattaa kenties liittyä esimerkiksi siihen, että opiskelija ei koe haluavansa työskennellä opiskelemallaan alallaan, ja voi jopa suunnitella jo opintojensa aikana vaihtavansa alaa. Toisaalta myös negatiiviset uskomukset alan työllisyydestä voivat mahdollisesti vaikuttaa siihen, että opiskelija epäröi omia ammatillisia valintojaan.

Taulukko 9 Logistinen regressioanalyysi iän, korkeakoulusektorin, opintojen vaiheen, sukupuolen, opinnoissa avun saamisen ja työllistymisuskon yhteys opintojen keskeyttämisen harkitsemiseen

	Vakioimattomat, OR	LV (95 %)	Vakioidut, OR	LV (95 %)
IKÄ	1,003	0,987 – 1,019	0,991	0,967 – 1,016
SEKTORI				
Yliopisto	0,713 **	0,552 – 0,920	0,619 **	0,454 – 0,845
Amk	ref.		ref.	
OPINTOJEN VAIHE				
0 – 3	0,812	0,556 – 1,185	0,928	0,577 – 1,493
4 – 6	0,880	0,574 – 1,348	0,965	0,576 – 1,616
Yli 6 v (viivästyneet)	ref.		ref.	
SUKUPUOLI				
Nainen	1,049	0,814 – 1,351	0,913	0,673 – 1,28
Mies	ref.		ref.	
KOKEMUS OPINTOIHIN LIITTYVÄN AVUN SAA- MISESTA				
Samaa mieltä	0,258 ***	0,195 – 0,341	0,256 ***	0,183 – 0,359
Ei samaa eikä eri mieltä	0,451 ***	0,313 – 0,650	0,425 ***	0,275 – 0,658
Eri mieltä	ref.		ref.	
USKOO TYÖLLISTY- VÄNSÄ OMALLE ALALLE				
Pitää todennäköisenä	0,161 ***	0,113 – 0,228	0,159 ***	0,106 – 0,237
Neutraali	0,358 ***	0,235 – 0,547	0,353 ***	0,218 – 0,572
Pitää epätodennäköisenä	ref.		ref.	
Nagelkerke R ² : 0,159 Oikein luokitellut: 84,8 % Omnibus: p < 0,05 Hosmer & Lemeshow 0,237 N 2304				

p < 0,5*, p < 0,01 **, p < 0,001 ***

Opintojen vaihe, opiskelijan sukupuoli tai ikä eivät ole yhteydessä opintojen keskeyttämisen harkitsemiseen. Myöskään ikä ei ole tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä opintojen keskeyttämisen harkitsemiseen. Sen sijaan ammattikorkeakouluopiskelijat ovat harkinneet opintojensa keskeyttämistä

useammin kuin yliopisto-opiskelijat. Havaittu tulos voisi liittyä yllä mainittuun ajatukseen siitä, että ammattiin valmistavissa opinnoissa opintojen sisältö saattaa olla voimakkaammin ennalta määritelty ja niin sanotusti vähemmän vaihtoehtoja sisältävä. Näin ollen opiskelija saa nopeammin käsityksen siitä, vastaavatko opinnot omia toiveita. Onkin havaittu, että opintonsa keskeyttäneet raportoivat keskeyttämisen syyksi erityisesti oikean alan valintaan liittyviä seikkoja, jonka lisäksi opintojen keskeyttämisen taustalla vaikuttaa myös kokemus siitä, ettei ala vastaa ennakkokäsityksiä. Näitä syitä raportoineet opiskelijat usein myös siirtyvät keskeyttämisen jälkeen opiskelemaan uutta alaa. Lisäksi tiedetään, että opinnoissaan hitaammin etenevät ja opiskeluvaikeuksia kokevat ovat suuremmissa riskissä pudota kokonaan koulutuksen ulkopuolelle. (Pekkarinen & Myllyniemi 2017, 46–47.)

Näin ollen voitaisiin ajatella, että erityistä huomiota tulisi kiinnittää opiskelukyvyyn tukemiseen ja opinto-ohjaukseen. Saadut tulokset osoittavat, että opiskelijat, jotka kokevat, etteivät saa apua opintoihinsa liittyvissä kysymyksissä, harkitsevat todennäköisemmin opintojensa keskeyttämistä kuin opiskelijat, jotka kokevat saavansa apua opintoihin liittyvissä kysymyksissä tai jotka eivät ole samaa tai eri mieltä siitä, saavatko opintoihinsa liittyvissä kysymyksissä tarvittaessa apua. Korkeakoulun organisaation nähdäänkin olevan opintojen ohjauksen ja oppimisympäristön kautta yksi vaikuttava tekijä opiskelijalle opiskelusta syntyviin näkemyksiin ja mielikuviin sekä opintoihin sitoutumiseen. Mikäli opiskelija kokee olevansa hukassa opintojensa etenemisen suhteen riski opinnoista vieraantumiseen ja koulutuksesta syrjäytymiseen kasvaa. (Rautopuro & Korhonen 2011, 40, 47.)

Työllistymistä omalle alalle epätodennäköisenä pitävät opiskelijat harkitsevat opintojen keskeyttämistä useammin kuin opiskelijat, jotka pitävät työllistymistä omalle alalle todennäköisenä tai joiden mielipide työllistymisestä on neutraali. Melkein puolet (45 prosenttia) niistä opiskelijoista, jotka pitävät työllistymistä omalle alalle epätodennäköisenä, on harkinnut opintojen keskeyttämistä, kun taas alalleen työllistymiseen uskovien opiskelijoiden keskuudessa näin ajattelee vain noin joka kymmenes opiskelija (Liite 6). Aiemmin on havaittu, että opiskelijat, jotka eivät suhtaudu tavoitteellisesti opintoihinsa, ovat suuremmissa riskissä alan vaihtamisen ja opintojen keskeyttämisen suhteen (Mäkinen, Olkinuora & Lonka 2004). Hyviksi koetut työllisyysnäköymät lisäävät myös opiskelumotivaatiota (Saari 2013, 38).

7. Johtopäätökset

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkin suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia ja siihen liittyviä tekijöitä. Tarkastelin hyvinvointia kolmella hyvinvoinnin ulottuvuudella: elintaso ja fyysinen hyvinvointi, sosiaalinen hyvinvointi sekä itsensä toteuttaminen ja autonomia. Korkeakouluopiskelijoiden elintasaan ja fyysiseen hyvinvointiin liittyvää hyvinvointia tarkastelin toimeentulo- ja terveyskokemuksen kautta, sosiaalista hyvinvointia yksinäisyyskokemusten ja keskustelutuen kautta ja itsensä toteuttamiseen ja autonomiaan liittyvää hyvinvointia oikealla alalla olemisen kokemuksen ja opintojen keskeyttämisen harkitsemisen kautta. Tutkin korkeakouluopiskelijoiden hyvinvoinnin yhteyttä korkeakoulusektoriin, sukupuoleen, ikään ja opintojen vaiheeseen. Lisäksi tutkin elintason ja fyysisen terveyden ulottuvuuteen liittyvää hyvinvointia suhteessa työssäkäyntiin ja opintolainan nostamiseen ja sosiaaliseen ulottuvuuteen liittyvää hyvinvointia suhteessa oman alan opiskelijoiden ryhmään kuulumiseen ja ystävien tapaamistiheyteen. Tarkastelin myös itsensä toteuttamiseen ja autonomiaan liittyvää hyvinvointia suhteessa opintoihin liittyvään ohjaukseen ja tulevaisuuden työllistymiskäsityksiin.

Elintason hyvinvoinnin ulottuvuudella viitataan erityisesti aineellisten resurssien riittävyyteen ja fysiologisten tarpeiden tyydyttymiseen hyvinvoinnin toteutumiseksi. Tällaisia ovat esimerkiksi tulot ja terveys. (Allardt 1976.) Korkeakouluopiskelijoiden elintason hyvinvointi on toimeentulokokemuksen kautta tarkasteltuna melko heikkoa, sillä jopa joka viides opiskelija kokee toimeentulonsa olevan epävarmaa. Toisaalta on havaittavissa, että subjektiivinen toimeentulokokemus ei välttämättä vastaa objektiivisia olosuhteita, sillä objektiivisesti tarkasteltuna jopa kolmasosa opiskelijoista elää suhteellisen köyhyysrajan alapuolella (Mukkila ym. 2019, 86). Aiemmin onkin havaittu, että opiskelijat eivät koe toimeentuloaan niukkana muuta väestöä useammin vaan ennemminkin elämänvaiheeseen liittyvänä olosuhteena (Kuoppala ym. 1996, 193–196). Korkeakouluopiskelijat eivät todennäköisesti tulevaisuudessa ole pienituloisia, vaan opiskeluaika ja siihen liittyvät elinolosuhteet voidaan nähdä investointina henkiseen pääomaan sekä korkeampaan elintasaan tulevaisuudessa (esim. Kannianen 2011, 658). Opiskelun kautta voidaan hankkia sellaisia resursseja, jotka lisäävät yksilön toimintamahdollisuuksia ja hyvinvointia tulevaisuudessa (ks. Sen 2003, 2009; Nussbaum 2007).

Terveydentilan osalta joka neljäs opiskelija kokee terveydentilansa jossain määrin heikentyneeksi. Yksilön omia kokemuksia terveydentilastaan tarkasteltaessa on muistettava, että yksilöt saattavat käsittää hyvän terveydentilan eri tavoin. Tässä tutkimuksessa terveydentilan heikentymistä kokevaan ryhmään sisältyivät myös opiskelijat, jotka määrittelivät terveytensä keskitasoiseksi. Siksi korkeakouluopiskelijoiden terveydentila näyttäytyy melko hyvänä, koska kolme neljästä opiskelijasta kokee

terveydentilansa hyväksi. Siltikin joka neljäs opiskelija kokee terveytensä heikentyneeksi siinä määrin, ettei koe sitä hyväksi. Niinpä vaikka korkeakouluopiskelijoiden voidaan elämänkaarinäkökulmasta ajatella elävän elämänsä terveimpiä aikakausia – sillä terveysongelmat ja kokemus terveydentilan heikkoudesta lisääntyvät iän myötä (esim. Jääskeläinen ym. 2017) – myös korkeakouluopiskelijat sairastuvat erilaisiin sairauksiin ja kärsivät terveysongelmista.

Elintason ja fyysisen hyvinvoinnin ulottuvuuteen liittyviä tekijöitä tarkasteltaessa havaittiin, että ne opiskelijat, joiden opinnot ovat viivästyneet kokevat toimeentulonsa epävarmemmaksi kuin opintojen alkuvaiheessa olevat opiskelijat. Mikäli opinnot ovat viivästyneet, tai opiskelija suorittaa jo toista korkeakoulututkintoaan, on opiskelija voinut pudota pois opintoetuuksien piiristä opintotukeen oikeuttavien kuukausien päätyttyä. Tässä tutkimuksessa käytetty aineisto on kuitenkin kerätty ennen tuoreimpien korkeakoulupoliittisten muutosten kuten opintotukikuukausien rajaamisen ja ensikertalaisikiintiön voimaantuloa. Täten tutkimustulosta saattaa selittää paremmin esimerkiksi se, että opintojen loppuvaiheessa opiskelijat alkavat jo tavoittelemaan parempaa elintasoa, ja vertaavat toimeentuloaan myös muihin viiteryhmiin kuin opiskelijoihin.

Toimeentulokokemuksen osalta havaittiin myös, että ammattikorkeakouluopiskelijat kokevat toimeentulonsa heikommaksi kuin yliopisto-opiskelijat. Aiemman tutkimustiedon perusteella tämän on ajateltu liittyvän esimerkiksi ammattikorkeakouluopiskelijoiden ja yliopisto-opiskelijoiden opintojen aikaisen työssäkäynnin mahdollisuuksien eroihin. Kuitenkin saatujen tutkimustulosten perusteella korkeakouluopiskelijoiden toimeentulokokemus ei niinkään vaikuttaisi liittyvän työssäkäyntiin tai korkeakoulusektorien välisiin eriäviin työssäkäyntimahdollisuuksiin, kuten aiemmissa tutkimuksissa on ajateltu. Terveystilokokemuksen osalta vaikuttaa kuitenkin siltä, että opiskelijoiden sosiaalietuuksia työssäkäynnin avulla täydentävät opiskelijat kokevat terveydentilansa paremmaksi verrattaessa vain päätoimisesti opiskeleviin opiskelijoihin. Työn tiedetäänkin olevan hyvinvointia lisäävä tekijä (esim. Ervasti & Venetoklis 2010; Kauppinen ym. 2010; Janlert & Hammarström 2009), ja näin näyttäisi olevan myös korkeakouluopiskelijoiden kohdalla. Toisaalta on mahdollista, että heikommin voivat opiskelijat eivät kykene opintojensa ohella tekemään töitä.

Myös opintolainan nostaminen on voimakkaasti yhteydessä toimeentulokokemukseen. Opintolainaa nostaneet opiskelijat kokivat toimeentulonsa epävarmemmaksi kuin opintolainaa nostamattomat opiskelijat. Opintolainan nostamisen yhteys heikkoon toimeentulokokemukseen on havaittu myös aiemmin (Mikkonen ym. 2013, 34, 70). Opintolainan nostaminen ei kuitenkaan ole yhteydessä vain heikompaan toimeentulotukikokemukseen vaan myös heikompaan terveydentilokokemukseen. Opintolainaa nostaneet opiskelijat kokivat terveydentilansa huonommaksi kuin ne opiskelijat, jotka eivät olleet opintolainaa nostaneet. Tutkimuskirjallisuudessa onkin noussut laajasti esille, että terveydentila paranee lineaarisesti sosiaalisen aseman parantuessa sekä myös resurssien lisääntyessä (ks esim. Sihto

& Palosuo 2013, 225). Tässä tutkimuksessa havaittiin myös, että vanhemmat opiskelijat kokevat terveydentilansa paremmaksi kuin nuoremmat, ja ne, joiden opinnot ovat viivästyneet, kokevat terveydentilansa huonommaksi kuin 1 – 6 vuotta opiskelleet. Terveysongelmat ovatkin yksi mahdollinen syy korkeakouluopintojen viivästyneeseen (esim. Rautopuro & Korhonen 2011, 51).

Sosiaalisen hyvinvoinnin ulottuvuus liittyy erityisesti hyvinvointia edistäviin ihmissuhteisiin ja sosiaalisiin verkostoihin (Allardt 1976, 50; Doyal & Gough 1991, 170). Korkeakouluopiskelijoiden sosiaalinen hyvinvointi on tutkimustulosten perusteella melko heikkoa, koska korkeakouluopiskelijoista melkein puolet kokee yksinäisyyttä. Lisäksi tulosten perusteella joka viides opiskelija kokee myös puutetta keskustelutuesta. Tulokset tuovat esille myös sen, että yksinäisyys ja yksin oleminen eivät ole samaistettavissa. Myös sellaiset ihmiset, joilla on keskustelukumppaneita, voivat kokea yksinäisyyttä. (esim. Russell ym. 2012, 7). Ihmissuhteet eivät välttämättä myöskään edistä yksilön hyvinvointia, mikäli hänen toimintansa ihmissuhteissa on rajoittunutta esimerkiksi luottamuksen puutteen vuoksi (Nussbaum 1992). Yksinäisyys ja keskustelutuen puute on havaittu myös aiemmissa tutkimuksissa korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia heikentäviksi tekijöiksi (esim. Saari & Villa 2017, 115–116). Yksinäisyyden kokeminen sekä puute keskustelutuesta vaikuttaisi olevan yleisempää vanhempien opiskelijoiden keskuudessa. Tulos saattaa liittyä siihen, että opintojen edetessä tai viivästyessä sosiaaliset kontaktit vähenevät, kun opinnot muuttuvat itsenäisemmiksi, ja opiskelukaaverit valmistuvat ja siirtyvät työelämään. Yksinäisyyden kokemus havaittiinkin opintojen alkuvaiheessa oleviin verrattuna yleisemmäksi niiden opiskelijoiden keskuudessa, joiden opinnot ovat viivästyneet. Lisäksi miesopiskelijat kokivat keskustelutuen puutetta naisopiskelijoita useammin. Vastaava tulos on havaittu tutkimuksissa myös aiemmin (Kunttu ym. 2017, 78).

Oman opiskelualan yhteisöön kuulumisen tunne ja ystävien tapaamistiheys olivat odotetusti yhteydessä yksinäisyyden sekä keskustelutuen puutteen kokemiseen. Ryhmään kuulumisen tunne onkin määritelty myös tarveteorioissa ihmisen hyvinvoinnille merkittäväksi tarpeeksi (esim. Maslow 1943; Allardt 1976, 50), ja sosiaalisten suhteiden merkitys hyvinvoinnille on havaittu useissa tutkimuksissa (esim. Umberson & Montez 2010, 557; Uebelacker ym. 2013, 1975; Heslin ym. 2016, 233; Orth-Gomér & Johnson 1987, 933; Dalgard & Håheim 1998, 480; Berg ym. 2011, 172). Mielenkiintoinen tulos kuitenkin on, että kerran kuussa tai harvemmin ystäviään tapaavien välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa yksinäisyyden kokemisessa. Lisäksi yksinäisyyden kokemukset ovat hyvin yleisiä myös niillä opiskelijoilla, jotka tapaavat ystäviään viikoittain ja kokevat myös kuuluvansa opiskelijoiden yhteisöön. Sosiaalisen hyvinvoinnin ulottuvuudella ilmenevät puutteet voidaankin nähdä hyvin merkittäväksi korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointiin vaikuttavaksi tekijäksi. Siihen voidaan korkeakouluopiskelijoiden oman aktiivisuuden lisäksi vaikuttaa esimerkiksi yhteisöllisempien opiskelutapojen lisäämisen kautta.

Itsensä toteuttamisen ja autonomian ulottuvuuden hyvinvointi liittyy esimerkiksi saatavaan arvostukseen sekä mahdollisuuteen toteuttaa itseään ja vaikuttaa omaan elämäänsä (Allardt 1976, Nussbaum 1992, Doyal & Gough 1991). Korkeakouluopiskelijoiden itsensä toteuttamisen ulottuvuuden hyvinvointia voidaan mitata opiskelutyytyväisyyden avulla, joka liittyy esimerkiksi opinnoissa menestymiseen, alan oikeaksi kokemiseen ja riittävään ohjaukseen (Saari & Villa 2017). Ulottuvuutta tarkasteltaessa havaittiinkin, että jopa joka kymmenes opiskelija kokee epäröintiä siitä, opiskelevatko he oikealla alalla. Lisäksi joka kuudes korkeakouluopiskelija on harkinnut opintojen keskeyttämistä. Myös aiemman tutkimustiedon perusteella opiskelualaan kohdistuvat epäröinnit ovat melko yleisiä (Kunttu ym. 2017, 69). Tutkimustulos on huolestuttava, koska opintojen keskeyttämistä on pidetty myös syrjäytymisriskiä lisäävänä ongelmana (Penttilä 2011, 161–162). Tulosten perusteella vanhemmat opiskelijat kokevat nuorempia opiskelijoita enemmän epäröintiä omasta alastaan. Tämä on ristiriidassa aiempaan tutkimukseen, sillä aiemmin on havaittu vanhempien opiskelijoiden olevan nuoria opiskelijoita varmempia opiskelualansa itselleen sopivuudesta (Viuhko 2006, 31). Toisaalta tiedetään myös, että vanhemmalla iällä opintonsa aloittaneiden valmistumattomuusriski on suurempi kuin opintonsa nuorempina aloittaneiden (Siekinen & Rautopuro 2012, 29).

Lisäksi ammattikorkeakouluopiskelijat kokevat epäröintiä opiskelualastaan, ja ovat myös harkinneet opintojensa keskeyttämistä, useammin kuin yliopisto-opiskelijat. Tämä voi liittyä ammattikorkeakouluopintojen rakenteeseen, sillä ne ovat enemmän ammattiorientoituneita ja sisältävät vähemmän valinnanmahdollisuuksia kuin esimerkiksi yliopistojen generalistialat. Tällöin opintoja ei välttämättä kyetä muokkaamaan mieltymyksien mukaiseksi, vaan opintojen keskeyttäminen saattaa näyttäytyä mahdollisuutena siirtyä mielenkiintoisempien toimintojen tai opintojen pariin. Opintojen keskeyttämistä on selitetty myös esimerkiksi vaikeuksilla integroitua korkeakoulun sosiaaliseen ja kulttuuriin ympäristöön, opintojen työläydellä sekä jaksamisen puutteella (Penttilä 2011, 161–162).

Itsensä toteuttamiseen ja autonomiaan voidaan nähdä liittyvän myös opintoihin liittyvien valintojen tekeminen, joka edellyttää opiskelijalta myös tulevaisuuden ja mahdollisten työllistymisnäkökulmien pohtimista (Heikkilä, Keski-Koukkari & Eerola 2011, 33). Hyviksi koetut työllisyysnäkökymät lisäävät opiskelumotivaatiota, ja tavoitteellinen sitoutuminen opintoihin vähentää riskiä alan vaihtamiseen tai opintojen keskeyttämiseen (Mäkinen ym. 2004). Itsensä toteuttamiseen ja autonomiaan liittyvää hyvinvointia selittäviä tekijöitä tarkastellessa havaittiinkin, että opiskelijat, jotka eivät koe saavansa tarvitsemaansa ohjausta opinnoissaan tai luota työllistymiseen omalle alalle, kokevat muita opiskelijoita useammin alansa vääräksi ja harkitsevat opintojensa keskeyttämistä. Tutkimustulokset tuovatkin esille opinto-ohjauksen merkityksellisyyden myös korkeakoulukontekstissa. Tämän lisäksi

saatu tutkimustulos osoittaa myös laajempien yhteiskunnallisten rakenteiden, kuten työelämän, merkityksen. Työelämän epävarmuus voidaan nähdä hyvinvointia heikentävänä tekijänä (esim. Kinnunen, Mauno, Nätti & Happonen 1999).

Myös koulutuspolitiikalla ja opiskelijoiden tukijärjestelmällä voidaan nähdä olevan vaikutusta korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointiin. Heikoimmassa tapauksessa koulutuspoliittisten muutosten voidaan ajatella heikentävän korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia useammalla hyvinvoinnin ulottuvuudella. Jos opinnot eivät tunnu omilta ja ne keskeytyvät, voi uuden koulutuspaikan saaminen olla haastavaa ensikertalaiskiintiöiden vuoksi, jonka lisäksi opintotukikuukausien rajaaminen vaikuttaa opiskelijan toimeentuloon seuraavaa tutkintoa suoritettaessa. Onkin mielenkiintoista, että tässä tutkimuksessa opinnoissaan viivästyneet opiskelijat kokivat toimeentulonsa heikommaksi kuin opintojen alkuvaiheessa olevat opiskelijat, koska opintotukikuukausien rajaamista koskevat koulutuspoliittiset muutokset ovat astuneet voimaan vasta tutkimusaineiston keräämisen jälkeen. Lisäksi opintotuen opintolainapainotteisuutta on lisätty (HE 229/2016), vaikka tutkimustulosten perusteella opintolainan nostaminen heikentää opiskelijoiden toimeentulo- ja jopa terveystilaa.

Korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointiin yhteydessä olevia tekijöitä tulisi jatkossa tutkia laajemmin sekä kerätä sellaista aineistoa, joka mahdollistaa laaja-alaisemman selittävien tekijöiden tarkastelun. Tässä tutkimuksessa vakioimattomat ja vakioidut yhteydet poikkesivat jonkin verran toisistaan. Tutkimuksessa oli myös alun perin tarkoituksena tutkia vanhempien koulutustason yhteyttä korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointiin, koska vanhemman koulutuksen on havaittu ennustavan nuoren hyvinvointia alemmilla kouluasteilla (esim. Kestilä, Karvonen, Parikka, Seppänen, Haapakorva & Sutela 2018). Tämä muuttuja oli kuitenkin aineiston kuvailutiedoista poiketen poistettu aineistosta. Tutkimuksen heikkoutena on myös se, että ammattikorkeakouluopiskelijoiden osalta aineisto ei ollut yhtä edustava kuin yliopisto-opiskelijoiden.

Tutkimustulokset toivat joka tapauksessa esille, että suomalaisilla korkeakouluopiskelijoilla on hyvinvointipuutteita kaikilla kolmella hyvinvoinnin ulottuvuudella. Korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointipuutteet ja niiden mahdolliset seuraukset, kuten opintojen keskeytyminen ja syrjäytyminen, näyttävät myös merkittävänä yhteiskunnallisina kysymyksinä. Korkeakouluopiskelijat elävät yhteiskunnallisten epävarmuustekijöiden välittömässä vaikutuspiirissä, mutta ovat toisaalta myös tulevia yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisijoita. Koulutuksen, tutkimuksen ja sivistyksen rooli ja merkitys suomalaiselle yhteiskunnalle tulee tunnistaa myös poliittisessa päätöksenteossa. Tämän vuoksi jatkossa on tärkeä tutkia myös sitä, ovatko koulutuspoliittiset muutokset edistäneet korkeakouluopiskelun houkuttelevuutta, korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia sekä sujuvaa siirtymistä työelämään. Näiden tekijöiden edistämisen, ja niissä menestymisen, voidaan nähdä parantavan myös koko yhteiskunnan hyvinvointia.

Kirjallisuus

- Aaltonen, S.; Kivijärvi, A. & Myllylä, M. (2019) Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten aikuisten koettu hyvinvointi. *Yhteiskuntapolitiikka* 84. 2019:3. 301–311.
- Alkan, N. (2014) Humor, loneliness and acceptance: Predictors of university drop-out intentions. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 152 (2014) 1079–1086.
- Allardt, E. (1976) Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. 1. painoksen muuttamaton lisäpainos. Juva: WSOY.
- Allardt, E. (2003) Having, Loving, Being: An Alternative to the Swedish Model of Welfare Research. Teoksessa Nussbaum, M. & Sen, A. *The Quality of Life*. Alkuperäinen julkaisu 1993. Verkkojulkaisu Oxford Scholarship Online: 2003.
- Arnett, J. J. (2004) *Emerging Adulthood. The Winding Road from the Late Teens through the Twenties*. New York: Oxford University Press.
- Bauman, Z. (1996) *Postmodernin lumo*. Suomentanut Vainonen, J. Toimittanut Ahponen, P. & Cantell, T. Tampere: Vastapaino.
- Beck, U. (1990) *Riskiyhteiskunnan vastamyrryt*. Tampere: Vastapaino.
- Berg, N.; Huurre, T.; Kiviruusu, O. & Aro, H. (2011) Nuoruusiän huono-osaisuus ja sen kasautumisen yhteys kuolleisuuteen: seurantatutkimus 16-vuotiaista nuorista. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*. (48):3. 168–181.
- Blaxter, M. (1990) *Health and lifestyles*. London: Routledge.
- Björklund, L. (2008) Kannustaminen ja moraali. Kannustamisen idea suomalaisessa yhteiskuntapolitiikassa 1990-luvulta alkaen. Helsinki: Helsingin yliopisto. Systemaattisen teologian laitos. Teologinen tiedekunta. Väitöskirja.
- Bourdieu, P. (1986) The Forms of Capital. Teoksessa Richardson, J. G. (toim.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press. 241–258.
- Cattell, V. (2001) Poor people, poor places, and poor health: the mediating role of social networks and social capital. *Social Science & Medicine* 52(10). 1501–1516.
- Collett, D. (1991) *Modelling binary data*. London: Chapman & Hall.
- Dalgard, O. S. & Hållheim, L. L. (1998): Psychosocial risk factors and mortality: A pro-spective study with special focus on social support, social participation and locus of control in Norway. *Journal of Epidemiology and Community Health*. (52):8. 476–481.
- Deaton, A. (2008) Income, Health, and Well-Being around the World: Evidence from the Gallup World Poll. *Journal of Economic Perspectives* 22. 53–72.
- Dooley, D.; Fielding, J. & Levi, L. (1996) Health and unemployment. *Annual review of public health*. 17 (1). 449–465.
- Doyal, L. & Gough, I. (1991) *A theory of human need*. Houndsmills, Basingstoke, Hampshire & London: The Macmillan Press LTD.
- Dufva, M.; Halonen, M.; Kari, M.; Koivisto, T.; Koivisto, R. & Myllyoja, J. (2017) Kohti jaettavaa ymmärrystä työn tulevaisuudesta. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 33/2017.

- Easterlin, R. (1974) Does Economic Growth Improve the Human Lot? Some Empirical Evidence. Teoksessa Paul A. David; Melvin W. Reder (toim.). Nations and Households in Economic Growth: Essays in Honor of Moses Abramovitz. New York: Academic Press, Inc.
- Eläketurvakeskus (2017). Tilasto Suomen eläkkeensaajista 2016. Eläketurvakeskuksen tilastoja 11/2017. Helsinki: Eläketurvakeskus.
- Ervasti, H. & Saari, J. (2011) Onnellisuus hyvinvointivaltiossa. Teoksessa Saari, J. (toim.) Hyvinvointi. Helsinki: Gaudeamus. 191–218.
- Ervasti, H. & Venetoklis, T. (2010) Unemployment and Subjective Well-being: An Empirical Test of Deprivation Theory, Incentive Paradigm and Financial Strain Approach. *Acta Sociologica*. 53(2): 119–138.
- Esping-Andersen, G. (1999) Social Foundations of Postindustrial Economies. Oxford: Oxford University Press.
- Giddens, A. (1991) Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age. Chichester: Polity Press.
- Haikkola, L. & Myllyniemi, S. (toim.) Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2019. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja ISSN 2489-947X (verkkójulkaisu), nro 65
- Halonen, T.; Haapamäki, J.; Hirsivaara, S.; Innola, M.; Kajaste, M.; Mäkeläinen, U.; Palonen, M.; Piironen, K. & Vasikainen, S. (2019) Tilannekuvaa korkeakoulutuksesta ja tutkimuksesta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:34.
- Havakka, P. (2018) Sosiaaliset riskit: määritelmiä ja merkitys yhteiskunnassa. Teoksessa Ahteensivu, A.; Koskinen, L.; Kulmala, J. & Havakka, P. Riskienhallinnan ajankohtaisia teemoja. Tampere: Tampere University Press. 124–177.
- HE 229/2016. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi opintotukilain ja tuloverolain 127 d §:n muuttamisesta.
- HE 145/2018. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi
- Heikkilä, A.; Keski-Koukkari, A. & Eerola, S. Korkeakouluopiskelun haasteet. Teoksessa Kunttu, K., Komulainen, A., Makkonen, K. & Pynnönen, P. (toim.) Opiskeluterveys. Helsinki: Duodecim. 31–33.
- Heikkilä, K. & Nevala, T. (2019) Nuorten tulevaisuuskuva 2067. Raportti tulevaisuusvaliokunnalle. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 12/2018.
- Huttunen, J. (2018) Mitä terveys on? Duodecim Terveyskirjasto. [online] https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00903 Luettu 3.3.2020.
- Hyyppä, M. T. & Mäki, J. (2001) Individual-level relationships between social capital and self-rated health in a bilingual community. *Preventive Medicine* 32. 148–155.
- Janlert, U. & Hammarström, A. (2009) Which theory is best? Explanatory models of the relationship between unemployment and health. *BMC Public Health*. 9 (1). 235–235.
- Julkunen, R. (2008) Hyvinvointia menestymällä. Teoksessa Lairio, M.; Heikkinen, H. L. T. & Penttilä, M. (toim.) Koulutuksen kulttuurit ja hyvinvoinnin politiikat. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura. 11–42.
- Jylhä, M. (2004) Old Age and Loneliness: Cross-sectional and Longitudinal Analyses in the Tampere Longitudinal Study on Aging. *Canadian Journal on Aging*. 23:2. 157–168.

- Jääskeläinen, T.; Koponen, P.; Lundqvist, A.; Borodulin, K. & Koskinen, S. (2017) Nuorten aikuisten terveys ja elintavat Suomessa – FinTerveys 2017 -tutkimuksen tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 11/2019. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kainulainen, S. (2014) Raha ja rakkaus hyvinvoinnin lähteinä. *Yhteiskuntapolitiikka* 79. 485–497.
- Kajanoja, J. (2003) Sosiaalipolitiikka ja talusteoria. Teoksessa Helne, T.; Julkunen, R.; Kajanoja, J.; Laitinen-Kuikka, S.; Silvasti, T. & Simpura, J. (2003) Sosiaalinen politiikka. Helsinki: WSOY. 183–213.
- Kalenius, A. (2018) Koulutustason kehitys Suomessa. Taustaraportti Talouspolitiikan arviointineuvostolle. 22.1.2018.
- Kanerva, M.; Komulainen, A. & Pynnönen, P. (2011) Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö YTHS. Teoksessa Kunttu, K.; Komulainen, A.; Makkonen, K. & Pynnönen, P.(toim.) *Opiskeluterveys*. Helsinki: Duodecim. 83–86.
- Kanniainen, V. (2011) Köyhyyden anatomia Suomessa: taloustieteellisiä näkökohtia. *Yhteiskuntapolitiikka* 76. 2011:6. 658–668.
- Karisto, A. (1986) Health as a Welfare Component. *International Journal of Sociology*. 01 September 1986, Vol.16(3–4), 175–193.
- Kauppinen, T.; Saikko, P. & Kokko, R-L. (2010) Työttömyys ja huono-osaisuuden kasautuminen. Julkaisussa Vaarama, M.; Moisio, P. & Karvonen, S. (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2010*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kenrick, D.; Griskevicius, V.; Neuberg, S. L. & Schaller, M. (2010) Renovating the Pyramid of Needs: Contemporary Extensions Built upon Ancient Foundations. *Perspectives on Psychological Science* 5(3). 292–314.
- Kestilä, L.; Karvonen, S.; Parikka, S.; Seppänen, J.; Haapakorva, P. & Sutela, E. (2018) Vanhempien koulutus ennustaa nuorten hyvinvointia pitkälle aikuisuuteen. Tutkimuksesta tiiviisti 19. Heinäkuu 2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kim, T. J. & von dem Knesebeck, O. (2016) Perceived job insecurity, unemployment and depressive symptoms: a systematic review and meta-analysis of prospective observational studies. *International Archives of Occupational and Environmental Health*. (89):4. 561–573.
- Kinnunen, U.; Mauno, S.; Nätti, J. & Happonen, M. (1999) Perceived Job Insecurity: A Longitudinal Study Among Finnish Employees. *European Journal of Work and Organizational Psychology*. 8(2) 243–260.
- Koivusilta, L. (2011) Terveyskäyttäytyminen. Teoksessa Laaksonen, M. & Silventoinen, K. *Sosiaaliepideemiologia: väestön terveyserot ja terveyteen vaikuttavat sosiaaliset tekijät*. Gaudeamus Helsinki University Press 2011. 123–141.
- Kotimaisten kielten keskus (2020) Kielitoimiston sanakirja: Hyvinvointi <https://www.kielitoimiston-sanakirja.fi/#/hyvinvointi> Viitattu 17.12.2020
- Kujala, J. (2011) Opiskelukyvyn ja yhteisöllisyyden edistäminen korkeakouluissa. Teoksessa Kunttu, K.; Komulainen, A.; Makkonen, K. & Pynnönen, P.(toim.) *Opiskeluterveys*. Helsinki: Duodecim. 154–156.
- Kunttu, K. (2011) Psykososiaalisen ympäristön vaikutus terveyteen ja terveyskäyttäytymiseen. Teoksessa Kunttu, K.; Komulainen, A.; Makkonen, K. & Pynnönen, P.(toim.) *Opiskeluterveys*. Helsinki: Duodecim. 129–131.

- Kunttu, K. & Makkonen, K. (2011) Sairastaminen opiskeluiässä. Teoksessa Kunttu, K.; Komulainen, A.; Makkonen, K. & Pynnönen, P.(toim.) Opiskeluterveys. Helsinki: Duodecim. 208–211.
- Kunttu, K.; Pesonen, T. & Saari, J. (2017). Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2016. Helsinki: YTHS. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tutkimuksia 48. [online] http://www.yths.fi/filebank/4300-KOTT_uusin_2016.pdf
- Kuoppala, M.; Ritakallio, V.-M. & Salmela, T. (1996) Ovatko opiskelijat köyhiä? Yliopisto-opiskelijoiden toimeentulo. Teoksessa Kangas, O. & Ritakallio, V.-M. (toim.) Kuka on köyhä? Köyhyys 1990-luvun puolivälin Suomessa. 177–199. Helsinki: Stakes.
- Laaksonen, E. (2005). Yliopisto-opiskelijoiden psyykinen oireilu ja siihen yhteydessä olevat tekijät. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tutkimuksia 38. Helsinki.
- Lehto, U-S.; Ojanen, M.; Nieminen, T. & Turpeenniemi-Hujanen, T. (2017) Sosiaalisten resurssien vaikutus hyvinvointiin ja terveyteen: sairausspesifi sosiaalinen pääoma. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2017: 54: 297–309.
- Machteld, H.; Knottnerus, J. A.; Green, L.; van der Horst, H.; Jadad, A. R.; Kromhout, D.; Leonard, B.; Lorig, K.; Loureiro, M. I.; van der Meer, J. W. M.; Schnabel, P.; Smith, R.; van Weel, C. & Smid, H. (2011) How should we define health? BMJ. 2011. 26 July 2011, Vol.343.
- Macintyre, S.; Hunt, K. & Sweeting, H. (1996) Gender differences in health: Are things really as simple as they seem? Social Science & Medicine. Volume 42, Issue 4, February 1996. 617–624.
- Maslow, A. (1943) A Theory of Human Motivation. Psychological Review 1943: 50:4. 370–396.
- Mikkonen, J.; Lavikainen, E. & Saari, J. (2013) Monituloiset. Korkeakouluopiskelijoiden tulonlähteet ja kokemus toimeentulosta erilaisissa elämäntilanteissa. Otus 40/2013.
- Moisio, P. (2006) Suhteellinen köyhyys Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 71:6. 639–645.
- Moisio, P. & Rämö, T. (2007) Koettu yksinäisyys demografisten ja sosioekonomisten taustatekijöiden mukaan Suomessa vuosina 1994 ja 2006. Yhteiskuntapolitiikka 72:4. 391–401.
- Moore, E. (2003) Pitkä opintie. Aikuisiällä suoritettu yliopistotutkinto ja koulutuksellisen elämäntilanteen muutos. Joensuu: Joensuun yliopisto. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 61.
- Mukkila, S.; Ilmakunnas, I.; Moisio, P. & Saikkonen, P. (2019) Köyhyys ja perusturvan riittävyys. Julkaisussa Kestilä, L. & Karvonen, S. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2018. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2019. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137498/THL_Suomalaisen%20hyvinvointi%202018.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Murgia, A. & Poggio, B. At Risk of Deskilling and Trapped by Passion: A Picture of Precarious Highly Educated Young Workers in Italy, Spain and the United Kingdom. (2014) Teoksessa Antonucci, L.; Hamilton, M. & Roberts, S. (toim.) Young People and Social Policy in Europe: Dealing with Risk, Inequality and Precarity in Times of Crisis. Palgrave Macmillan Limited. 61–86.
- Myrskylä, P. (2012) Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA-analyysi 1.2.2012. <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>
- Mäkinen, J.; Olkinuora, E. & Lonka, K. (2004) Students at risk: Students' general study orientations and abandoning/prolonging the course of studies. Higher Education 48: 173–188.
- Niemelä, P. (2010) Hyvinvointipolitiikka. Helsinki: WSOYpro.
- Nojonen, J. (1973) Hyvinvointi objektiivisena ja subjektiivisena käsitteenä. Helsingin yliopisto: Sosiaalipolitiikan laitos. Tutkimuksia no 3.

- Nummenmaa, L. (2004) Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät. Helsinki: Tammi.
- Nussbaum, M. C. (2007) *Frontiers of justice. Disability. Nationality. Species membership.* Cambridge: Harvard University Press.
- Nussbaum, M. C. (1992) Human Functioning and Social Justice: In Defense of Aristotelian Essentialism. *Political Theory* 20(2). 202–246.
- Oksanen, A.; Laimi, K.; Björklund, K.; Löyttyniemi, E. & Kunttu, K. (2017) A 12-year trend of psychological distress: National study of Finnish university students. *Central European Journal of Public Health* 2017; 25(2):113–119.
- Halonen, T.; Haapamäki, J.; Hirsivaara, S.; Innola, M.; Kajaste, M.; Mäkeläinen, U.; Palonen, M.; Piironen, K. & Vasikainen, S. (2019) Tilannekuvaa korkeakoulutuksesta ja tutkimuksesta. *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja* 2019:34.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2012) Opintotuen rakenteen kehittäminen 2012. *Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä* 2012:29.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2014) Opiskelijatutkimus 2014. Korkeakouluopiskelijoiden toimeentulo ja opiskelu. *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja* 2014:10. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Opintotukilaki 1994/65 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940065>
- Orth-Gomer, K. & Johnson, J. V. (1987) Social network interaction and mortality. A six year follow-up study of a random sample of the Swedish population. *Journal of Chronic Diseases.* (40):12. 949–957.
- Pekkarinen, E. & Myllyniemi, S. (toim.) (2017) *Opin polut ja pienareet. Nuorisobarometri 2017.* Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja ISSN 2341-5568 (verkkojulkaisu) nro 58
- Pekkarinen, E. & Myllyniemi, S. (toim.) (2019) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018.* Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja ISSN 2489-947X (verkkojulkaisu), nro 60.
- Pensola, T.; Gould, R. & Polvinen, A. (2010) Ammatit ja työkyvyttömyyseläkkeet. Masennukseen, muihin mielenterveyden häiriöihin sekä tuki- ja liikuntaelinten sairauksiin perustuvat eläkkeet. *Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä* 2010:16.
- Penttilä, J. (2011) Opintojen viivästyminen ja keskeyttäminen korkeakouluissa. Teoksessa Kunttu, K.; Komulainen, A.; Makkonen, K. & Pynnönen, P.(toim.) *Opiskeluterveys.* Helsinki: Duodecim. 160–162.
- Potila, A.-K.; Moisio, J.; Ahti-Miettinen, O.; Pyy-Martikainen, M. & Virtanen, V. (2017) *Opiskelijatutkimus 2017. EUROSTUDENT VI –tutkimuksen keskeiset tulokset.* Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:37.
- Poutanen, K; Toom, A.; Korhonen, V. & Inkinen, M. (2012) *Kasvaako akateeminen kynnys liian korkeaksi? Opiskelijoiden kokemuksia yliopistoyhteisöön kiinnittymisen haasteista.* Tampere University Press.
- Prättälä, R. & Paalanen, L. (2007) *Elintavat ja niiden väestöryhmäerot suomessa. Terveys 2000 - tutkimus.* Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B2/2007. Helsinki: Kansanterveyslaitos
- Putnam R. (1993) *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy.* Princeton: Princeton University Press.

- Pylkkänen, K. (2003) Psykkisesti oireileva nuori ja nuorten mielenterveys. Teoksessa Pylkkänen, K., Syvälahti, E. & Tamminen T. (toim.) Keskeistä käytännön psykiatria. Klaukkala: Recallmed Oy. 116 – 153.
- Pöllänen, P. (2016) Pätkätyöläisen prekaari arki. Sosiologi 1/2016. [online] <http://www.sosiologi.fi/?p=553%20Prekaarin%20vakiintunut%20m%C3%A4%C3%A4ritelm%C3%A4> Luettu 6.6.2020
- Raijas, A. (2011) Arjen hyvinvointi. Teoksessa Saari, J. (toim.) Hyvinvointi. Helsinki: Gaudeamus. 243–263.
- Raunio, K. (1995) Sosiaalipolitiikan lähtökohdat. Tampere: Gaudeamus.
- Rautopuro, J. & Korhonen, V. (2011) Yliopisto-opintojen keskeyttämiskriisi ja opintoihin kiinnittymisen ongelmat. Teoksessa Mäkinen, M.; Korhonen V.; Annala, J.; Kalli, P.; Svärd, P. & Värri, V.-M. Korkeajännityksiä - kohti osallisuutta luovaa korkeakoulutusta. Tampere University Press. 36–58.
- Riska, E. (2011) Sukupuoli. Teoksessa Laaksonen, M. & Silventoinen, K. Sosiaaliepideologia: väestön terveyserot ja terveyteen vaikuttavat sosiaaliset tekijät. Gaudeamus Helsinki University Press 2011. 60–72.
- Rogers, A. & Pilgrim, D. (2014) A sociology of mental health and illness. Berkshire: Open University Press.
- Russell, D. W.; Cutrona, C. E.; McRae, C. & Gomez, M. (2012) Is Loneliness the Same as Being Alone? The Journal of Psychology 146(1-2). 7–22.
- Ruuskanen, P. (2002) Sosiaalinen pääoma hyvinvointipoliittisessa keskustelussa. Teoksessa Ruuskanen, P. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Saari, J. (2011) Hyvinvoinnin kentät. Teoksessa Saari, J. (toim.) Hyvinvointi. Helsinki: Gaudeamus. 33–78.
- Saari, J. (2012) Onnellisuuspolitiikka. Kohti sosiaalisesti kestäväää Suomea. Kalevi Sorsa -säätiön julkaisuja 1/2012. https://sorsafoundation.fi/wp-content/uploads/sites/807/2012/07/2012-1-Saari-Onnellisuuspolitiikka_web.pdf
- Saari, J. (2013) Opintojen sujuvuus. Opiskelijoiden edellytykset vuosittaiseen 55 opintopisteen suorittamiseen Helsingin yliopistossa ja Aalto-yliopistossa Otus 41/2013.
- Saari, J. & Kettunen, H. (toim.) (2013) Opiskelijabarometri 2012. Katsaus korkeakouluopiskelijoiden opintoihin, arkeen ja hyvinvointiin. Helsinki: Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus; 39/2013.
- Saari, J. & Villa, T. (2017) Opiskelua ristipaineessa – Yliopisto-opiskelijoiden hyvinvointivajeet, niiden kasautuminen ja yhteys psyykkiseen oireiluun. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tutkimuksia 48. Helsinki. [online] http://www.yths.fi/filebank/4300-KOTT_usin_2016.pdf
- Saari, J.; Koskinen, H.; Attila, H. & Sarén, N. (2020) Eurostudent VII – Opiskelijatutkimus 2019. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:25. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Salmela-Aro, K. (2011) Opiskelu-uupumus ja -into. Teoksessa Kunttu, K., Komulainen, A., Makkonen, K. & Pynnönen, P. (toim.) Opiskeluterveys. Helsinki: Duodecim. 43–46.
- Sen, A. (1995) Inequality reexamined. Oxford Scholarship Online (Oxford University Press)
- Sen, A. (2002) Rationality and Freedom. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.

- Sen, A. (2003) Capability and Well-Being. Teoksessa Nussbaum, M. & Sen, A. The Quality of Life. Alkuperäinen julkaisu 1993. Verkkojulkaisu Oxford Scholarship Online: 2003.
- Sen, A. (2009) The idea of justice. Lontoo. Penguin Books.
- Siekkinen, T., & Rautopuro, J. (2012). Kuilun partaalla? Koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevat korkeakouluopiskelijat. In V. Korhonen, & M. Mäkinen (Eds.), Opiskelijat korkeakoulutuksen näytämöillä. 15–38. Tampere, Finland: Tampereen Yliopisto.
- Sihto, M. & Palosuo, H. (2013) Terveyserot terveyspoliittisena kysymyksenä. Teoksessa Sihto, M.; Palosuo, H.; Topo, P.; Vuorenkoski, L.; Leppo, K. (toim.) Terveyspolitiikan perusta ja käytännöt. 223–240. Tampere: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinninlaitos.
- Simpura, J. (2003) Hyvinvoinnin tasojen ja erojen politiikat. Teoksessa Helne, T.; Julkunen, R.; Kajanoja, J.; Laitinen-Kuikka, S.; Silvasti, T. & Simpura, J. Sosiaalinen politiikka. Helsinki: WSOY.
- Sorjanen, T. & Vainio, A. (2020) Millenniaalit – Uuden vuosituhatvuoden tekijät. Helsinki: Into Kustannus Oy.
- Stevenson, B. & Wolfers, J. (2008) Economic Growth and Subjective Well-Being: Reassessing the Easterlin Paradox. Brookings Papers on Economic Activity Spring 2008. p.88(15)
- Sutela, E.; Törmäkangas, L.; Toikka, E.; Haapakorva, P.; Hautakoski, A.; Hakovirta, M.; Rasinkangas, J.; Gissler, M. & Ristikari, T. (2016). Nuorten hyvinvointi ja syrjäytymisen riskitekijät Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa: Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu. THL:n raportti 5/2016. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinninlaitos.
- SVT (2018) Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjakotilasto [verkkojulkaisu]. ISSN=1795-8121. Väestöryhmittäiset Tuloerot Ja Pienituloisuus 2018, 1. Pienituloisuuden kehitys Suomessa vuosina 1966–2018. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 14.4.2020]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/tjt/2018/06/tjt_2018_06_2020-03-12_kat_001_fi.html
- SVT (2019) Suomen virallinen tilasto (SVT): Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-7644. 2018. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 24.2.2020]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/opiskt/2018/opiskt_2018_2019-11-28_tie_001_fi.html
- SVT (2020) Suomen virallinen tilasto (SVT): Koulutuksen keskeyttäminen [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-9280. 2018. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 16.4.2020]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/kkesk/2018/kkesk_2018_2020-03-12_tie_001_fi.html
- Talala, K.; Härkänen, T.; Martelin, T.; Karvonen, S.; Mäki-Opas, T.; Manderbacka, K.; Suvisaari, J.; Sainio, P.; Rissanen, H.; Ruokolainen, O.; Heloma, A. & Koskinen, P. (2014) Koulutusryhmien väliset terveys- ja hyvinvointierot ovat edelleen suuria. Suomen lääkäri-lehti 36/2014.
- Tay, L.; Diener, E. & Gonzalez, E. (2013) Social Relations, Health Behaviors, and Health Outcomes: A Survey and Synthesis. Applied Psychology: Health and Well-Being, March 5(1). 28–78.
- Tuomi, J. & Äimälä, A-M. (2011) Opiskeluhyvinvoinnin jäljillä – työtyytyväisyysteorioiden anti opiskeluhyvinvointitutkimukseen. Teoksessa Mäkinen, M.; Korhonen, V.; Annala, J.; Kalli, P.; Svärd, P.; Värri, V-M. (toim.) Korkeajännityksiä - Kohti osallisuutta luovaa korkeakoulutusta. Tampere: Tampere University Press. 196–216.
- Tuovila, T.; Seilo, N. & Kunttu, K. (2020) Opiskeluterveydenhuollon opas 2020. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:14. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Uusitalo, S. (2011) Tahdonheikkous ja hyvinvointi. Teoksessa Saari, J. (toim.) Hyvinvointi. 264–287.

Vaarala, M.; Uusiautti, S. & Määttä, K. (2013) College students' experiences of and coping with loneliness - possibilities of peer support. *International Journal of Research Studies in Education*, 2(4). s. 13–28.

Vancea, M. & Utzet, M. (2017) How unemployment and precarious employment affect the health of young people. A scoping study on social determinants. *Scandinavian Journal of Public Health*. 2017; 45 (1): 73–84.

Viuhko, M. (2006) *Opiskelijatutkimus 2006. Korkeakouluopiskelijoiden toimeentulo ja työssäkäynti*. Opetusministeriön julkaisuja 2006:51. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Wahba, M. A. & Bridwell, L. G. (1976) Maslow reconsidered: A review of research on the need hierarchy theory. *Organizational Behavior and Human Performance*. 15:2. 212–240.

WHO World Health Organization. (2018) Constitution of WHO: principles. [online] <https://www.who.int/about/mission/en/> Luettu 3.3.2020

Wilkinson, R. & Pickett, K. (2011) *Tasa-arvo ja hyvinvointi: Miksi pienet tuloerot koituvat kaikkien hyväksi*. Suomentanut Myllyoja, M. HS-kirjat. Juva: Bookwell Oy.

Medialähteet

Ahosniemi, A. @arnoahosniemi. Twitter. <https://twitter.com/arnoahosniemi>

HS (2019) Voi raukka-parkaa – hän on yliopisto-opiskelija. Kolumni (Sipilä, A). *Helsingin Sanomat*. Julkaistu: 7.7.2019. <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000006164571.html>

Merimaa, J. (2020) Todistuksella sisään – vai ei sittenkään? *Yliopisto-lehti*. 01/20. <https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/opetus-ja-opiskelu-yliopistossa/todistuksella-sisaan-vai-ei-sittenkaan>

SYL (2019) Miksei opiskelijoilla ole oikeutta lepoon ja lomaan? *Kannanotto* 1.7.2019. <https://syl.fi/miksei-opiskelijoilla-ole-oikeutta-lepoon-ja-lomaan/>

Liitteet

Liite 1. Korkeakoulusektorin, opintojen vaiheen, sukupuolen, opintolainan nostamisen ja työssäkäynnin yhteys toimeentulokokemukseen % (n)

		Kokee tule- vansa toi- meen	Toimeentulo epävarmaa	Yhteensä
SEKTORI p < 0,05	AMK	77,5	22,5	100 (630)
	YLIOPISTO	82,2	17,8	100 (1224)
OPINTOJEN VAIHE p < 0,01	0 – 3 v	81,9	18,1	100 (1270)
	4 – 6 v	81,1	18,9	100 (456)
	yli 6 v (viiväs- tyneet)	73,1	26,9	100 (227)
SUKUPUOLI p = 0,840	Nainen	80,4	19,6	100 (1419)
	Mies	80,8	19,2	100 (723)
OPINTOLAINA p < 0,001	Ei opintolainaa	8,48	15,2	100 (481)
	Opintolainaa	64,3	35,7	100 (333)
TYÖSSÄKÄYNTI p < 0,001	Päätoiminen opiskelu, sivu- toiminen työ	83,1	16,9	100 (774)
	Opiskelee pää- toimisesti	76,6	23,4	100 (1049)
	Sivutoiminen opiskelu, pää- toiminen työ	91,3	8,7	100 (286)

Liite 2. Korkeakoulusektorin, opintojen vaiheen, sukupuolen, opintolainan nostamisen ja työssäkäynnin yhteys terveydentilan kokemiseen % (n)

		Hyvä	Terveydentila heikentynyt	Yhteensä
SEKTORI p < 0,05	AMK	70,2	29,8	100 (631)
	YLIOPISTO	74,4	25,6	100 (1502)
OPINTOJEN VAIHE p < 0,05	0 – 3 v	73,9	26,1	100 (1275)
	4 – 6 v	74,9	25,1	100 (455)
	yli 6 v (viivästyneet)	66,4	33,6	100 (229)
SUKUPUOLI p = 0,974	Nainen	73,3	26,7	100 (1421)
	Mies	73,3	26,7	100 (731)
OPINTOLAINA p < 0,05	Ei opintolainaa	76,7	23,3	100 (486)
	Opintolainaa	69,3	30,7	100 (335)
TYÖSSÄKÄYNTI p < 0,001	Päätoiminen opiskelu, sivutoiminen työ	78,7	21,3	100 (780)
	Opiskelee päätoimisesti	70,4	29,6	100 (1050)
	Sivutoiminen opiskelu, päätoiminen työ	72,8	27,2	100 (290)

Liite 3. Korkeakoulusektorin, opintojen vaiheen, sukupuolen, oman alan opiskelijoiden yhteisöön kuulumisen ja ystävien tapaamistiheyden yhteys yksinäisyyden kokemiseen % (n)

		Kokee yksi- näisyyttä	Ei koe yksinäi- syyttä	Yhteensä
SEKTORI p = 0,432	AMK	42,9	57,1	100 (631)
	YLIOPISTO	44,8	55,2	100 (1509)
OPINTOJEN VAIHE p = 0,120	0 – 3 v	43,6	56,4	100 (1276)
	4 – 6 v	45,4	54,6	100 (458)
	yli 6 v (viiväs- tyneet)	50,9	49,1	100 (228)
SUKUPUOLI p = 0,238	Nainen	45,2	54,8	100 (1424)
	Mies	42,5	58,5	100 (732)
RYHMÄÄN KUULMINEN p < 0,001	Heikosti	51,8	48,2	100 (771)
	Jossain määrin	44,1	55,9	100 (874)
	Hyvin	34,1	65,9	100 (548)
YSTÄVIEN TA- PAAMISTIHEYS p < 0,001	Useita kertoja viikossa	38,9	61,1	100 (1345)
	Useita kertoja kuukaudessa	51,8	48,2	100 (589)
	Kerran kuukau- dessa tai har- vemmin	57,2	42,8	100 (264)

Liite 4 Korkeakoulusektorin, opintojen vaiheen, sukupuolen, oman alan opiskelijoiden yhteisöön kuulumisen ja ystävien tapaamistiheyden yhteys keskustelutuen puutteen kokemiseen % (n)

		Keskustelutukea	Keskustelutuen puutetta	Yhteensä
SEKTORI p = 0,244	AMK	80,9	19,1	100 (629)
	YLIOPISTO	78,7	21,3	100 (1506)
OPINTOJEN VAIHE p = 0,355	0 – 3 v	79,0	21,0	100 (1273)
	4 – 6 v	80,3	19,7	100 (456)
	yli 6 v (viivästyneet)	75,5	24,5	100 (229)
SUKUPUOLI p = < 0,01	Nainen	81,2	18,8	100 (1422)
	Mies	75,9	24,1	100 (729)
RYHMÄÄN KUULUMINEN p < 0,001	Heikosti	74,3	25,7	100 (771)
	Jossain määrin	81,0	19,0	100 (872)
	Hyvin	84,4	15,6	100 (544)
YSTÄVIEN TAPAAMISTIHEYDYS p < 0,001	Useita kertoja viikossa	83,7	16,3	100 (1338)
	Useita kertoja kuukaudessa	76,1	23,9	100 (591)
	Kerran kuukaudessa tai harvemmin	64,4	35,6	100 (264)

Liite 5 Korkeakoulusektorin, opintojen vaiheen, sukupuolen, opintoihin liittyvissä kysymyksissä avun saamisen ja työllistymiskäsitysten yhteys oman alan oikeaksi kokemiseen % (n)

		Kokee alan omaksi	Epäröintiä alasta	Yhteensä
SEKTORI p = 0,001	AMK	83,3	16,7	100 (624)
	YLIOPISTO	90,7	9,3	100 (1580)
OPINTOJEN VAIHE p = 0,133	0 – 3 v	87,1	12,9	100 (1268)
	4 – 6 v	89,4	10,6	100 (451)
	yli 6 v (viivästyneet)	91,2	8,8	100 (227)
SUKUPUOLI p = 0,439	Nainen	88,2	11,8	100 (1412)
	Mies	89,4	10,6	100 (715)
KOKEMUS OPINTOIHIN LIITTYVÄN AVUN SAAMI-SESTA p < 0,001	Eri mieltä	78,5	21,5	100 (358)
	Ei samaa eikä eri mieltä	83,9	16,1	100 (342)
	Samaa mieltä	92,2	7,8	100 (1500)
USKOO TYÖLISTYVÄNSÄ ALALLE p < 0,001	Pitää epätodennäköisenä	52,8	47,2	100 (178)
	Neutraali	80,3	19,7	100 (299)
	Pitää todennäköisenä	94,7	5,3	100 (1593)

Liite 6 Korkeakoulusektorin, opintojen vaiheen, sukupuolen, opintoihin liittyvissä kysymyksissä avun saamisen ja työllistymiskäsitysten yhteys opintojen keskeyttämisen harkitsemiseen % (n)

		Eri mieltä	Samaa mieltä	Yhteensä
SEKTORI p < 0,001	AMK	80,3	19,7	100 (553)
	YLIOPISTO	85,1	14,9	100 (1430)
OPINTOJEN VAIHE p = 0,533	0 – 3 v	84,2	15,8	100 (1158)
	4 – 6 v	83,1	16,9	100 (426)
	yli 6 v (viivästyneet)	81,2	18,8	100 (213)
SUKUPUOLI p = 0,712	Nainen	83,3	16,7	100 (1302)
	Mies	83,9	16,1	100 (665)
KOKEMUS OPINTOIHIN LIITTYVÄN AVUN SAAMI-SESTA p < 0,001	Eri mieltä	65,9	34,1	100 (331)
	Ei samaa eikä eri mieltä	81	19	100 (306)
	Samaa mieltä	88,2	11,8	100 (1401)
USKOO TYÖLLIS- TYVÄNSÄ ALALLE p < 0,001	Pitää epätodennäköisenä	55,0	45,0	100 (160)
	Neutraali	77,3	22,7	100 (269)
	Pitää todennäköisenä	88,4	11,6	100 (1490)